

ΣΧΟΛΗ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΑΓΩΓΗΣ

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΤΜΗΜΑ ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών
«Επιστήμες της Αγωγής - Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση με την χρήση των ΤΠΕ
(e-Learning)».

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**· ΟΔΗΓΟΣ ΑΠΟΥΣΙΩΝ ΜΑΘΗΤΩΝ ΔΕΥΤΕΡΟΒΑΘΜΙΑΣ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ · ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ, ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΚΑΙ ΑΠΟΤΙΜΗΣΗ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ ΥΛΙΚΟΥ ΜΕ ΤΗ ΜΕΘΟΔΟ ΤΗΣ ΕΞΑΕ ΓΙΑ ΤΗΝ
ΕΠΙΜΟΡΦΩΣΗ ΚΑΘΗΓΗΤΩΝ ΣΕ ΘΕΜΑΤΑ ΟΡΓΑΝΩΣΗΣ ΤΗΣ
ΣΧΟΛΙΚΗΣ ΖΩΗΣ ΣΤΑ ΣΧΟΛΕΙΑ ΤΗΣ ΔΕΥΤΕΡΟΒΑΘΜΙΑΣ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ**

ΕΥΑΓΓΕΛΙΑ ΤΣΑΓΚΑΡΑΚΗ

Επιβλέπων καθηγητής: Σπυρίδων Κιουλάνης

Ρέθυμνο, Ιούλιος 2019

**Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών
«Επιστήμες της Αγωγής - Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση με την χρήση των ΤΠΕ
(e-Learning)».
[Αριθμ. ΦΕΚ 635 τ.Β΄/9.3.2016]**

Ακαδημαϊκός Υπεύθυνος ΠΜΣ:

Καθηγητής Αναστασιάδης Παναγιώτης

Πανεπιστήμιο Κρήτης – Παιδαγωγικό Τμήμα Δ.Ε.

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**· ΟΔΗΓΟΣ ΑΠΟΥΣΙΩΝ ΜΑΘΗΤΩΝ ΔΕΥΤΕΡΟΒΑΘΜΙΑΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ·
ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ, ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΚΑΙ ΑΠΟΤΙΜΗΣΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ ΥΛΙΚΟΥ ΜΕ ΤΗ
ΜΕΘΟΔΟ ΤΗΣ ΕΞΑΕ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΠΙΜΟΡΦΩΣΗ ΚΑΘΗΓΗΤΩΝ ΣΕ ΘΕΜΑΤΑ
ΟΡΓΑΝΩΣΗΣ ΤΗΣ ΣΧΟΛΙΚΗΣ ΖΩΗΣ ΣΤΑ ΣΧΟΛΕΙΑ ΤΗΣ ΔΕΥΤΕΡΟΒΑΘΜΙΑΣ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ**

ΕΥΑΓΓΕΛΙΑ ΤΣΑΓΚΑΡΑΚΗ

Υπεύθυνη Δήλωση Συγγραφέα:

Δηλώνω ρητά ότι, σύμφωνα με το άρθρο 8 του Ν. 1599/1986 και τα άρθρα 2,4,6 παρ. 3 του Ν. 1256/1982, η παρούσα εργασία αποτελεί αποκλειστικά προϊόν προσωπικής εργασίας και δεν προσβάλλει κάθε μορφής πνευματικά δικαιώματα τρίτων και δεν είναι προϊόν μερικής ή ολικής αντιγραφής, οι πηγές δε που χρησιμοποιήθηκαν περιορίζονται στις βιβλιογραφικές αναφορές και μόνον.

© Πανεπιστήμιο Κρήτης, ΠΤΔΕ,ΕΔΙΒΕΑ, 2018

Το Π.Τ.Δ.Ε του Πανεπιστημίου Κρήτης και ειδικότερα το Ε.ΔΙ.Β.Ε.Α, διατηρεί το δικαίωμα της χρήσης και αναπαραγωγής της παρούσας εργασίας για διδακτικούς και ερευνητικούς σκοπούς.

ΣΧΟΛΗ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΑΓΩΓΗΣ

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΤΜΗΜΑ ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

· Οδηγός Απουσιών Μαθητών Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης ·
Σχεδιασμός, ανάπτυξη και αποτίμηση εκπαιδευτικού υλικού με τη μέθοδο
της εξΑΕ για την επιμόρφωση καθηγητών σε θέματα οργάνωσης της
σχολικής ζωής στα σχολεία της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης

Ευαγγελία Τσαγκαράκη

Επιτροπή Επίβλεψης Διπλωματικής Εργασίας

Επιβλέπων Καθηγητής:

Σπυρίδων Κιουλάνης

Καθηγητής-Σύμβουλος (Σ.Ε.Π.) στο Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο

Συν-Επιβλέπουσα Καθηγήτρια:

Ευαγγελία Μανούσου

Καθηγήτρια-Σύμβουλος (Σ.Ε.Π.) στο Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο

Συν-Επιβλέπων Καθηγητής:

Ιωάννης Ιερωνυμάκης

Εργαστηριακό Διδακτικό Προσωπικό (Ε.ΔΙ.Π) Π.Τ.Δ.Ε. Πανεπιστημίου Κρήτης

Ρέθυμνο, Ιούλιος 2019

*Ευαγγελία Τσαγκαράκη, Οδηγός Απουσιών Μαθητών
Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης*

*«Ευχαριστώ την οικογένεια μου και τους συναδέλφους μου
για την πολύτιμη στήριξη τους.»*

Περίληψη

Στα πλαίσια της διπλωματικής εργασίας, δημιουργήθηκε εκπαιδευτικό υλικό εξ αποστάσεως εκπαίδευσης σε διαδικτυακό περιβάλλον μάθησης, με σκοπό την επιμόρφωση καθηγητών δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης σε θέματα οργάνωσης της σχολικής ζωής στα σχολεία της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης και συγκεκριμένα σε θέματα που αφορούν τη φοίτηση των μαθητών. Πρόκειται για έναν Οδηγό Απουσιών Μαθητών Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης. Απευθύνεται σε όλους τους καθηγητές, γυμνασίων και λυκείων, αφού σχετίζεται άμεσα με τις απουσίες των μαθητών που καταχωρούνται κατά τη διάρκεια του ημερήσιου ωρολογίου προγράμματος.

Πραγματοποιήθηκε έρευνα πάνω στις απόψεις των εκπαιδευτικών που συμμετείχαν στην επιμόρφωση, για την αποτίμηση του εκπαιδευτικού υλικού. Τα αποτελέσματα της έρευνας έδειξαν ότι το εκπαιδευτικό υλικό έτυχε μεγάλης αποδοχής και ικανοποίησε πλήρως όλους τους εκπαιδευτικούς του δείγματος. Ο Οδηγός Απουσιών είναι κατατοπιστικός, σαφής και αποτελεσματικός, παρέχει τις απαραίτητες οδηγίες και την ανατροφοδότηση που οδηγεί τους επιμορφούμενους στην αυτόνομη μάθηση, προσφέροντας τους ένα εύχρηστο, αρμονικό στην εμφάνιση και φιλικό περιβάλλον επιμόρφωσης. Ταυτόχρονα, οι επιμορφούμενοι εκπαιδευτικοί ενθουσιάστηκαν με αυτό τον τρόπο επιμόρφωσης και εξέφρασαν την επιθυμία τους να επιμορφωθούν με τη μέθοδο της εξΑΕ και σε άλλα θέματα που σχετίζονται γενικότερα με το εκπαιδευτικό τους έργο.

Λέξεις – Κλειδιά

εξ αποστάσεως εκπαίδευση, επιμόρφωση εκπαιδευτικών, εκπαίδευση ενηλίκων, εκπαιδευτικό υλικό, απουσίες μαθητών, φοίτηση μαθητών

Abstract

In the context of the diploma thesis, educational material was developed for the distance education in a web learning environment, aiming at the training of secondary school teachers in the organization of school life in the schools of secondary education and particularly on issues relating to student attendance. This is a Secondary School Student Absence Guide. It is addressed to all teachers, in gymnasium and lyceums, since it is directly related to the absences of students who are registered during the daily program schedule.

A survey was conducted on the views of teachers who participated in the training, on the evaluation of the educational material. The results of the research showed that the educational material was highly accepted and fully satisfied all teachers of the sample. The Absence Guide is informative, clear and effective, provides the necessary guidance and feedback that leads the trainees to autonomous learning, offering them a user friendly, harmonious in appearance and friendly training environment. At the same time, the educated teachers were thrilled with this way of training and they expressed their desire to be trained by the distance education method in other issues that are generally related to their educational work.

Keywords

distance learning, teacher training, adult education, educational material, student absences, student attendance

Περιεχόμενα

Περίληψη.....	v
Abstract	vi
Κατάλογος Εικόνων / Σχημάτων	ix
Κατάλογος Πινάκων	x
Συνομογραφίες & Ακρωνύμια.....	xi
Εισαγωγή.....	1
ΜΕΡΟΣ Α: ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ	5
1. Έρευνα για την Αποτίμηση Εκπαιδευτικού Υλικού	5
1.1 Εισαγωγή.....	5
1.1.1 Σκοπός της έρευνας.....	5
1.1.2 Δομή της έρευνας.....	5
1.2 Θεωρητικό Μέρος	5
1.2.1 Είδη έρευνας	5
1.3 Τα Ερευνητικά Ερωτήματα.....	7
1.4 Μεθοδολογία Έρευνας	7
1.4.1 Εισαγωγή.....	7
1.4.2 Είδος έρευνας	8
1.4.3 Μεθοδολογική προσέγγιση	8
1.4.4 Δείγμα της έρευνας	9
1.4.5 Η ερευνητική διαδικασία	10
1.4.6 Κωδικοποίηση των δεδομένων	11
1.4.7 Περιορισμοί.....	13
ΜΕΡΟΣ Β: ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ	14
2. Βασικές Αρχές της Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευσης	14
2.1 Εισαγωγή.....	14
2.2 Ιστορική εξέλιξη της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης	14
2.3 Εννοιολογική προσέγγιση της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης	15
2.4 Η έννοια της Ανοικτής Εκπαίδευσης	17
2.5 Θεωρητικό πλαίσιο της εξ Αποστάσεως Εκπαίδευσης.....	18
2.6 Σύνοψη	19
3. Επιμόρφωση Εκπαιδευτικών.....	20
3.1 Εισαγωγή.....	20
3.2 Εννοιολογική οριοθέτηση της επιμόρφωσης	20
3.3 Σκοπός της επιμόρφωσης εκπαιδευτικών	21
3.4 Μορφές επιμόρφωσης εκπαιδευτικών – Η Ελληνική εμπειρία	22
3.5 Η εξ αποστάσεως εκπαίδευση ως μέθοδος επιμόρφωσης.....	25
3.6 Σύνοψη	27
4. Εκπαίδευση Ενηλίκων.....	29
4.1 Εισαγωγή.....	29
4.2 Εννοιολογική οριοθέτηση της εκπαίδευσης ενηλίκων.....	29

4.3 Τα χαρακτηριστικά των ενήλικων εκπαιδευόμενων	30
4.4 Θεωρίες Εκπαίδευσης Ενηλίκων	31
4.4.1 Θεωρία της Ανδραγωγικής.....	31
4.4.2 Εκπαίδευση για την Κοινωνική Αλλαγή.....	31
4.4.3. Θεωρία της Μετασχηματίζουσας μάθησης.....	32
4.5 Εκπαίδευση ενηλίκων μέσω της ανοικτής και εξ αποστάσεως εκπαίδευσης	33
4.6 Σύνοψη	34
ΜΕΡΟΣ Γ: ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΚΑΙ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ ΥΛΙΚΟΥ	35
5. Εκπαιδευτικό Υλικό στην εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση.....	35
5.1 Εισαγωγή.....	35
5.2 Ο ρόλος του εκπαιδευτικού υλικού στην εξΑΕ	35
5.3 Μορφές εκπαιδευτικού υλικού στην εξΑΕ	37
5.4 Αρχές σχεδιασμού εκπαιδευτικού υλικού στην εξΑΕ	38
5.5 Σύνοψη	42
6. Σχεδιασμός και Ανάπτυξη του Εκπαιδευτικού Υλικού	44
6.1 Εισαγωγή.....	44
6.2 Σχεδιασμός του Εκπαιδευτικού Υλικού - Παιδαγωγικό πλαίσιο.....	44
6.3 Τεχνολογικό Πλαίσιο	45
6.3.1 Πλατφόρμα chamilo.....	46
6.3.2. Το Εργαλείο H5P	47
6.4 Στάδια Υλοποίησης του Εκπαιδευτικού Υλικού	48
6.5 Σύνοψη	57
ΜΕΡΟΣ Δ: ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ ΥΛΙΚΟΥ	58
7. Αξιολόγηση Εκπαιδευτικού Υλικού από τους Εκπαιδευτικούς	58
7.1 Παρουσίαση Αποτελεσμάτων	58
7.1.1 1ος άξονας: Χαρακτηριστικά του εκπαιδευτικού υλικού	58
7.1.2 2ος άξονας: Αποτελεσματικότητα του εκπαιδευτικού υλικού.....	60
7.2 Συμπεράσματα – Προτάσεις	64
7.2.1 Συμπεράσματα	64
7.2.2 Μελλοντικές Προτάσεις.....	66
7.2.3 Συνεισφορά της Εργασίας.....	66
Βιβλιογραφία.....	68
Νομοθεσία.....	77
Παράρτημα Α: «Ερωτηματολόγιο Αξιολόγησης Ε.Υ.».....	78

Κατάλογος Εικόνων / Σχημάτων

- Εικόνα 1: Αρχική οθόνη του λογισμικού Atlas.ti
- Εικόνα 2: Κωδικοποίηση απόψεων εκπαιδευτικού
- Εικόνα 3: Υπόδειγμα χρωμάτων και συμβόλων στο E.Y.
- Εικόνα 4: Λογότυπο λογισμικού chamilo
- Εικόνα 5: Το εργαλείο H5P (<https://h5p.org/>)
- Εικόνα 6: Η οθόνη του E.Y.
- Εικόνα 7: Εισαγωγική οθόνη E.Y.
- Εικόνα 8: Οθόνη μαθήματος
- Εικόνα 9: Οθόνη ενότητας μαθήματος
- Εικόνα 10: Εισαγωγική οθόνη ενότητας μαθήματος
- Εικόνα 11 : Διαδραστικό βίντεο στο E.Y.
- Εικόνα 12: Σχεδιάγραμμα στο E.Y.
- Εικόνα 13: Χρώματα και έντονα γράμματα στο E.Y.
- Εικόνα 14: Υπερκείμενα στο E.Y.
- Εικόνα 15: Δραστηριότητα μελέτης περίπτωσης
- Εικόνα 16: Άσκηση αυτοαξιολόγησης
- Εικόνα 17: Ανατροφοδότηση στο E.Y.
- Εικόνα 18: Ανατροφοδότηση σε άσκηση αυτοαξιολόγησης
- Εικόνα 19: Θετική ανατροφοδότηση σε άσκηση αυτοαξιολόγησης
- Εικόνα 20: Οθόνη chat του μαθήματος
- Εικόνα 21: Οθόνη forums του μαθήματος
- Σχήμα 1: Οι συντελεστές της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης

Κατάλογος Πινάκων

Πίνακας 1: Το δείγμα της έρευνας

Πίνακας 2: Τα βασικά αντικείμενα ανά άξονα

Συντομογραφίες & Ακρωνύμια

εξΑΕ	Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση
Ε.Υ.	Εκπαιδευτικό Υλικό
Π.Δ.	Προεδρικό Διάταγμα
Υ.Α.	Υπουργική Απόφαση

Εισαγωγή

Οι εκπαιδευτικοί επιτελούν έργο υψηλής κοινωνικής ευθύνης. Στο έργο τους περιλαμβάνεται η διδασκαλία, η εκπαίδευση και η διαπαιδαγώγηση των μαθητών. Η πρόοδος, η οικονομική ανάπτυξη, ο πολιτισμός και η συνοχή της κοινωνίας εξαρτώνται σε μεγάλο βαθμό από την ποιότητα της εκπαίδευσης και κατ' επέκταση από τη συμβολή και την προσπάθεια των εκπαιδευτικών. Τα καθήκοντα και οι αρμοδιότητες των εκπαιδευτικών οφείλουν να εναρμονίζονται με τους στόχους αυτούς (άρθρο 36 του ΦΕΚ 1340τΒ'/2002 «Καθήκοντα και αρμοδιότητες των εκπαιδευτικών διδασκόντων»).

Μερικά από τα καθήκοντα τους επιγραμματικά είναι:

- να διδάσκουν στους μαθητές τα διάφορα γνωστικά αντικείμενα σύμφωνα με το ισχύον πρόγραμμα σπουδών,
- να προγραμματίζουν τη διδακτέα ύλη των μαθημάτων τους,
- να προετοιμάζουν καθημερινά και να οργανώνουν το μάθημά τους, εφαρμόζοντας σύγχρονες και κατάλληλες μεθόδους διδασκαλίας,
- να συνεργάζονται με τους μαθητές, να σέβονται την προσωπικότητά τους,

αλλά και:

- να ενημερώνονται από τον Διευθυντή του σχολείου και να τηρούν τους νόμους, τα διατάγματα, τις αποφάσεις, τις οδηγίες, τις εγκυκλίους και τα βιβλία. Να αναλαμβάνουν τις εξωδιδασκτικές εργασίες του σχολείου, συμβάλλοντας έτσι έμπρακτα στη συλλογική λειτουργία του,
- να καταγράφουν στα σχετικά βιβλία μετά τη λήξη της διδακτικής ώρας τη διδασκόμενη ύλη, να ελέγχουν τις απουσίες των μαθητών και να υπογράφουν το ημερήσιο δελτίο απουσιών,
- να παραμένουν στο σχολείο κατά τις εργάσιμες ημέρες πέρα από το ωράριο διδασκαλίας τους, για να προσφέρουν και άλλες υπηρεσίες που συνδέονται με το γενικότερο εκπαιδευτικό έργο, σύμφωνα με τις ισχύουσες διατάξεις. Οι προσφερόμενες υπηρεσίες από κάθε εκπαιδευτικό καθορίζονται με πράξη του Διευθυντή του σχολείου.

Δηλαδή οι εκπαιδευτικοί ενός σχολείου, πέρα από το διδακτικό και το παιδαγωγικό τους έργο, πρέπει να προσφέρουν και άλλες υπηρεσίες, εξωδιδασκτικές, που ανατίθενται από τα

όργανα της διοίκησης του σχολείου και συνδέονται με το γενικότερο εκπαιδευτικό έργο όπως:

- η ενημέρωση των γονέων και κηδεμόνων,
- η τήρηση βιβλίων του σχολείου,
- η εκτέλεση διοικητικών εργασιών.

(Άρθρο 245 του νόμου 4512/2018 με το οποίο αντικαταστάθηκε η παρ. 8 του άρθρου 13 του νόμου 1566/1985 (Α' 167) για τα εξωδιδασκτικά καθήκοντα και το ωράριο των εκπαιδευτικών).

Μια σημαντική εξωδιδασκτική υποχρέωση που καλείται να αναλάβει ο εκπαιδευτικός για τη σωστή λειτουργία και οργάνωση ενός σχολείου δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, είναι αυτή του υπεύθυνου τμήματος.

Σύμφωνα με την παρ. 3 του άρθρου 30 του ΦΕΚ 120τΒ'/2018 «Εγγραφές, μετεγγραφές, φοίτηση και θέματα οργάνωσης της σχολικής ζωής στα σχολεία της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης», ο ρόλος του υπεύθυνου καθηγητή είναι η παρακολούθηση της φοίτησης των μαθητών, η συστηματική υποστήριξή τους και η δημιουργία θετικού κλίματος στη σχολική κοινότητα, ο έγκαιρος εντοπισμός των μαθησιακών, οικογενειακών, οικονομικών και συναισθηματικών δυσκολιών των μαθητών, ώστε να μπορεί το σχολείο να τις αντιμετωπίσει αποτελεσματικά.

Είναι σημαντικό να τονιστεί ότι στη διάρκεια του ημερήσιου ωρολόγιου προγράμματος, οι καθηγητές και ειδικότερα οι υπεύθυνοι τμημάτων, οφείλουν να καταχωρούν τις απουσίες των μαθητών, να ενημερώνουν το πληροφοριακό σύστημα του Υπουργείου Παιδείας καθώς και τους κηδεμόνες των μαθητών με τις απουσίες αυτών (άρθρα 27 & 29 του ΦΕΚ 120τΒ'/2018).

Η σημασία της σωστής και έγκαιρης καταχώρησης και ενημέρωσης των απουσιών των μαθητών από τους υπεύθυνους καθηγητές είναι καθοριστική, διότι ο συνολικός αριθμός απουσιών στο τέλος του διδακτικού έτους σχετίζεται άμεσα με τον χαρακτηρισμό της φοίτησης των μαθητών, δηλαδή με το αν οι μαθητές έχουν δικαίωμα συμμετοχής στις προαγωγικές-απολυτήριες εξετάσεις ή αν θα επαναλάβουν τη φοίτηση στην ίδια τάξη.

Προκειμένου λοιπόν να ανταποκριθεί στα καθήκοντα που του έχουν ανατεθεί, ο υπεύθυνος καθηγητής είναι υποχρεωμένος να ενημερώνεται για τους νόμους, τις

εγκυκλίου, τα προεδρικά διατάγματα και τις υπουργικές αποφάσεις που σχετίζονται με τις απουσίες των μαθητών.

Αυτό δεν μπορεί να επιτευχθεί σε όλες τις περιπτώσεις, λόγω δυσκολίας κατανόησης των νόμων και των εγκυκλίων και αδυναμίας έγκαιρης και αποτελεσματικής ενημέρωσης και προσαρμογής στις συνεχείς αλλαγές και τροποποιήσεις της εκπαιδευτικής νομοθεσίας.

Σύμφωνα με την προσωπική εμπειρία της ερευνήτριας - από τη θέση της Υποδιευθύντριας πρώτα, αλλά και της Διευθύντριας στη συνέχεια ενός σχολείου Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης – πολλοί καθηγητές, ιδιαίτερα οι νεοδιόριστοι και οι αναπληρωτές, απευθύνονται συνεχώς στη Διεύθυνση του σχολείου για οδηγίες και ερωτήματα σχετικά με τις απουσίες των μαθητών, διότι αδυνατούν να κατανοήσουν πλήρως τις ενέργειες που πρέπει να ακολουθήσουν διαβάζοντας μόνοι τους τη σχετική νομοθεσία.

Ακόμα και οι καθηγητές με περισσότερα χρόνια προϋπηρεσίας και μεγαλύτερη εμπειρία, δυσκολεύονται να προσαρμοστούν στις αλλαγές που έχουν προκύψει με τη χρήση των νέων τεχνολογιών στην εκτέλεση του έργου τους ως υπεύθυνοι τμήματος.

Οι περισσότεροι καθηγητές έχουν εκφράσει την επιθυμία μιας επιμόρφωσης προκειμένου να αντεπεξέλθουν με επιτυχία στην εκτέλεση των καθηκόντων τους. Έχει παρατηρηθεί ότι η επιμόρφωση των καθηγητών δια ζώσης είτε εντός είτε εκτός ωραρίου λειτουργίας του σχολείου, αντιμετωπίζει τις γνωστές δυσκολίες υλοποίησης, όπως το διαφορετικό ωρολόγιο πρόγραμμα ώστε να συντονιστεί το πρόγραμμα επιμόρφωσης, ο περιορισμένος ελεύθερος χρόνος των επιμορφούμενων λόγω οικογενειακών υποχρεώσεων, οπότε πρέπει να βρεθεί ένας διαφορετικός τρόπος ενημέρωσης των νόμων προκειμένου όλοι οι καθηγητές να έχουν τη δυνατότητα να επιμορφωθούν πάνω σε αυτό το σημαντικό θέμα των απουσιών των μαθητών τους.

Λαμβάνοντας λοιπόν υπόψη την ανάγκη συνεχούς επιμορφωτικής ενίσχυσης και ανατροφοδότησης στο έργο των καθηγητών και σε συνδυασμό με τη βιβλιογραφική αναζήτηση, η ερευνήτρια προχώρησε στην επιλογή του θέματος της διπλωματικής εργασίας.

Το ζητούμενο επομένως στην παρούσα διπλωματική εργασία, είναι ο σχεδιασμός και η ανάπτυξη κατάλληλου εκπαιδευτικού υλικού για τις απουσίες των μαθητών Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης, που θα στηρίζεται στους νόμους της εκπαιδευτικής πολιτικής, τους οποίους οι καθηγητές είναι υποχρεωμένοι να γνωρίζουν και να τηρούν. Το

συγκεκριμένο εκπαιδευτικό υλικό, βασισμένο στις αρχές της Εκπαίδευσης Ενηλίκων με τη μεθοδολογία της εξ Αποστάσεως Εκπαίδευσης, μπορεί να παρέχει την απαραίτητη στήριξη στις υποχρεώσεις και τα καθήκοντα του υπεύθυνου καθηγητή που σχετίζονται με τις απουσίες των μαθητών, όπως η καταχώρηση απουσιών, η ενημέρωση κηδεμόνων, ο χαρακτηρισμός φοίτησης, αλλά και να συμβάλλει αποφασιστικά στη βελτίωση της λειτουργίας και οργάνωσης ενός σύγχρονου σχολείου δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Με το υλικό αυτό κάθε καθηγητής θα έχει τη δυνατότητα να επιμορφωθεί μόνος του οποιαδήποτε χρονική στιγμή και από όπου το επιθυμεί, καθώς και με το δικό του ρυθμό μάθησης επιλέγοντας την ενότητα που τον ενδιαφέρει. Άλλωστε, η ανάπτυξη των νέων τεχνολογιών, δημιούργησε νέα δεδομένα στην επιμόρφωση των εκπαιδευτικών και η εξΑΕ αποτελεί ένα σημαντικό κεφάλαιο στην όλη διαδικασία.

Η διπλωματική εργασία αποτελείται από τέσσερα μέρη, την Έρευνα, το Θεωρητικό Πλαίσιο, το Σχεδιασμό του Εκπαιδευτικού Υλικού και την Αξιολόγηση.

Το πρώτο μέρος της διπλωματικής εργασίας αφορά την Έρευνα για την Αποτίμηση του Εκπαιδευτικού Υλικού. Αναλύεται το ερευνητικό κομμάτι της εργασίας, γίνεται αναφορά στο θεωρητικό πλαίσιο της έρευνας, ακολουθούν τα ερευνητικά ερωτήματα και τέλος η μεθοδολογία της έρευνας.

Το Θεωρητικό Πλαίσιο περιλαμβάνει τρία κεφάλαια. Το πρώτο κεφάλαιο αναφέρεται στις Βασικές Αρχές της εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση. Στο δεύτερο κεφάλαιο παρουσιάζεται η Επιμόρφωση των Εκπαιδευτικών. Το τρίτο κεφάλαιο αναφέρεται στην Εκπαίδευση Ενηλίκων.

Στο τρίτο μέρος παρουσιάζεται ο Σχεδιασμός και η Υλοποίηση του Εκπαιδευτικού Υλικού. Το πρώτο κεφάλαιο του τρίτου μέρους αναφέρεται στο Εκπαιδευτικό Υλικό στην εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση, ενώ ο Σχεδιασμός και η Ανάπτυξη του Εκπαιδευτικού Υλικού της παρούσας εργασίας, παρουσιάζεται στο δεύτερο κεφάλαιο.

Το τέταρτο μέρος της διπλωματικής εργασίας αφορά την Αξιολόγηση του Εκπαιδευτικού Υλικού από τους Εκπαιδευτικούς. Παρουσιάζονται και ανάλυνονται τα αποτελέσματα της έρευνας και στο τέλος παρατίθενται τα συμπεράσματα και γίνονται προτάσεις για περαιτέρω μελλοντική έρευνα.

ΜΕΡΟΣ Α: ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

1. Έρευνα για την Αποτίμηση Εκπαιδευτικού Υλικού

1.1 Εισαγωγή

1.1.1 Σκοπός της έρευνας

Η **ερευνητική διαδικασία** έχει ως αφορμή ένα προβληματισμό και προσπαθεί να απαντήσει σε ένα **ερευνητικό ερώτημα**. Ένας ερευνητής καλείται να σχεδιάσει τη μεθοδολογία που θα υιοθετήσει σε σχέση με τον προβληματισμό του και σε συνάρτηση με το υπό εξέταση πεδίο και θέμα του.

Η παρούσα έρευνα έχει σκοπό να εξετάσει τις δυνατότητες αξιοποίησης της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης στην επιμόρφωση των καθηγητών σε θέματα που αφορούν την οργάνωση της σχολικής ζωής στα σχολεία της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Πιο συγκεκριμένα, η έρευνα επιδιώκει να καταγράψει τις απόψεις των εκπαιδευτικών σχετικά με το επιμορφωτικό υλικό που δημιουργήθηκε με τη μέθοδο της εξΑΕ, αλλά να καταγράψει επίσης, κατά πόσο η μελέτη του υλικού συνέβαλε στην εκμάθηση και στην κατανόηση των νόμων που σχετίζονται με τις απουσίες των μαθητών στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, παρέχοντας τους την απαραίτητη στήριξη στην άσκηση του έργου τους.

1.1.2 Δομή της έρευνας

Μετά την εισαγωγή, ακολουθεί το θεωρητικό πλαίσιο στο οποίο στηρίχτηκε η έρευνα κατά τον σχεδιασμό και την εφαρμογή της με αναφορά στα είδη της έρευνας. Ακολουθεί η μεθοδολογία της έρευνας, δηλαδή το είδος της έρευνας που ακολουθήθηκε, η μεθοδολογική προσέγγιση, η συλλογή των δεδομένων, το δείγμα της έρευνας και η κωδικοποίηση των δεδομένων. Στη συνέχεια τίθενται τα ερευνητικά ερωτήματα. Τέλος, γίνεται η παρουσίαση των αποτελεσμάτων, δηλαδή των απόψεων των καθηγητών σχετικά με την επιμόρφωσή τους με τη μέθοδο της εξΑΕ και ακολουθούν τα συμπεράσματα της έρευνας και οι μελλοντικές προτάσεις.

1.2 Θεωρητικό Μέρος

1.2.1 Είδη έρευνας

Η έρευνα είναι μία διαδικασία που σκοπό έχει την προσέγγιση της πραγματικότητας και την ανακάλυψη της αλήθειας με τη χρήση επιστημονικών μεθόδων, αναζητώντας τα αίτια και τους νόμους που ρυθμίζουν την πορεία της εξέλιξης ενός φαινομένου ή μίας ομάδας

φαινομένων (Μάντζαρης, 2004) και να δώσει απάντηση σε κρίσιμα ερωτήματα. Επιπλέον, εμπεριέχει τη συλλογή δεδομένων, την επεξεργασία τους και την ανάλυση τους, καθώς και την εξαγωγή συμπερασμάτων. Με βάση το **είδος των δεδομένων**, οι έρευνες διαχωρίζονται σε **ποσοτικές** (quantitative) και **ποιοτικές** (qualitative), ενώ τα τελευταία χρόνια έχουν αναδειχθεί και έρευνες **μεικτών μεθόδων** (Mixed Methods Research) καθώς και οι έρευνες **μεικτών μοντέλων** (Mixed Models Research) (Johnson & Onwuegbuzie, 2004).

Οι **ποσοτικές έρευνες** εντάσσονται στο επιστημονικό παράδειγμα του *θετικισμού* (*Positivism*) κατά την έννοια του Kuhn (1970), είναι κυρίαρχες στις θετικές-τεχνολογικές επιστήμες και στηρίζονται σε αριθμητικά δεδομένα, τα οποία παρουσιάζονται και μελετώνται με μεθόδους της Περιγραφικής και Επαγωγικής Στατιστικής. Οι έρευνες αυτές είναι κατάλληλες για διερεύνηση ερωτημάτων που αφορούν στο «πόσο» και το «τι» των φαινομένων και στη διερεύνηση ισχύος μιας θεωρίας. Απαιτούν συστηματικό σχεδιασμό και οργάνωση, σαφή καθορισμό του προβλήματος και των μεταβλητών, εκτίμηση των παραμέτρων του πληθυσμού και διατύπωση υποθέσεων για τις σχέσεις μεταξύ των μεταβλητών. Δεν απαντούν όμως στη διερεύνηση ερωτημάτων που αφορούν στο «γιατί» των φαινομένων. Στις ποσοτικές έρευνες εντάσσονται οι εργαστηριακές, οι πειραματικές, οι περιγραφικές, οι δημοσκοπικές και οι συσχετιστικές (Κασιμάτη, 2008).

Οι **ποιοτικές έρευνες** εντάσσονται στο *ερμηνευτικό* (*interpretivist*) επιστημονικό παράδειγμα, στηρίζονται κυρίως σε ερμηνείες και λεκτικούς χαρακτηρισμούς και στοχεύουν στην περιγραφή των φαινομένων από την μεριά των συμμετεχόντων. Η ποιοτική έρευνα αποτελεί την κατάλληλη μεθοδολογική επιλογή για να διερευνηθούν σε βάθος οι αναπαραστάσεις, οι στάσεις, οι αντιλήψεις, τα κίνητρα, καθώς και τα συναισθηματικά και συμβολικά/ φαντασιακά δεδομένα και δεδομένα της συμπεριφοράς των ατόμων. Στις ποιοτικές έρευνες, όπως αναφέρεται στην Κασιμάτη (2008), εντάσσονται: η βιβλιογραφική, η ιστορική, η έρευνα δράσης, η μελέτη περίπτωσης (case study), η ανάλυση περιεχομένου, η εθνογραφική, η βιογραφική κ.λπ.

Άλλωστε, όπως αναφέρει και ο Parker (1995), οι ποσοτικές προσεγγίσεις είναι κατάλληλες για την πραγματοποίηση ερευνών σε ελεγχόμενες, πειραματικές εργαστηριακές συνθήκες, ενώ οι ποιοτικές προσεγγίσεις ταιριάζουν για τη μελέτη των ανθρώπων στον «πραγματικό κόσμο». Με την ποσοτική έρευνα στοχεύουμε στην εύρεση σχέσεων μεταξύ των μεταβλητών που επηρεάζουν την εξέλιξη ενός φαινομένου, ενώ με

την ποιοτική έρευνα στοχεύουμε στην κατανόηση των φαινομένων. Όπως αναφέρει και ο Kvale (1996), οι ποσοτικές αναλύουν την ποσότητα εμφάνισης του φαινομένου που εξετάζεται και οι ποιοτικές αναφέρονται στο είδος, στο συγκεκριμένο χαρακτήρα του φαινομένου.

Η επιλογή μιας μεθοδολογικής προσέγγισης από ένα ερευνητή προσδιορίζεται μεταξύ άλλων και από τις πεποιθήσεις του, οι οποίες αποτελούν ένα σημαντικό αν όχι καθοριστικό παράγοντα (Baralos, 2008, οπ. αναφ. στο Κασιμάτη, 2008). Και οι δύο μέθοδοι δίνουν τη δυνατότητα στον ερευνητή να προσεγγίσει ένα ερευνητικό πεδίο και να επικεντρωθεί σε αυτό.

1.3 Τα Ερευνητικά Ερωτήματα

Τα ερευνητικά ερωτήματα της παρούσας εργασίας είναι τα παρακάτω:

- Κατά την άποψη των εκπαιδευτικών, το επιμορφωτικό υλικό είναι ελκυστικό, εύχρηστο, εύκολο στην κατανόηση του περιεχομένου του και τους οδηγεί στην αυτόνομη μάθηση;
- Κατά την άποψη των εκπαιδευτικών, το επιμορφωτικό υλικό είναι αποτελεσματικό στο έργο τους, παρέχει την κατάλληλη ανατροφοδότηση, λειτουργεί ενισχυτικά στις τυχόν απορίες τους και προκαλεί το ενδιαφέρον για περαιτέρω επιμόρφωση με τη μέθοδο της εξΑΕ;
- Ποια είναι τα κριτήρια παραγωγής του επιμορφωτικού υλικού;

1.4 Μεθοδολογία Έρευνας

1.4.1 Εισαγωγή

Η **μεθοδολογία έρευνας** αναφέρεται στις παραμέτρους της ερευνητικής προσπάθειας του ερευνητή, οι οποίες αφορούν στις γενικές μεθοδολογικές προσεγγίσεις, στις μεθόδους, στις τεχνικές, στα μέσα, στα υλικά και στις διαδικασίες που θα επιλέξει για τη διεξαγωγή της έρευνας του (Δημητρόπουλος, 2004).

Δηλαδή, μεθοδολογία έρευνας είναι η κατανόηση της επιστημονικής ερευνητικής διαδικασίας:

- πώς θα σχεδιαστεί μια έρευνα και
- πώς θα πραγματοποιηθεί μια έρευνα.

1.4.2 Είδος έρευνας

Στην παρούσα διπλωματική εργασία, το είδος της έρευνας που θεωρήθηκε κατάλληλη για την αποτίμηση του εκπαιδευτικού υλικού, είναι η ποιοτική. Πρόκειται για μια έρευνα που πραγματοποιείται σε πραγματικές και όχι σε τεχνητές, πειραματικά ελεγχόμενες συνθήκες και η οποία στοχεύει στη συγκέντρωση πληροφοριών και στοιχείων της «καθημερινότητας» των εκπαιδευτικών.

Σκοπός της παρούσας έρευνας, είναι η σε βάθος κατανόηση, εξερεύνηση ή ερμηνεία των προσωπικών αντιλήψεων, πεποιθήσεων και εμπειριών των συμμετεχόντων. Άλλωστε, η ποιοτική έρευνα αποτελεί την ενδεδειγμένη μεθοδολογία για να απαντηθούν τα ερωτήματα που σχετίζονται με το "γιατί" και το "πώς" των φαινομένων. Η ποιοτική προσέγγιση αποτελεί μια κατά βάση διερευνητική (exploratory) μέθοδο (Είδη Ερευνών, 2019), που θα μας οδηγήσει στην εξαγωγή ποιοτικών και αντιπροσωπευτικών συμπερασμάτων σχετικά με τα ερευνητικά ερωτήματα της εργασίας μας.

Σύμφωνα με τους Ίσαρη & Πουρκός (2015, σελ 38), οι ποιοτικές μέθοδοι έρευνας βοηθούν στη διερεύνηση ζητημάτων με τα οποία ο ερευνητής έρχεται σε επαφή για πρώτη φορά. Γι' αυτό είναι πιο κατάλληλη η ποιοτική έρευνα όταν το πρόβλημα ή το ζήτημα που επιδιώκουμε να μελετήσουμε δεν έχει διερευνηθεί (ή έχει διερευνηθεί ανεπαρκώς), όπως ισχύει και στην παρούσα διπλωματική εργασία.

1.4.3 Μεθοδολογική προσέγγιση

Η μεθοδολογική προσέγγιση που χρησιμοποιήθηκε στην παρούσα έρευνα είναι η *ανάλυση περιεχομένου (content analysis)*.

Η ανάλυση περιεχομένου ως ερευνητική μέθοδος μπορεί να διαχειρισθεί μεγάλο όγκο δεδομένων, αφού δεν επηρεάζει τη συμπεριφορά των πληροφορητών, είναι συστηματική, είναι εφικτή η συνέργεια με άλλες μεθόδους και τέλος ανιχνεύει τάσεις

Θεμελιωτής της μεθόδου θεωρείται ο Berelson (1952) ο οποίος ορίζει την ανάλυση περιεχομένου ως μία τεχνική έρευνας για την αντικειμενική, συστηματική και ποσοτική περιγραφή του δηλωμένου περιεχομένου της επικοινωνίας.

Σύμφωνα με τον Krippendorff (1989), η ανάλυση περιεχομένου είναι μία από τις σημαντικότερες ερευνητικές μεθόδους στις κοινωνικές επιστήμες. Αναπτύχθηκε στις αρχές του 20ού αιώνα από ερευνητές που ασχολήθηκαν με την επικοινωνία και είχε ως

αρχικό σκοπό να καταμετρήσει τα αντικειμενικά χαρακτηριστικά (μήκος, μέγεθος επικεφαλίδας κ.λπ.) άρθρων σε εφημερίδες (Huckin, 2004).

Σύμφωνα πάλι με τον Weber (1990), η ανάλυση περιεχομένου είναι εν μέρει μία τέχνη και εξαρτάται από την κρίση και την ερμηνεία του ερευνητή. Τα κείμενα δεν μιλάνε από μόνα τους. Ο ερευνητής πρέπει να τα κάνει να μιλήσουν και η γλώσσα αυτής της επικοινωνίας είναι η γλώσσα της θεωρίας.

Η διαδικασία της ταξινόμησης ή κωδικοποίησης των δεδομένων προσεγγίστηκε μεθοδολογικά με τον συγκεκριμένο τρόπο, ο οποίος αποβλέπει στην υποκατάσταση της υποκειμενικής εκτίμησης με την αντικειμενική ανάλυση και ποιοτικοποίηση (Κόλλιας, 2006). Η ανάλυση περιεχομένου είναι μια εύκολη, γρήγορη, απλοποιημένη μεθοδολογία έρευνας (Βάμβουκας, 1998).

Η ανάλυση περιεχομένου αναφέρεται κυρίως στα γραπτής λεκτικής επικοινωνίας τεκμήρια. Έτσι, αντικείμενο ανάλυσης περιεχομένου, όπως αναφέρεται στο Βάμβουκα (1998), μπορεί να αποτελέσει κάθε είδος γραπτού τεκμηρίου (βιβλίο, εφημερίδα, περιοδικό, εγκύκλιος, λόγος κοινοβουλευτικός, πανηγυρικός, κήρυγμα, εκθέσεις, εικονογραφημένα παιδικά αναγνώσματα, μαθητικά έντυπα κτλ.).

1.4.4 Δείγμα της έρευνας

Ένα από τα σημαντικότερα ζητήματα που απασχολεί έναν ερευνητή σε μια έρευνα, είναι η επιλογή του δείγματος της έρευνας, καθώς η επιλογή του δείγματος επηρεάζει τόσο την ποιότητα των δεδομένων όσο και τα συμπεράσματα της έρευνας. Πρωταρχική μέριμνα κάθε ερευνητή χρειάζεται να είναι η απόκτηση της όσο το δυνατόν καλύτερης ποιοτικά πληροφορίας ή εμπάθυνσης στο πλαίσιο της έρευνάς (Ισαρη & Πουρκός, 2015).

Η στρατηγική δειγματοληψίας που αξιοποιήθηκε στην παρούσα έρευνα είναι, σύμφωνα με την κατηγοριοποίηση του Patton (2002) όπως αναφέρεται στους Ισαρη & Πουρκός (2015), η *δειγματοληψία κριτηρίου*, όπου ο ερευνητής που χρησιμοποιεί αυτή τη στρατηγική επιλέγει τις περιπτώσεις που θα αποτελέσουν το δείγμα του σύμφωνα με κάποιο κριτήριο, το οποίο καθορίζεται ανάλογα με τους στόχους της έρευνάς του.

Το κριτήριο που καθορίστηκε στην παρούσα έρευνα είναι το δείγμα να κατέχει ή να κατείχε στο παρελθόν θέση ευθύνης σε σχολεία της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης προκειμένου να αποτιμηθεί η εγκυρότητα και η αξιοπιστία του εκπαιδευτικού υλικού.

Το δείγμα της παρούσης έρευνας αποτέλεσαν επτά καθηγητές δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, διαφόρων ειδικοτήτων και θέσεων και συγκεκριμένα, μια διευθύντρια Επαγγελματικού Λυκείου, ένας διευθυντής Γενικού Λυκείου, μια διευθύντρια Γυμνασίου, δύο υποδιευθυντές Επαγγελματικού Λυκείου και δύο πρώην υποδιευθύντριες Επαγγελματικού Λυκείου που ασκούν καθήκοντα υπεύθυνου τμήματος. Σε κάθε έναν εκπαιδευτικό αποδόθηκε ένας κωδικός, με την ονομασία «ΕΚΠ» και ένας αύξοντας αριθμό από το 1 έως το 7 που τον αντιπροσωπεύει.

Στον παρακάτω πίνακα φαίνονται τα χαρακτηριστικά των εκπαιδευτικών:

ΚΩΔΙΚΟΣ	ΦΥΛΟ	ΗΛΙΚΙΑ	ΚΛΑΔΟΣ	ΧΡΟΝΙΑ ΥΠΗΡΕΣΙΑΣ	ΘΕΣΗ ΕΥΘΥΝΗΣ	ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΤΜΗΜΑΤΟΣ	ΕΠΙΠΕΔΟ ΓΝΩΣΗΣ ΤΠΕ	ΕΠΙΜΟΡΦΩΣΗ ΜΕ ΕΞΑΕ
ΕΚΠ1	Άρρεν	40-50 ετών	ΠΕ86 Πληροφορικής	10-20 έτη	Υποδ/ντής	Ναι	Άριστος	Ναι
ΕΚΠ2	Θήλυ	>50 ετών	ΠΕ87.02 Νοσηλευτικής	>20 έτη	Υποδ/ντρια	Ναι	Μέτριος	Ναι
ΕΚΠ3	Θήλυ	> 50 ετών	ΠΕ88.01 Γεωπονίας	> 20 έτη	Δ/ντρια	Ναι	Μέτριος	Ναι
ΕΚΠ4	Θήλυ	> 50 ετών	ΠΕ02 Φιλολόγος	>20 έτη	Υποδ/ντρια	Ναι	Μέτριος	Όχι
ΕΚΠ5	Άρρεν	>50 ετών	ΠΕ03 Μαθηματικός	10-20 έτη	Δ/ντής	Ναι	Μέτριος	Όχι
ΕΚΠ6	Θήλυ	>50 ετών	ΠΕ02 Φιλολόγος	>20 έτη	Δ/ντρια	Ναι	Άριστος	Όχι
ΕΚΠ7	Θήλυ	>50 ετών	ΠΕ80 Οικονομίας	>20 έτη	Υποδ/ντρια	Ναι	Άριστος	Όχι

Πίνακας 1: Το δείγμα της έρευνας

Από τον παραπάνω πίνακα γίνεται φανερό ότι οι εκπαιδευτικοί που αποτελούν το δείγμα της έρευνας, είναι στελέχη της εκπαίδευσης με μεγάλη εκπαιδευτική εμπειρία, έχουν ασκήσει καθήκοντα υπεύθυνου τμήματος, δεν έχουν όλοι άριστες γνώσεις ΤΠΕ και μόνο τρεις από αυτούς έχουν επιμορφωθεί και με άλλα προγράμματα ακολουθώντας τη μέθοδο της εξΑΕ.

1.4.5 Η ερευνητική διαδικασία

Προκειμένου να συλλεχθούν τα δεδομένα της έρευνας, χρησιμοποιήσαμε ερωτηματολόγιο με ερωτήσεις κλειστού τύπου, για να συλλέξουμε τα γενικά στοιχεία του δείγματος και ερωτήσεις ανοικτού τύπου για να καταγραφούν οι απόψεις των καθηγητών για το εκπαιδευτικό υλικό. Μέσα από τη διερεύνηση των απόψεων αυτών, επιχειρείται η απάντηση των ερευνητικών ερωτημάτων της παρούσας εργασίας.

Η έρευνα πραγματοποιήθηκε τέλος Μαΐου 2019. Αφού ολοκληρώθηκε η μελέτη του Οδηγού Απουσιών από το δείγμα που επιλέχθηκε, συντάχθηκε το ερωτηματολόγιο που χρησιμοποιήθηκε για τη συμπλήρωση του από τους συμμετεχόντες εκπαιδευτικούς με τη χρήση ημιδομημένης συνέντευξης.

1.4.6 Κωδικοποίηση των δεδομένων

Η κωδικοποίηση και επεξεργασία των απαντήσεων των ερωτηματολογίων έγινε με την τεχνική της ανάλυσης περιεχομένου. Με την ανάλυση περιεχομένου επιτυγχάνεται η μετατροπή του ποιοτικού υλικού σε ποσοτικό και μετρήσιμο.

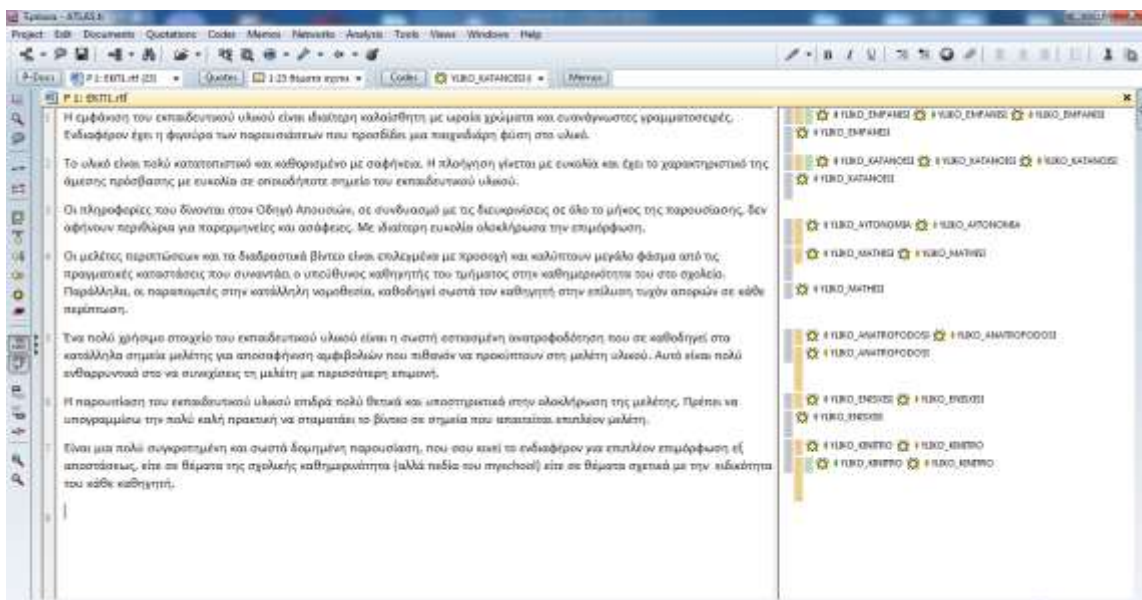
Ως μονάδα ανάλυσης θεωρήσαμε την πρόταση. Όπου δεν καθίσταται δυνατή η απόδοση του νοήματος με μονάδα ανάλυσης την πρόταση, μονάδα ανάλυσης θεωρείται η περίοδος. Ως μονάδα μέτρησης λήφθηκε υπόψη το καινούριο, η αξία που παρουσιάζει η κάθε φράση ανάλυσης ως προς το σκοπό της έρευνας.

Για την ανάλυση του περιεχομένου των απαντήσεων των ερωτηματολογίων χρησιμοποιήθηκε ειδικό λογισμικό, το Atlas.ti έκδοση 7.5.7. Σκοπός του λογισμικού Atlas.ti είναι να βοηθήσει τους ερευνητές να αποκαλύψουν και να αναλύσουν συστηματικά σύνθετα φαινόμενα κρυμμένα σε αδόμητα δεδομένα (κείμενο, πολυμέσα, γεωχωρική). Το πρόγραμμα παρέχει εργαλεία που επιτρέπουν στον χρήστη να εντοπίζει, να κωδικοποιεί και να σχολιάζει τα ευρήματα στο πρωταρχικό υλικό, να ζυγίζει και να αξιολογεί τη σημασία του και να απεικονίζει τις πολύπλοκες σχέσεις μεταξύ τους. Όλες οι απαντήσεις μορφοποιήθηκαν και αποθηκεύτηκαν σε μορφοποίηση εμπλουτισμένου κειμένου rtf (rich text format) και με αυτή τη μορφή καταχωρήθηκαν στο λογισμικό.

Εικόνα 1: Αρχική οθόνη του λογισμικού Atlas.ti

Στη συνέχεια ακολούθησε η κωδικοποίηση των απόψεων των εκπαιδευτικών, αποδίδοντας έναν άξονα και ένα βασικό αντικείμενο αυτού του άξονα, αντίστοιχα με μορφή ηλεκτρονικών πλαγιότιτλων σε κάθε πρόταση των απαντήσεων. Ο κάθε άξονας στην ουσία αποτελεί έναν κωδικό και το κάθε βασικό αντικείμενο των αξόνων αποτελεί ένα κωδικό μέσα στον άξονα. Στην έρευνα μας χρησιμοποιήσαμε κατηγοριοποίηση απόψεων των εκπαιδευτικών με βάση τους άξονες και τα βασικά αντικείμενα της αποτίμησης του εκπαιδευτικού υλικού που στηρίζονται στις αρχές της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης. Δηλαδή, το εκπαιδευτικό υλικό θα πρέπει να προάγει την αλληλεπίδραση με τον εκπαιδευόμενο, να τον καθοδηγεί, να τον εμπνέει, να τον οδηγεί στην αυτόνομη μάθηση, επιτρέποντας του να επιλέγει το χρόνο, το χώρο και τον δικό του ρυθμό μάθησης.

Εικόνα 2: Κωδικοποίηση απόψεων εκπαιδευτικού

Οι δύο άξονες και τα βασικά αντικείμενα ανά άξονα που προέκυψαν, βάσει των οποίων διαμορφώθηκαν οι ερωτήσεις του ερωτηματολογίου, είναι τα παρακάτω:

1^ο Άξονας: Χαρακτηριστικά Υλικού

Τα βασικά αντικείμενα του άξονα είναι:

- Το εκπαιδευτικό υλικό έχει καλή εμφάνιση;
- Το περιεχόμενο του εκπαιδευτικού υλικού είναι κατανοητό;
- Το εκπαιδευτικό υλικό οδηγεί στην αυτόνομη μάθηση;

2^{ος} Άξονας: Αποτελεσματικότητα Εκπαιδευτικού Υλικού

Τα βασικά αντικείμενα του άξονα είναι:

- Το εκπαιδευτικό υλικό συμβάλλει στην εκμάθηση και στην κατανόηση των νόμων που σχετίζονται με τις απουσίες και γενικότερα τη φοίτηση των μαθητών;
- Το εκπαιδευτικό υλικό παρέχει επαρκή και χρήσιμη ανατροφοδότηση;
- Η παρουσίαση του εκπαιδευτικού υλικού λειτούργησε ενισχυτικά στη μάθηση;
- Το εκπαιδευτικό υλικό διεγείρει το ενδιαφέρον του επιμορφούμενου για περαιτέρω επιμόρφωση και σε άλλα θέματα που σχετίζονται με το γενικότερο εκπαιδευτικό του έργο;

Για να εξασφαλιστεί η εγκυρότητα και αποτελεσματικότητα του συστήματος κατηγοριοποίησης των αξόνων και των βασικών αντικειμένων τους, οι κατηγορίες στις οποίες θα κωδικοποιηθεί το κείμενο της έρευνας θα πρέπει να είναι **σαφείς**, να εξυπηρετούν τους ερευνητικούς σκοπούς, να είναι **αμοιβαία αποκλειόμενες**, έτσι ώστε το υπό εξέταση κείμενο να μπορεί να κωδικοποιηθεί μονοσήμαντα και χωρίς τον κίνδυνο παρερμηνειών από τους ερευνητές και **εξαντλητικές**, δηλαδή το σύνολο των δεδομένων να ταιριάζει σε κάποια κατηγορία (Βάμβουκας, 1998).

1.4.7 Περιορισμοί

Επειδή το δείγμα της έρευνας που πραγματοποιήσαμε ήταν μικρό, τα αποτελέσματα μας δεν μπορούμε να τα γενικεύσουμε.

Για το λόγο αυτό, το σύνολο των αποτελεσμάτων της έρευνάς μας, έχει μάλλον χαρακτήρα ενδείξεων παρά γενικεύσιμων αποτελεσμάτων.

ΜΕΡΟΣ Β: ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

2. Βασικές Αρχές της Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευσης

2.1 Εισαγωγή

Η εξ αποστάσεως εκπαίδευση έχει μια ιστορία τουλάχιστον 160 ετών. Ήταν γνωστή με τον όρο «σπουδές δι' αλληλογραφίας». Ο όρος «εξ αποστάσεως εκπαίδευση» χρησιμοποιήθηκε για πρώτη φορά στη δεκαετία του 1970. Επίσημα επιλέχθηκε μόλις το 1982, όταν το Διεθνές Συμβούλιο για την εκπαίδευση δι' αλληλογραφίας (International Council for Correspondence Education) που ιδρύθηκε στον Καναδά το 1938, άλλαξε την ονομασία του σε Διεθνές Συμβούλιο για την Ανοικτή και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση (International Council for Open and Distance Education). Μέλη του συμβουλίου αυτού είναι τα περισσότερα ανά τον κόσμο εκπαιδευτικά ιδρύματα που προσφέρουν εκπαίδευση από απόσταση.

2.2 Ιστορική εξέλιξη της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης

Διακρίνονται τρεις ιστορικές φάσεις στην εξελικτική πορεία της εξΑΕ:

- σπουδές δι' αλληλογραφίας,
- επικοινωνία με ηλεκτρονικά μέσα και
- Ανοικτά Πανεπιστήμια.

Μια συνοπτική αναδρομή στην ιστορία της εξΑΕ, καταγράφει ανά ιστορική περίοδο τα σημαντικότερα γεγονότα που έλαβαν χώρα στην εξελικτική πορεία της εξΑΕ.

Στην **1^η ιστορική φάση**, εντοπίζονται οι ρίζες της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης. Ήταν το 1840, όταν ο Isaac Pitman στην Αγγλία κατάφερε με πολύ λίγα έξοδα να προσφέρει μαθήματα στενογραφίας μέσω αλληλογραφίας. Η εκπαίδευση δι' αλληλογραφίας διέσχισε τον Ατλαντικό το 1873, όταν η Anna Eliot Ticknor ίδρυσε στη Βοστώνη έναν οργανισμό βασισμένο στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση για να ενθαρρύνει την κατ' οίκον εκπαίδευση. Η εκπαίδευση δι' αλληλογραφίας υπήρξε στην ολοκληρωμένη της μορφή στο πανεπιστήμιο του Σικάγου το οποίο ιδρύθηκε το 1890. Η εξ αποστάσεως εκπαίδευση άρχισε να εμπλουτίζει το πρόγραμμα σπουδών της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης στη δεκαετία του 1920. Το 1923, σπουδαστές στο Μπέντον Χάρμπουρ στο Μίτσιγκαν, είχαν

τη δυνατότητα ελεύθερης επιλογής μαθημάτων και 6 έτη αργότερα, το πανεπιστήμιο της Νεμπράσκας άρχισε πειραματικά μαθήματα μέσω αλληλογραφίας στα γυμνάσια.

Στη **2^η ιστορική φάση**, οι εξελίξεις στον τομέα των νέων τεχνολογιών στην επικοινωνία, συνετέλεσαν στο να καθοριστούν ως κυρίαρχο μέσο διδασκαλίας της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης τα ηλεκτρονικά μέσα, ξεκινώντας από τη δεκαετία του 1920 από το ραδιόφωνο και στη συνέχεια από την τηλεόραση, τον δορυφόρο και τις οπτικές ίνες. Οι ευκαιρίες της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης αυξάνονται γρήγορα μέσω της χρήσης των υπολογιστικών μέσων επικοινωνίας. Δεκάδες χιλιάδες δίκτυα συνδέονται με το διαδίκτυο, με τα εκατομμύρια των ανθρώπων να το χρησιμοποιούν (Ackermann, 1995). Η τηλεδιάσκεψη αυξάνει τις δυνατότητες για αλληλεπίδραση και τη συνεργατική εργασία μεταξύ των σπουδαστών. Το βρετανικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο, το Fern Universitat της Γερμανίας, και το πανεπιστήμιο του Twente της Ολλανδίας, είναι μερικά από τα πρώτα ιδρύματα που πρόσφεραν τη δυνατότητα για εκπαιδευτικές ζωντανές συνδέσεις στην Ευρώπη. Στις Ηνωμένες Πολιτείες, το American Open University, το Nova Southeastern University και το University of Phoenix υπήρξαν οι πρωτοπόροι στον τομέα της παραδοσιακής εξ αποστάσεως εκπαίδευσης. Μαζί με πολλά άλλα πανεπιστήμια προσφέρουν τώρα εκατοντάδες σειρές μαθημάτων σε ζωντανή σύνδεση.

Στην **3^η ιστορική φάση**, η ίδρυση των Ανοικτών Πανεπιστημίων αποτέλεσε ένα σημαντικό σταθμό για την εξ αποστάσεως εκπαίδευση σε διεθνές επίπεδο. Το Εξωτερικό Σύστημα Μελέτης του Πανεπιστημίου του Λονδίνου αποτελεί το πρώτο Ανοικτό Πανεπιστήμιο το οποίο ιδρύεται το 1826. Το 1971 ιδρύεται το ανοικτό πανεπιστήμιο του Ηνωμένου Βασιλείου, ένα πανεπιστήμιο εξ αποστάσεως εκπαίδευσης που δίνει πτυχία, προσφέροντας πλήρη πτυχιακά προγράμματα, υψηλού επιπέδου σειρές μαθημάτων (Holmberg, 1986). Το ανοικτό πανεπιστήμιο έδωσε περισσότερο κύρος στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση και πρόσφερε τα κίνητρα για την καθιέρωση παρόμοιων ιδρυμάτων στα βιομηχανικά έθνη, όπως τη Δυτική Γερμανία, Ιαπωνία και Καναδά, καθώς επίσης και σε έθνη με μικρότερο βαθμό ανάπτυξης, όπως τη Σρι Λάνκα και το Πακιστάν.

2.3 Εννοιολογική προσέγγιση της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης

Τι σημαίνει όμως εξ αποστάσεως εκπαίδευση; Σε ποιο είδος εκπαίδευσης αναφερόμαστε; Μέχρι σήμερα, πολλοί ερευνητές έχουν δώσει τον δικό τους ορισμό. Συνολικά αποδεκτός ορισμός είναι αδύνατον να βρεθεί. Σύμφωνα όμως με τη βιβλιογραφική επισκόπηση, οι

ορισμοί που έχουν δοθεί, ικανοποιούν συγκεκριμένα κριτήρια και ανάγκες και πολλοί εμπεριέχουν κοινές αποδεκτές παραδοχές.

Μερικές από αυτές τις παραδοχές είναι η φυσική απόσταση εκπαιδευτή εκπαιδευόμενου, η μεταβολή του διδακτικού ρόλου του εκπαιδευτικού σε συμβουλευτικό, βοηθητικό, καθοδηγητικό και η μη οριοθέτηση της μάθησης σε χώρο και χρόνο.

Η Hillary Perraton (1988) προσδιορίζει την εξ αποστάσεως εκπαίδευση ως μια εκπαιδευτική διαδικασία όπου ο εκπαιδευτής βρίσκεται σε απόσταση από τον εκπαιδευόμενο, τόσο φυσικά όσο και χρονικά.

Σύμφωνα με τον Rudolf Manfred Delling, η εξ αποστάσεως εκπαίδευση είναι μια οργανωμένη δραστηριότητα που περιλαμβάνει την επιλογή, την προετοιμασία και την παρουσίαση του διδακτικού υλικού, καθώς επίσης την επίβλεψη και την υποστήριξη του εκπαιδευόμενου με τη βοήθεια τεχνολογικών μέσων (Schlosser & Simonson, 2002).

Ο Holmberg (1977, σελ. 9) υποστηρίζει ότι *«η εξ αποστάσεως εκπαίδευση περιλαμβάνει διάφορες μορφές σπουδών, σε όλα τα επίπεδα της εκπαίδευσης, οι οποίες διεξάγονται χωρίς την άμεση και συνεχή επίβλεψη εκπαιδευτών και στηρίζονται στην οργάνωση, καθοδήγηση και διδασκαλία που παρέχεται από κάποιο εκπαιδευτικό οργανισμό»*.

Ο Λιοναράκης (2001, σελ. 185) ορίζει την εξΑΕ: *«ως την εκπαίδευση που διδάσκει και ενεργοποιεί το μαθητή πώς να μαθαίνει μόνος του και πώς να λειτουργεί αυτόνομα προς μία ευρετική πορεία αυτομάθησης και γνώσης»* αποδίδοντας με τον τρόπο αυτό την ποιοτική ταυτότητα και την παιδαγωγική διάσταση της εξΑΕ.

Ο Keegan (2001), σύμφωνα με τη σχετική βιβλιογραφία, αφού ερεύνησε 62 εκπαιδευτικά ιδρύματα που εφαρμόζαν εξ αποστάσεως εκπαίδευση, υποστήριξε ότι τα βασικά χαρακτηριστικά της εξΑΕ είναι τα εξής:

1. Η φυσική απόσταση που χωρίζει τον σπουδαστή από τον εκπαιδευτή, σε όλη τη διάρκεια των σπουδών του.
2. Ο κεντρικός ρόλος που διαδραματίζει ο εκπαιδευτικός οργανισμός στον σχεδιασμό και την οργάνωση του εκπαιδευτικού υλικού, όσο και στην προετοιμασία του πλαισίου υποστήριξης των σπουδαστών.
3. Η χρήση και η μέγιστη αξιοποίηση ειδικά σχεδιασμένου εκπαιδευτικού υλικού, στοιχείο που διαφοροποιεί την εξ αποστάσεως από την κατ' ιδίαν μελέτη.

4. Η χρήση της τεχνολογίας ως μέσο διαμοίρασης του εκπαιδευτικού περιεχομένου αλλά και διασύνδεσης διδασκόντων και διδασκομένων (τεχνολογικά υποστηριζόμενος διάλογος).
5. Η εξασφάλιση αμφίδρομης επικοινωνίας έτσι ώστε ο εκπαιδευόμενος να επωφελείται και /ή ακόμα και από τον άμεσο και ζωντανό διάλογο.
6. Η απουσία σε μεγάλο βαθμό της λειτουργίας της μαθησιακής ομάδας και η χρήση εξατομικευμένων μορφών διδασκαλίας οι οποίες όμως, δεν αποκλείουν τη δυνατότητα ομαδικών συναντήσεων, είτε πρόσωπο με πρόσωπο, είτε με τη χρήση της τεχνολογίας για διδακτικούς και κοινωνικούς λόγους.

2.4 Η έννοια της Ανοικτής Εκπαίδευσης

Η εξ αποστάσεως εκπαίδευση στηρίζεται στη φιλοσοφία της ανοικτής εκπαίδευσης.

Οι έννοιες «ανοικτή» και «εξ αποστάσεως εκπαίδευση» δεν είναι όμως ταυτόσημες.

Οι έννοιες «ανοικτή» και «εξ αποστάσεως» αναφέρονται σε δύο δισδιάστατα σημεία με διαφορετικές εννοιολογικές και εκπαιδευτικές διαστάσεις (Λιοναράκης, 2001α).

Η ανοικτή εκπαίδευση, σύμφωνα με τους Λιοναράκη και Λυκουργιώτη (1998), είναι ένα ιδεώδες, μια φιλοσοφική προσέγγιση, μια στάση που χρησιμοποιείται για να δηλώσει τις τάσεις της εκπαιδευτικής διεύρυνσης, πρόσβασης και ανοίγματος ιδρυμάτων και εκπαιδευτικών προγραμμάτων, όπου απευθύνεται σε πολλούς και διαφορετικούς ανθρώπους, παρέχει ελεύθερη πρόσβαση στην εκπαίδευση καθώς και ευελιξία στον εκπαιδευόμενο σχετικά με το χώρο, τον χρόνο και τον ρυθμό μελέτης του. Αντίθετα, η εξΑΕ είναι μια μέθοδος εκπαίδευσης με συγκεκριμένα χαρακτηριστικά, μια μεθοδολογία ευέλικτης και αλληλεπιδραστικής πολυμορφικής μάθησης.

Η ανοικτή εκπαίδευση χρησιμοποιεί ως κατεξοχήν μέθοδο διδασκαλίας την εξΑΕ (Ματραλής & Λυκουργιώτης, 1998). Η μέθοδος της εξΑΕ είναι αδύνατον να εφαρμόζεται χωρίς το ιδεώδες της ανοικτής εκπαίδευσης, αλλά η φιλοσοφία της ανοικτής εκπαίδευσης μπορεί να εφαρμόζεται με διαφορετικές μεθόδους εκπαίδευσης αν διασφαλίζει την ελεύθερη πρόσβαση στην τριτοβάθμια εκπαίδευση και παρέχει ευκαιρίες για δια βίου μάθηση και κατάρτιση. Η ανοικτή εκπαίδευση μπορεί να πραγματοποιηθεί είτε από απόσταση είτε σε μια γεμάτη αίθουσα διδασκαλίας. Έτσι, η εξ αποστάσεως εκπαίδευση αποτελεί υποπερίπτωση της ανοικτής εκπαίδευσης (Σοφός, Κώστας, & Παράσχου, 2015).

2.5 Θεωρητικό πλαίσιο της εξ Αποστάσεως Εκπαίδευσης

Υπήρξε επιτακτική ανάγκη για τη θεωρητική θεμελίωση της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης.

Σύμφωνα με τις αναφορές και τα μοντέλα εφαρμογής που έχουν παρουσιαστεί στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση, στηριζόμενοι στη βιβλιογραφική επισκόπηση, μπορούμε να διακρίνουμε εύκολα ότι οι θεωρητικές αναγνώσεις για το τι είναι η εξ αποστάσεως εκπαίδευση διαφέρουν μεταξύ τους. Γίνονταν μεγάλες προσπάθειες από τους κύριους μελετητές του τομέα να διατυπώσουν μια θεωρία για την εξ αποστάσεως εκπαίδευση. Μέχρι τη δεκαετία του 1970 δεν το είχαν πετύχει πλήρως.

Από τη δεκαετία του 1980, θεωρητικοί της εξΑΕ έχουν καταθέσει τους προβληματισμούς και τις απόψεις τους προκειμένου να διαμορφώσουν ένα συγκεκριμένο θεωρητικό πλαίσιο της εξΑΕ.

Ιδιαίτερα ο Holmberg (1986) αναφέρει ότι μια θεωρία για την ανοικτή και εξ αποστάσεως εκπαίδευση μπορεί να οριστεί ως μια σειρά από υποθέσεις, οι οποίες είναι συνυφασμένες λογικά μεταξύ τους για να εξηγήσουν και να υπολογίσουν γεγονότα και εφαρμογές. Οι υποθέσεις αυτές είναι του τύπου 'εάν A τότε B' ή 'όσο περισσότερο A τόσο περισσότερο/λιγότερο B'.

Ο Keegan (1986) ταξινόμησε τις κυριότητες θεωρητικές προσεγγίσεις για την εξ αποστάσεως εκπαίδευση στις εξής τρεις κατηγορίες:

- Τη θεωρία της ανεξαρτησίας και της αυτόνομης μάθησης (Moore, 1993 · Wedemeyer, 1997). Σύμφωνα με τη θεωρία αυτή, η μαθησιακή διαδικασία στηρίζεται στη κατ' ιδίαν μελέτη του εκπαιδευτικού υλικού στο χώρο και στο χρόνο που επιλέγει ο εκπαιδευόμενος. Ο εκπαιδευόμενος υποστηρίζεται σε αυτή τη διαδικασία μέσα από κατάλληλα δομημένο εκπαιδευτικό υλικό και μέσα από την επικοινωνία του με τον εκπαιδευτή του.
- Τη θεωρία της βιομηχανοποιημένης μάθησης (Peters, 1993). Σύμφωνα με τη θεωρία αυτή η εξ αποστάσεως εκπαίδευση θα πρέπει να χαρακτηρίζεται από προσεκτική προετοιμασία, άρτιο σχεδιασμό, συστηματική οργάνωση, σαφή προσδιορισμό των διδακτικών στόχων και ανάλυση των παιδαγωγικών προϋποθέσεων της μαθησιακής διαδικασίας.
- Τη θεωρία της αλληλεπίδρασης και της επικοινωνίας (Holmberg, 1995). Σύμφωνα με τη θεωρία αυτή το συναίσθημα, η συνεργασία και η κοινωνική αλληλεπίδραση έχει

σημαντική επίδραση στην αποτελεσματικότητα της εξ αποστάσεως εκπαιδευτικής διαδικασίας.

Όσο η εξ αποστάσεως εκπαίδευση αναπτύσσεται και εξελίσσεται, η ανταλλαγή απόψεων και προβληματισμών για τη διαμόρφωση ενός θεωρητικού πλαισίου της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης συνεχίζεται. Η αλματώδη ανάπτυξη των νέων τεχνολογιών, ιδιαίτερα τα τελευταία χρόνια, δημιουργούν νέα δεδομένα στα οποία η σύγχρονη επιστημονική έρευνα καλείται να δώσει πειστικές απαντήσεις και να προσδιορίσει τις αρχές και προϋποθέσεις που ορίζουν με όρους διδακτικούς και μαθησιακούς τη χρήση τους στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση (Μουζάκης, 2006).

2.6 Σύνοψη

Η εξΑΕ ήταν και είναι μια καινοτομία. Οι άνθρωποι χρησιμοποιούσαν και χρησιμοποιούν τα μέσα της εποχής τους (ταχυδρομείο, ραδιόφωνο, τηλεόραση, τηλέφωνο, υπολογιστή, διαδίκτυο) προκειμένου να την υποστηρίξουν και να την αναπτύξουν.

Η εξΑΕ είναι μία μέθοδος εκπαίδευσης με συγκεκριμένα χαρακτηριστικά, μια μεθοδολογία ευέλικτης και αλληλεπιδραστικής πολυμορφικής μάθησης. Οι σύγχρονες κοινωνικοοικονομικές εξελίξεις και ανακατατάξεις υπαγορεύουν την ανάγκη για διαρκή επιμόρφωση και κατάρτιση.

Η τεχνολογική και επιστημονική έκρηξη που συντελέστηκε βοήθησε στην εξάπλωση και την εδραίωση της εξΑΕ. Η ανάπτυξη της είναι ραγδαία με την ανακάλυψη του υπολογιστή και του διαδικτύου. Η τεχνολογία είναι αυτή που φέρνει την εξΑΕ στο προσκήνιο. Είναι πολύ πιθανόν αν η χρήση της τεχνολογίας δεν είχε αναπτυχθεί τόσο πολύ αυτές τις δεκαετίες, η εξΑΕ να είχε πολύ διαφορετική ύπαρξη και εφαρμογή (Λιοναράκης, 2006).

Αποτελεί την κατεξοχήν μέθοδο διδασκαλίας για την ανοικτή εκπαίδευση αλλά ταυτόχρονα είναι το σημείο απόκλισης και διαφοροποίησης από τα συμβατικά συστήματα εκπαίδευσης. Είναι επιτακτική ανάγκη η στροφή σε συμπληρωματικές μορφές εκπαίδευσης και προσφοράς της γνώσης.

Με την εξΑΕ ικανοποιούνται οι οικονομικές, κοινωνικές, γεωγραφικές απαιτήσεις προκειμένου περισσότεροι άνθρωποι να τύχουν εκπαίδευσης και γενικότερα μόρφωσης.

3. Επιμόρφωση Εκπαιδευτικών

3.1 Εισαγωγή

Στη σύγχρονη εποχή, η ανάγκη για μια δια βίου συνεχόμενη επιμόρφωση των εκπαιδευτικών που θα τους ακολουθεί σε όλη τη διάρκεια της επαγγελματικής τους ζωής, αποτελεί το επίκεντρο συζητήσεων σε διεθνές επίπεδο (Ξωχέλλης, 2005 · Χατζηδήμου, 2012).

Για να πετύχει ένα σχολείο τους στόχους που έχει θέσει πρέπει να είναι αποτελεσματικό, να αφουγκράζεται τις ανησυχίες της νέας γενιάς, να προσαρμόζεται στις ιδιαιτερότητες της κάθε εποχής και να συμβαδίζει με τις τεχνολογικές εξελίξεις και τις σύγχρονες παιδαγωγικές μεθόδους. Να είναι ένα καλό σχολείο. Δεν νοείται όμως καλό σχολείο χωρίς καλούς καθηγητές. Η ποιότητα του παρεχόμενου εκπαιδευτικού έργου εξαρτάται από πολλούς παράγοντες. Ένας από αυτούς είναι η ποιότητα των εκπαιδευτικών. Για να γίνει ένα σχολείο καλύτερο πρέπει και οι καθηγητές να γίνουν καλύτεροι (Παπαναούμ, 2008). Αυτό μπορεί να επιτευχθεί μέσω της επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών.

3.2 Εννοιολογική οριοθέτηση της επιμόρφωσης

Ανατρέχοντας στη βιβλιογραφία, εντοπίζονται διάφοροι ορισμοί για τον όρο «επιμόρφωση». Αυτό που παρατηρείται και εδώ είναι ότι δεν συναντάται ένας κοινός αποδεκτός ορισμός. Παρόλο όμως που οι ορισμοί διαφέρουν μεταξύ τους, συμφωνούν στη συμβολή της επιμόρφωσης στη βελτίωση του εκπαιδευτικού έργου (Ζαβλανός, 1983).

Σύμφωνα με τον Χατζηδήμου (2012, σελ. 95) «η επιμόρφωση είναι μια σειρά προγραμματισμένων ή άτυπων δραστηριοτήτων οι οποίες αποβλέπουν, μεταξύ των άλλων, στον εκσυγχρονισμό των γνώσεων, των δεξιοτήτων και των ικανοτήτων των εκπαιδευτικών, καθώς και στην προσωπική και επαγγελματική εξέλιξη και την κάλυψη των ελλείψεων της αρχικής εκπαίδευσής τους».

Ο ορισμός του Χασάπη (1994), συνδέει την επιμόρφωση με την «περαιτέρω κατάρτιση» (further training) ενώ ο Jarvis (2004), διατυπώνει την άποψη ότι η επιμόρφωση είναι «προ-επαγγελματική ή επαγγελματική κατάρτιση ή ακαδημαϊκή εκπαίδευση». Ο Ξωχέλλης (2005), δίνει μια εξελικτική διάσταση στην πορεία του εκπαιδευτικού (επαγγελματική και προσωπική) που την διακρίνει σε φάσεις: α) στη φάση των βασικών σπουδών, β) στη φάση της επαγγελματικής κοινωνικοποίησης στο περιβάλλον του

σχολείου και της τάξης και γ) στη φάση της συνεχιζόμενης εκπαίδευσης, θέτοντας και τη διάσταση της Δια βίου Μάθησης.

Ο Μαυρογιώργος (1983, σελ 38) δίνει τον ορισμό: *«επιμόρφωση είναι το σύνολο των μέτρων και των δραστηριοτήτων που υιοθετούνται και εφαρμόζονται με πρωταρχικό σκοπό τη βελτίωση και παραπέρα ανάπτυξη των ακαδημαϊκών ή πρακτικών και προσωπικών ή επαγγελματικών γνώσεων, δεξιοτήτων, ικανοτήτων και ενδιαφερόντων των εκπαιδευτικών κατά τη διάρκεια της θητείας τους».*

Σύμφωνα με αυτές τις κριτικές προσεγγίσεις, η επιμόρφωση είναι μια διαδικασία πρόκλησης, ενίσχυσης, υποστήριξης και προσφοράς ευκαιριών, αναπόσπαστο μέρος μιας συνεχούς και διαρκούς επαγγελματικής και προσωπικής ανάπτυξης και εξέλιξης των εκπαιδευτικών (Αναστασιάδης & Μανούσου, 2017).

Για την εννοιολογική αποσαφήνιση της έννοιας «επιμόρφωση» είναι σκόπιμη η διάκρισή της στην *άτυπη*, στη *μη τυπική* και στην *τυπική* επιμόρφωση (Σαλτερής, 2006, σελ 15-27):

α) Η άτυπη επιμόρφωση σχετίζεται με τη γνώση που αποκτά ο εκπαιδευτικός μέσα από τις καθημερινές συναναστροφές του στο περιβάλλον εργασίας του. Μέσω αυτής της γνώσης, ο εκπαιδευτικός διαφοροποιεί τις στάσεις και τις αξίες του σχετικά με την εκπαίδευση και ταυτόχρονα αποκτά ικανότητες και δεξιότητες που ανανεώνουν τις διδακτικές του πρακτικές.

β) Μη τυπική επιμόρφωση νοείται οποιαδήποτε οργανωμένη μορφή επιμόρφωσης που παρέχεται έξω από το κατεστημένο τυπικό εκπαιδευτικό σύστημα και χαρακτηρίζεται με ποικιλία θεματολογίας και προσδοκώμενων στόχων.

γ) Η τυπική επιμόρφωση είναι η επιμόρφωση που παρέχεται στους εκπαιδευτικούς από τους επίσημα θεσμοθετημένους επιμορφωτικούς θεσμούς και στοχεύει στη συνολική ή επιμέρους και ανά γνωστικό αντικείμενο στήριξή τους ως επαγγελματιών. Οι ανάγκες της επιμόρφωσης ιεραρχούνται πρωτίστως από το σύστημα και δευτερευόντως από τους ίδιους τους εκπαιδευτικούς.

3.3 Σκοπός της επιμόρφωσης εκπαιδευτικών

Από τους παραπάνω ορισμούς γίνεται εμφανές ότι σκοπός της επιμόρφωσης είναι και η αναβάθμιση του εκπαιδευτικού συστήματος.

Η επιμόρφωση, όσο και η αρχική κατάρτιση, θα πρέπει να έχει ως κύριους άξονες τους βασικούς πυλώνες της εκπαίδευσης (μαθητές, εκπαιδευτικούς, σχολείο, κοινωνία) ώστε η επιμόρφωση να αντιμετωπίζεται ως αντικείμενο εκπαιδευτικών αλλαγών αλλά και ως μοχλός εισαγωγής εκπαιδευτικών αλλαγών (Μαυρογιώργος, 2009).

Η επιμόρφωση πρέπει με αποτελεσματικό τρόπο να συνδέεται με την καθημερινή εκπαιδευτική πράξη, να αφογκράζεται τα προβλήματα και τις δυσκολίες που αντιμετωπίζει ο εκπαιδευτικός στο εργασιακό του περιβάλλον και να είναι κομμάτι της εθνικής εκπαιδευτικής στρατηγικής. Ο νόμος 1566/1985 «Δομή και λειτουργία πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης και άλλες διατάξεις», με το άρθρο 28, καθορίζει τους σκοπούς και τις μορφές της επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών.

Σύμφωνα με το παραπάνω άρθρο, οι σκοποί της επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών είναι:

α) η ενημέρωση των νεοδιοριζόμενων εκπαιδευτικών σχετικά με το αναλυτικό πρόγραμμα, τα διδακτικά βιβλία και τη διδακτική των μαθημάτων και γενικότερα την εκπαιδευτική πολιτική και η προσαρμογή τους στην πραγματικότητα του σχολείου και στις γενικότερες συνθήκες προσφοράς του διδακτικού τους έργου,

β) η ενημέρωση των εκπαιδευτικών που ήδη υπηρετούν σχετικά με τις εξελίξεις της επιστήμης και της εκπαιδευτικής πολιτικής, τις νέες μεθόδους διδασκαλίας και αξιολόγησης και την ανάπτυξη της ικανότητάς τους, ώστε να ανταποκρίνονται στις μεταβαλλόμενες συνθήκες της εκπαίδευσης και να ασκούν αποτελεσματικότερα το έργο τους και

γ) η ενημέρωση των εκπαιδευτικών σε σημαντικά εκπαιδευτικά θέματα με νέα αντικείμενα, σε μαθήματα, μέτρα και θεσμούς, καθώς και η προετοιμασία τους για άσκηση νέων καθηκόντων.

Αναγκαία επίσης, θεωρείται η επιμόρφωση των εκπαιδευτικών στις νέες τεχνολογίες. Καθώς οι νέες τεχνολογίες έχουν συνδεθεί με όλες σχεδόν τις ανθρώπινες δραστηριότητες και ο ψηφιακός γραμματισμός έχει αρχίσει να διεισδύει στα αναλυτικά προγράμματα, καθίσταται αναγκαία η επιμόρφωση των εκπαιδευτικών για να μπορέσουν να ανταποκριθούν στις νέες εξελίξεις (Μπίκος & Τζιφόπουλος, 2011).

3.4 Μορφές επιμόρφωσης εκπαιδευτικών – Η Ελληνική εμπειρία

Η επιμόρφωση των εκπαιδευτικών διακρίνεται σε **υποχρεωτική** και **προαιρετική**.

Σε πολλές ευρωπαϊκές χώρες διακρίνεται:

- στην **εισαγωγική** επιμόρφωση και
- στην **ενδοϋπηρεσιακή** επιμόρφωση.

Η **εισαγωγική** επιμόρφωση σε κάποιες χώρες είναι υποχρεωτική ως προϋπόθεση για τον διορισμό και σε άλλες χώρες προαιρετική. Επίσης, η διάρκεια της ποικίλλει.

Στην **ενδοϋπηρεσιακή** επιμόρφωση, οι διαδικασίες διαφέρουν από χώρα σε χώρα. Υπάρχουν χώρες στις οποίες οι ευκαιρίες που παρέχονται για επιμόρφωση με στόχο την επαγγελματική ανάπτυξη των εκπαιδευτικών είναι περιορισμένες, ενώ σε άλλες χώρες η επιμόρφωση αποτελεί συστηματοποιημένη και ευέλικτη διαδικασία, όπου αξιοποιούνται προγράμματα ενδοσχολικής επιμόρφωσης στα οποία οι εκπαιδευτικοί συμμετέχουν προαιρετικά ή υποχρεωτικά.

Όσον αφορά το θεσμικό πλαίσιο που ισχύει για τη χώρα μας, με τον νόμο 2009/92, ο οποίος τροποποιούσε σε ορισμένα σημεία τους νόμους 1566/85 και 1824/88 και κυρίως με το Π.Δ. 250/92, ρυθμίζονταν οι λεπτομέρειες της επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών, όπως οι μορφές της, η διάρκεια της, η διαδικασία πρόσκλησης των υποψήφιων για εισαγωγική και περιοδική επιμόρφωση, η αξιολόγηση των προγραμμάτων κ.ά. Ως μορφές επιμόρφωσης ορίζονταν οι εξής:

- α) Εισαγωγική επιμόρφωση διάρκειας μέχρι τεσσάρων μηνών για τους υποψήφιους για διορισμό εκπαιδευτικούς πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης.
- β) Περιοδική επιμόρφωση σε δύο κατ' έτος επιμορφωτικούς κύκλους, που η διάρκεια του καθενός είναι μέχρι τρεις μήνες για τους μόνιμους εκπαιδευτικούς πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης.
- γ) Ειδικά επιμορφωτικά προγράμματα βραχείας διάρκειας, από 10 ως 100 ώρες, για όλους τους υπηρετούντες εκπαιδευτικούς και ως 200 ώρες, για εκπαιδευτικούς που υπηρετούσαν σε μονάδες ειδικής αγωγής.

Οι παραπάνω μορφές επιμόρφωσης ήταν υποχρεωτικές για τους εκπαιδευτικούς και επιπλέον, η εισαγωγική επιμόρφωση αποτελούσε προϋπόθεση και προσόν διορισμού για όλους τους εκπαιδευτικούς.

Στη συνέχεια, εισήχθη ο θεσμός των ευέλικτων πιλοτικών προγραμμάτων που επιλέγονται και αναπτύσσονται ελεύθερα και αποκεντρωμένα με ευθύνη των Περιφερειακών Επιμορφωτικών Κέντρων (Π.Ε.Κ) (Υ.Α. Γ2/3222/29-03-95 και Γ2/7578/12-10-95).

Οι κυριότεροι στόχοι του νέου ευέλικτου μοντέλου επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών, όπως αναφέρεται στους Ματθαίου κ.ά. (1999), ήταν να μετατραπεί η επιμόρφωση:

- α) Από υποχρεωτική σε προαιρετική, στον ελεύθερο χρόνο των εκπαιδευτικών με την καθιέρωση συγκεκριμένων κινήτρων (χορήγηση βεβαίωσης, ωριαία αποζημίωση).
- β) Από μονόδρομη σε πολυμορφική με ποικίλη θεματική, ώστε να μπορεί να καλύψει τις εκπαιδευτικές ανάγκες, να διευρύνει τον αριθμό των επιμορφούμενων εκπαιδευτικών και να αυξήσει την αποτελεσματικότητα της επιμόρφωσης μέσω της ελεύθερης και συνειδητής επιλογής προγραμμάτων.
- γ) Από συγκεντρωτική σε αποκεντρωτική, μέσω του μηχανισμού εξακτίωσης των επιμορφωτικών προγραμμάτων, από το κέντρο στην περιφέρεια, προκειμένου να εξασφαλίσει, με την αξιοποίηση και των νέων τεχνολογιών, ίσες, κατά το δυνατόν, ευκαιρίες επιμόρφωσης στους εκπαιδευτικούς των αστικών κέντρων και των απομακρυσμένων περιοχών της χώρας (ΥΠΕΠΘ: Επιχειρησιακό σχέδιο επιμόρφωσης εκπαιδευτικών, Αθήνα 1995).

Σημαντικός για την επιμόρφωση των εκπαιδευτικών είναι ο νόμος 2327/1995 που θεσπίζει νέους φορείς επιμόρφωσης. Με το άρθρο 1 του νόμου, ιδρύεται το Εθνικό Συμβούλιο Παιδείας (Ε.ΣΥ.Π.), με ρόλο εισηγητικό προς την κυβέρνηση θεμάτων εκπαιδευτικής πολιτικής και επιμόρφωσης. Με το άρθρο 2, ιδρύεται το Κέντρο Εκπαιδευτικής Έρευνας (Κ.Ε.Ε.), με σκοπό την προαγωγή της έρευνας σε θέματα οργάνωσης της εκπαίδευσης, μεθόδων διδασκαλίας, συνεχιζόμενης εκπαίδευσης και κατάρτισης, καθώς και εκπόνησης μελετών και τεκμηρίωσης στα θέματα αυτά.

Το 2002, με νομοθετική ρύθμιση (νόμος 2986/2002), ιδρύθηκε Νομικό Πρόσωπο Ιδιωτικού Δικαίου με την επωνυμία «Οργανισμός Επιμόρφωσης Εκπαιδευτικών» (Ο.ΕΠ.ΕΚ.), έργο του οποίου είναι ο σχεδιασμός της επιμορφωτικής πολιτικής για τους εκπαιδευτικούς της Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης και η υποβολή σχετικών προτάσεων στον Υπουργό Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων. Ο σχεδιασμός επιμορφωτικών προγραμμάτων, ο συντονισμός όλων των μορφών και τύπων

επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών καθώς και η υλοποίηση των δράσεων, πραγματοποιούνται από τους επιμορφωτικούς φορείς.

Με το νόμο 3966/2011 ιδρύεται το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής (Ι.Ε.Π.), μία νέα δομή στην οποία συγχωνεύονται ο Ο.Ε.Π.Ε.Κ., το Κ.Ε.Ε. και το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο (Π.Ι.). Το Ι.Ε.Π. αποτελεί Ν.Π.Ι.Δ. και τελεί υπό την εποπτεία του Υπουργείου Παιδείας. Κύριος σκοπός του είναι η επιστημονική έρευνα και η μελέτη θεμάτων τα οποία αφορούν την πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση, τη μετάβαση από την δευτεροβάθμια στην τριτοβάθμια εκπαίδευση, καθώς και η διαρκής υποστήριξη του σχεδιασμού και της εφαρμογής της εκπαιδευτικής πολιτικής στα θέματα αυτά.

Σήμερα, αυτό που ισχύει για την υποχρεωτική επιμόρφωση των εκπαιδευτικών είναι ό,τι προβλέπεται στο Π.Δ. 250 του 1992.

Στο πλαίσιο της προαιρετικής επιμόρφωσης, πραγματοποιούνται σεμινάρια που αφορούν θέματα καινοτόμων δράσεων όπως, Αγωγή Υγείας, Κυκλοφοριακή Αγωγή, Περιβαλλοντική Εκπαίδευση, Αγωγή Σταδιοδρομίας, Σχολικός Επαγγελματικός Προσανατολισμός, Ειδική Αγωγή, Ισότητα των Φύλων, κ.ά.

Φορείς της επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών, σύμφωνα με το ισχύον θεσμικό πλαίσιο, είναι το Ι.Ε.Π, τα Π.Ε.Κ., τα Α.Ε.Ι., το Ε.Α.Π., τα Α.Τ.Ε.Ι., η Α.Σ.ΠΑΙ.Τ.Ε. (πρώην Σ.Ε.Λ.Ε.Τ.Ε.), στελέχη της εκπαίδευσης όπως Συντονιστές Εκπαιδευτικού Έργου (πρώην σχολικοί σύμβουλοι) κ.ά.

3.5 Η εξ αποστάσεως εκπαίδευση ως μέθοδος επιμόρφωσης

Οι σύγχρονες ανάγκες για διαρκή επιμόρφωση των εκπαιδευτικών, οδήγησε στην αναζήτηση ευέλικτων και αποτελεσματικών μορφών επιμόρφωσης που θα ξεπερνούν τις τυχόν αδυναμίες του παραδοσιακού μοντέλου επιμόρφωσης, το οποίο στηρίζεται σε σεμινάρια και διαλέξεις που πραγματοποιούνται εκτός σχολείου και επιμορφώνουν μαζικά και ομοιόμορφα τους εκπαιδευτικούς.

Σύμφωνα με τη διεθνή και ελληνική βιβλιογραφία, μπορούμε να διακρίνουμε διάφορα μοντέλα επιμόρφωσης, όπως: *επιμόρφωση έξω από το σχολείο, ενδοσχολική επιμόρφωση, εξ αποστάσεως επιμόρφωση, έρευνα δράσης και δίκτυα μάθησης εκπαιδευτικών.*

Η ανεπάρκεια των υπάρχοντων δομών και σχημάτων και η ραγδαία εξέλιξη των νέων τεχνολογιών της πληροφορίας και των επικοινωνιών, φέρνουν στην επιφάνεια νέα

επιμορφωτικά μοντέλα, που υλοποιούνται μέσα από νέες, καινοτόμες και ευέλικτες μορφές (Μπαγάκης, 2005).

Με τους νέους τύπους επιμόρφωσης, που θα υπερβαίνουν τον παραδοσιακό, οι εκπαιδευτικοί έχουν τη δυνατότητα να εξελίσσονται σε ένα πλαίσιο δια βίου επαγγελματικής ανάπτυξης (Lieberman, 1996).

Η εξ αποστάσεως επιμόρφωση αποτελεί μια σύγχρονη μορφή, η οποία ορίζεται ως «ένα οργανικά δομημένο σύνολο μέσων και διαδικασιών, με βάση τα οποία, ο εκπαιδευόμενος, αν και βρίσκεται σε απόσταση από τον εκπαιδευτικό ή τον επιμορφωτικό φορέα, μαθαίνει πώς να μαθαίνει μόνος του και πώς να λειτουργεί αυτόνομα μέσα από μια ευρετική πορεία αυτό-μάθησης, χρησιμοποιώντας ειδικά διαμορφωμένο εκπαιδευτικό υλικό και έχοντας υποστήριξη από καθηγητές-συμβούλους» (Παπαδάκης & Φραγκούλης, 2005, σελ. 278).

Οι διαφορές της από τον παραδοσιακό τρόπο επιμόρφωσης εντοπίζονται πρωτίστως στο γεγονός ότι μπορεί να πραγματοποιηθεί ανεξαρτήτως χώρου και χρόνου, με αποτέλεσμα μεγάλο πλήθος εκπαιδευτικών να μπορούν να επιμορφωθούν στον προσωπικό τους χώρο και σε χρόνο εκτός σχολικού ωραρίου, έτσι ώστε να μην παρεμποδίζεται η ομαλή λειτουργία του σχολείου.

Όπως αναφέρει και ο Αναστασιάδης (2006), σημαντικό μέσο για την υλοποίηση της δια βίου μάθησης αποτελεί στην εποχή μας και η Ανοικτή και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση.

Είναι φανερό ότι η εξ αποστάσεως εκπαίδευση ως μέθοδος επιμόρφωσης μπορεί να βοηθήσει στην επιμόρφωση εκπαιδευτικών που βρίσκονται σε απομονωμένες ή δυσπρόσιτες περιοχές (Αποστολάκης κ.ά., 2008).

Καθοριστικό ρόλο στην εξ αποστάσεως επιμόρφωση κατέχει η χρήση της τεχνολογίας. Η εξ αποστάσεως εκπαίδευση με τη χρήση των Τεχνολογιών της Πληροφορίας και των Επικοινωνιών (ΤΠΕ) (e-learning) αποτελεί σημαντικό κομμάτι στην επιμόρφωση των εκπαιδευτικών και μπορεί να βοηθήσει, κάτω από προϋποθέσεις, να ξεπεραστούν εμπόδια που αντιμετωπίζουν οι εκπαιδευτικοί ως ενήλικοι εκπαιδευόμενοι, παρέχοντας τους ευελιξία στο χώρο, τον χρόνο και τον ρυθμό της μάθησης (Αναστασιάδης, 2016).

Η εξΑΕ με τη χρήση των ΤΠΕ διακρίνεται σε *ασύγχρονη*, *σύγχρονη* και *μεικτή*. Η *ασύγχρονη* αφορά την αλληλεπίδραση μεταξύ διδάσκοντα και διδασκόμενου σε διαφορετικό χρόνο ανεξάρτητα από τον τόπο που βρίσκονται. Η *σύγχρονη* εκπαίδευση

παρέχει τη δυνατότητα άμεσης και ταυτόχρονης επικοινωνίας και αλληλεπίδρασης μέσω ήχου, εικόνας και δεδομένων σε πραγματικό χρόνο ανεξάρτητα από τον γεωγραφικό χώρο, ενώ η *μεικτή* συνδυάζει τις δύο αυτές μεθόδους μαζί με την πρόσωπο με πρόσωπο διδασκαλία (Αναστασιάδης, 2016α).

Μια σημαντική μορφή της εξΑΕ που χρησιμοποιείται τα τελευταία χρόνια είναι τα διαδικτυακά σεμινάρια (webinars) τα οποία είναι σεμινάρια, διαλέξεις ή απλές παρουσιάσεις που διενεργούνται στον παγκόσμιο ιστό με τη χρήση του Διαδικτύου. Ένα πολύ σημαντικό χαρακτηριστικό της ιστο-διάλεξης (webinar), είναι η δυνατότητα αλληλεπίδρασης από απόσταση μεταξύ του ή των παρουσιαστών με τους συμμετέχοντες σε πραγματικό χρόνο.

Ανατρέχοντας στη βιβλιογραφία, διαπιστώνεται η ύπαρξη καλών πρακτικών εξ αποστάσεως επιμόρφωσης εκπαιδευτικών με έμφαση στην παιδαγωγική αξιοποίηση των ΤΠΕ.

Ενδεικτικά αναφέρουμε τον σχεδιασμό και υλοποίηση ολοκληρωμένου διαδικτυακού περιβάλλοντος επιμόρφωσης εκπαιδευτικών της ομογένειας (2011-2014), το οποίο υλοποιήθηκε από το Εργαστήριο Διαπολιτισμικών και Μεταναστευτικών Μελετών (Ε.ΔΙΑ.Μ.ΜΕ) του Παιδαγωγικού Τμήματος Δημοτικής Εκπαίδευσης του Πανεπιστημίου Κρήτης (Αναστασιάδης, 2016).

Μια άλλη ενδιαφέρουσα καλή πρακτική υπήρξε η διαδικτυακή επιμόρφωση που υλοποιήθηκε στην πλατφόρμα ασύγχρονης τηλεεκπαίδευσης e-class του ακαδημαϊκού δικτύου GUnet (2005), με στόχο την επιμόρφωση θεολόγων καθηγητών της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Υλοποιήθηκε κατά το δίμηνο Οκτωβρίου – Νοεμβρίου 2005 και το παρακολούθησαν περίπου 200 εκπαιδευτικοί όλων των ειδικοτήτων από την Ελλάδα και το εξωτερικό (Κιουλάνης & Καραάκος, 2006 · Κιουλάνης, 2008).

3.6 Σύνοψη

Η επιμόρφωση των εκπαιδευτικών αποτελεί διαχρονικό αίτημα ώστε να αποτελέσει τη βάση για την επίτευξη του εκσυγχρονισμού της εκπαίδευσης.

Η προσωπική, επιστημονική και επαγγελματική ανάπτυξη του εκπαιδευτικού συμβάλλει στην αναβάθμιση της εκπαίδευσης.

Ο εκπαιδευτικός σε καθημερινή βάση έρχεται αντιμέτωπος με τα νέα επιτεύγματα της επιστήμης, τη διαρκώς αυξανόμενη ανάγκη για εξειδίκευση και κατάρτιση, τα νέα αναλυτικά προγράμματα σπουδών, τις καινοτόμες παιδαγωγικές μεθόδους και άλλα πολλά. Τους εκπαιδευτικούς απασχολούν θέματα που αφορούν τη συμπλήρωση της βασικής τους εκπαίδευσης, τη χρήση νέων τεχνολογιών, θέματα εκπαιδευτικών αλλαγών σε διάφορους τομείς καθώς και θέματα πρακτικής άσκησης.

Οι εκπαιδευτικοί αναλαμβάνουν πολλούς ρόλους, όπως του δασκάλου, του μέντορα και του υπηρεσιακού/διοικητικού υπαλλήλου.

Μέσω των εκπαιδευτικών επιτυγχάνεται η προώθηση των αλλαγών της εκάστοτε εκπαιδευτικής πολιτικής. Ο εκπαιδευτικός συνδιαμορφώνει τη σχολική πραγματικότητα και συμβάλλει στην αποτελεσματικότητα της παιδαγωγικής πράξης.

Για να αντεπεξέλθει ο εκπαιδευτικός με επιτυχία στο έργο του, έχει ανάγκη παροχής και αξιοποίησης εκ μέρους του, μια συνεχούς και αδιάλειπτης επιμορφωτικής ενίσχυσης.

Η επιμόρφωση θα βοηθήσει τον εκπαιδευτικό να αντιλαμβάνεται έγκαιρα και καλύτερα τις ανάγκες του σχολείου και του μαθητή και να αναλαμβάνει πρωτοβουλίες, μέσα στα πλαίσια των αρχών που διέπουν την εκπαιδευτική πολιτική, οδηγώντας στη βελτίωση του παρεχόμενου εκπαιδευτικού έργου.

Τόσο η αρχική κατάρτιση όσο και η επιμόρφωση είναι μέρη του ευρύτερου συνόλου της συνεχούς επαγγελματικής εξέλιξης του εκπαιδευτικού (Παπαναούμ, 2005). Αυτό το καταδεικνύουν και οι διεθνείς τάσεις.

Η επιμόρφωση είναι μια διαδικασία που μπορεί ο εκπαιδευτικός να την ακολουθήσει είτε μόνος του είτε σε συλλογικό επίπεδο. Ωστόσο η αυτοεπιμόρφωση από μόνη της δεν φτάνει για να καλυφθούν όλες οι ανάγκες και επομένως καλό είναι να υπάρχει ένα οργανωμένο πλαίσιο συνεχούς επιμόρφωσης κι επαγγελματικής κατάρτισης για τους εκπαιδευτικούς (Κιουλάνης, 2008).

Η εμφάνιση των νέων τεχνολογιών, δημιούργησε νέα δεδομένα στην επιμόρφωση των εκπαιδευτικών. Η εξΑΕ αποτελεί ένα σημαντικό κεφάλαιο στην όλη διαδικασία. Συνέβαλε στην διαμόρφωση σύγχρονων και ευέλικτων μορφών επιμόρφωσης, οδηγώντας τους εκπαιδευτικούς σε μια δια βίου επαγγελματικής ανάπτυξη.

4. Εκπαίδευση Ενηλίκων

4.1 Εισαγωγή

Απαραίτητη προϋπόθεση για την επιτυχία της επιμόρφωσης εκπαιδευτικών είναι να σχεδιάζεται με επιστημονικούς όρους και με βάση σύγχρονα δεδομένα της εκπαίδευσης ενηλίκων και της θεωρίας προγραμμάτων (Παπαναούμ, 2008).

Ποιος είναι όμως ο ενήλικας εκπαιδευόμενος; Σύμφωνα με τους Κόκκο & Κουτρούμπα (2010, σελ 13), «ενήλικος εκπαιδευόμενος είναι ο οποιοσδήποτε ενήλικας που εμπλέκεται σε μία δραστηριότητα, τυπική ή άτυπη, με στόχο να αποκτήσει γνώσεις ή δεξιότητες ή να αξιολογήσει τις προσωπικές του στάσεις ή ακόμη και να κατακτήσει μια νέα συμπεριφορά».

Από τις αρχές της δεκαετίας του 1980 μέχρι και σήμερα, παρατηρείται ραγδαία ανάπτυξη των δραστηριοτήτων της εκπαίδευσης ενηλίκων και μάλιστα η Ευρωπαϊκή Ένωση τις υποστηρίζει και τις χρηματοδοτεί. Το φαινόμενο αυτό οφείλεται σε οικονομικούς και τεχνολογικούς παράγοντες λόγω της παγκοσμιοποίησης και της τεχνολογικής εξάρσης και στις σημαντικές κοινωνικές και πολιτισμικές αλλαγές που συντελούνται.

4.2 Εννοιολογική οριοθέτηση της εκπαίδευσης ενηλίκων

Ο όρος «εκπαίδευση ενηλίκων» συναντάται στη διεθνή βιβλιογραφία πολλές φορές με διαφορετικό περιεχόμενο. Σύμφωνα με τον Knowles (1998) ο όρος χρησιμοποιείται με τουλάχιστον τρεις διαφορετικές έννοιες:

- Στην ευρύτερη έννοιά του ο όρος παραπέμπει σε μια διαδικασία που περιλαμβάνει όλες τις εμπειρίες απόκτησης γνώσεων, δεξιοτήτων, ενδιαφερόντων, στάσεων και αξιών από ενήλικους.
- Σε μια περισσότερο τεχνική ερμηνεία, ο όρος χρησιμοποιείται για την περιγραφή οργανωμένων δραστηριοτήτων που υλοποιούνται από μια πολυμορφία οργανισμών, με στόχο την επίτευξη συγκεκριμένων εκπαιδευτικών στόχων.
- Σε ένα άλλο επίπεδο, ο όρος χρησιμοποιείται για να περιγράψει τον συνδυασμό των παραπάνω διεργασιών στην κατεύθυνση ενός κινήματος με άξονα το αίτημα για διαρκή πρόσβαση του ενήλικου πολίτη σε εκπαιδευτικές διαδικασίες.

Ο ορισμός που δίνεται από τους Καψάλη και Παπασταμάτη (2002, σελ. 21) είναι ο εξής: «εκπαίδευση ενηλίκων είναι μια διαδικασία, μέσω της οποίας άτομα ενήλικα, τα οποία δεν

φοιτούν πλέον στο σχολείο, αναλαμβάνουν διάφορες δραστηριότητες με πρόθεση να αποκτήσουν γνώσεις, δεξιότητες, ικανότητες, στάσεις κλπ., έτσι ώστε να μπορούν να εντοπίζουν και να επιλύουν με αποτελεσματικότητα ατομικά και συλλογικά προβλήματα».

Ένας άλλος όρος που χρησιμοποιείται είναι ο όρος “εκπαίδευση για ενήλικους”. Αυτός μπορεί να αναφέρεται σε οποιαδήποτε εκπαιδευτική διαδικασία όπου εμπλέκονται ενήλικοι, τόσο σε γενικό επίπεδο όσο και σε επαγγελματικό. Η ορολογία αυτή υποδηλώνει επίσης ότι η εκπαίδευση δεν ολοκληρώνεται σε κανένα στάδιο της ζωής και ότι η εκπαίδευση για ενήλικους μπορεί πράγματι να ξεκινάει κατά την περίοδο της αρχικής εκπαίδευσης και, για κάποιους ανθρώπους, να συνεχίζεται σε πεδία μετά την υποχρεωτική εκπαίδευση (Jarvis, 2004).

Στο άρθρο 2 του νόμου 3879/2010 μεταξύ των ορισμών που δίνονται για διάφορους όρους, όπως «δια βίου μάθηση», «τυπική εκπαίδευση», «μη τυπική εκπαίδευση», «άτυπη μάθηση», «αρχική επαγγελματική κατάρτιση», «συνεχιζόμενη επαγγελματική κατάρτιση», δίνεται και ο ορισμός της «γενικής εκπαίδευσης ενηλίκων» ως εξής:

«Γενική εκπαίδευση ενηλίκων»: Περιλαμβάνει όλες τις οργανωμένες μαθησιακές δραστηριότητες που απευθύνονται σε ενήλικους και στοχεύουν στον εμπλουτισμό γνώσεων, στην ανάπτυξη και βελτίωση ικανοτήτων και δεξιοτήτων, στην ανάπτυξη της προσωπικότητας του ατόμου και της ιδιότητας του ενεργού πολίτη, καθώς και στην άμβλυνση των μορφωτικών και κοινωνικών ανισοτήτων. Παρέχεται από φορείς της τυπικής εκπαίδευσης και από φορείς της μη τυπικής εκπαίδευσης.

4.3 Τα χαρακτηριστικά των ενήλικων εκπαιδευόμενων

Η εκπαίδευση ενηλίκων διαφέρει σημαντικά από την τυπική εκπαίδευση, γιατί αναφέρεται σε ενήλικα άτομα με συγκεκριμένα χαρακτηριστικά και ανάγκες. Σύμφωνα με τον Rogers (1999) τα γενικά χαρακτηριστικά των ενήλικων εκπαιδευόμενων είναι τα εξής:

- Οι συμμετέχοντες είναι εξ ορισμού ενήλικοι.
- Βρίσκονται σε εξελισσόμενη διεργασία ανάπτυξης, όχι στο ξεκίνημα μιας διεργασίας.
- Φέρνουν μαζί τους ένα σύνολο εμπειριών και αξιών.
- Έρχονται στην εκπαίδευση με δεδομένες προθέσεις.
- Έρχονται με προσδοκίες όσον αφορά τη μαθησιακή διεργασία.
- Έχουν ανταγωνιστικά ενδιαφέροντα.

- Έχουν διαμορφώσει ήδη τα δικά τους μοντέλα μάθησης.

Τα παραπάνω χαρακτηριστικά έχουν σημαντική επίδραση στον τρόπο οργάνωσης των προγραμμάτων εκπαίδευσης των ενηλίκων και πρέπει να λαμβάνονται υπόψη στο σχεδιασμό τους.

4.4 Θεωρίες Εκπαίδευσης Ενηλίκων

Οι σημαντικότερες θεωρίες στην εκπαίδευση ενηλίκων που συναντάμε στη διεθνή βιβλιογραφία, είναι:

- η θεωρία της **Ανδραγωγικής** την οποία ανέπτυξε ο Malcolm Knowles,
- η εκπαίδευση για **την κοινωνική αλλαγή** του Paulo Freire και
- η θεωρία της **μετασηματίζουσας μάθησης** του Jack Mezirow.

4.4.1 Θεωρία της Ανδραγωγικής

Η θεωρία της Ανδραγωγικής υποστηρίζει ότι η μάθηση είναι μία διαδραστική διεργασία ερμηνείας, η οποία οδηγεί στο συνεχή μετασηματισμό των βιωμάτων των ενηλίκων εκπαιδευομένων. Το άτομο, σε όλη τη διάρκεια της ζωής του, αποκτά ένα σημαντικό αριθμό εμπειριών οι οποίες αποκτούν νόημα δια μέσου της διεργασίας της μάθησης. Η θεωρία της Ανδραγωγικής επικεντρώνεται στην υπευθυνότητα των εκπαιδευόμενων και στην ελευθερία να δημιουργήσουν τις δικές τους εμπειρίες μάθησης.

Ο ρόλος του εκπαιδευτή είναι αυτός του διευκολυντή της μάθησης, που ενθαρρύνει, παροτρύνει και ενισχύει τους εκπαιδευόμενους (Knowles, 1973· Kolb, 1984). Έχει την ευθύνη της μαθησιακής διεργασίας αλλά και σε συνεργασία με τους εκπαιδευόμενους. Έργο των εκπαιδευτών ενηλίκων είναι η επιλογή ενεργητικών εκπαιδευτικών μεθόδων οι οποίες να προάγουν την αλληλεπίδραση εκπαιδευόμενων – εκπαιδευτών (Κόκκος, 2005).

Συνεπώς, στα πλαίσια της Ανδραγωγικής, η ευθύνη της μάθησης μετατοπίζεται από τον εκπαιδευτή στους εκπαιδευόμενους. Οι ενήλικες διαφέρουν από τους ανήλικους ως προς την ανάγκη να γνωρίζουν, την αυτοαντίληψη, τις εμπειρίες, το μαθησιακό προσανατολισμό, τη μαθησιακή ετοιμότητα και τέλος ως προς τα κίνητρα (Κοντάκος & Γκόβαρης, 2006).

4.4.2 Εκπαίδευση για την Κοινωνική Αλλαγή

Στην εκπαίδευση για την κοινωνική αλλαγή περιγράφεται το κίνημα της εκπαίδευσης, το οποίο αναπτύχθηκε τις δεκαετίες 1960-1980 κυρίως στη Λατινική Αμερική, μέσα από το

έργο και τα κείμενα του Paulo Freire. Το κίνημα αυτό αναπαριστά σε μεγάλο βαθμό τις πολιτικές, οικονομικές και κοινωνικές συνθήκες που επικρατούσαν σε αυτή την περιοχή εκείνη την περίοδο.

Ο Freire επιζητούσε την ανατροπή της υπάρχουσας τάξης πραγμάτων. Η άποψη του Freire ήταν ότι τα καταπιεσμένα άτομα δεν κατανοούν την πραγματικότητα στην οποία ζουν και θεωρούν τον κόσμο ως ένα δομημένο καθεστώς στο οποίο οφείλουν να προσαρμοστούν (Κόκκος, 2005).

Στόχος της μάθησης, σύμφωνα με τον Freire, είναι να οδηγεί τα άτομα στη χειραφέτηση και κατά συνέπεια στην αλλαγή των κοινωνικών δομών (Κόκκος, 2005 · Tennant, 1997).

Όπως αναφέρεται στους Κόκκο & Κουτρούμπα (2010), ο σκοπός του Freire ήταν να ενθαρρύνει τις κοινωνικά αποκλεισμένες ομάδες έτσι ώστε να αναλάβουν τη συλλογική δράση που θα μπορούσε να οδηγήσει σε κοινωνική αλλαγή. Ο Freire υποστήριξε ότι, η πραγματική εκπαίδευση μπορεί να συμβεί μέσα από την επικοινωνία και το διάλογο, ο οποίος προωθεί την ισοτιμία και στηρίζεται στο σεβασμό, την αγάπη και την ανοχή. Ο Freire θεωρούσε το διάλογο αναπόσπαστο μέρος της ανθρώπινης φύσης, ενώ αντιμετώπιζε τη στιγμή του διαλόγου ως στιγμή μετασχηματισμού. Μόνο τότε η εκπαίδευση αποτελεί πράξη ελευθερίας και διεργασία απελευθέρωσης (Freire, 1970, όπ. αναφ. στο Tennant, 1997).

Ο ρόλος των εκπαιδευτών ήταν να λειτουργούν ως διευκολυντές της συζήτησης, εισάγοντας για προβληματισμό ορισμένα κρίσιμα ζητήματα που στόχο είχαν να δια φωτίσουν το κεντρικό θέμα.

Σύμφωνα με τον Jarvis (2004), η θεωρία του Freire αντιμετωπίζεται κυρίως ως πολιτική παρά ως μία ακόμη θεωρία της εκπαίδευσης ενηλίκων. Αυτή η αντιμετώπιση της προσέγγισης του Freire οφείλεται στην κεντρική του θέση ότι καμία εκπαίδευση δεν είναι ουδέτερη (Jarvis, 2004).

4.4.3. Θεωρία της Μετασχηματίζουσας μάθησης

Ο J. Mezirow παρουσίασε τις αρχές της θεωρίας της μετασχηματίζουσας μάθησης το 1977, η οποία θεωρείται σήμερα η πιο σημαντική και ολοκληρωμένη επιστημονικά ανάμεσα στις σύγχρονες θεωρίες της εκπαίδευσης ενηλίκων.

Η μετασχηματίζουσα μάθηση αναγνωρίζει τις δυνατότητες του ατόμου για θετική προσωπική αλλαγή και δίνει ιδιαίτερη έμφαση στην αξιοποίηση των εμπειριών των ενήλικων εκπαιδευομένων για κριτικό στοχασμό.

Όπως αναφέρει ο ίδιος ο Mezirow (2007), η θεωρία της μετασχηματίζουσας μάθησης επικεντρώνεται στο πώς μαθαίνουμε να διαπραγματευόμαστε και να ενεργούμε σύμφωνα με τις δικές μας ερμηνείες, τις αξίες μας και τα αισθήματά μας, παρά με βάση όσα έχουμε αφομοιώσει άκριτα από τους άλλους. Είναι σημαντικό να αποκτούμε μεγαλύτερο έλεγχο της ζωής μας ως κοινωνικά υπεύθυνα άτομα που λαμβάνουν αποφάσεις με καθαρή σκέψη. Ο ενήλικας εκπαιδευόμενος πρέπει να επανεξετάζει κριτικά τις εμπειρίες που έχει αποκτήσει στη διάρκεια της παιδικής του ηλικίας ή και αργότερα, έτσι ώστε να οδηγείται στη διόρθωση λανθασμένων υποθέσεων που αφορούν σε κοινωνικά, πολιτισμικά ή άλλα κεφάλαια της ζωής. Με αυτόν τον τρόπο, κατακτά νέα γνώση – στα πλαίσια της λειτουργικής ή της επικοινωνιακής μάθησης – μαθαίνει να μετασχηματίζει « τα δεδομένα πλαίσια αναφοράς ή της συνολικής θεώρησης που έχει για τον εαυτό του και τον κόσμο» (Λιντζέρης, 2010, σελ. 96).

Κατά συνέπεια, θα λέγαμε ότι η μετασχηματίζουσα μάθηση είναι η μάθηση που μετασχηματίζει προβληματικά πλαίσια αναφοράς και παρωχημένες παραδοχές, έτσι ώστε αυτά να γίνουν περισσότερο περιεκτικά, ανοικτά, στοχαστικά και συναισθηματικά έτοιμα για αλλαγή (Κόκκος, 2005). Το εκπαιδευτικό πλαίσιο μπορεί να λειτουργήσει διευκολυντικά και καθοδηγητικά, προσφέροντας τις κατάλληλες ευκαιρίες και εμπνυχώνοντας τους ενήλικους εκπαιδευόμενους ώστε να ακολουθήσουν τα βήματα τα οποία οδηγούν στη μετασχηματίζουσα μάθηση.

4.5 Εκπαίδευση ενηλίκων μέσω της ανοικτής και εξ αποστάσεως εκπαίδευσης

Το βασικό στοιχείο στην ανοικτή και εξ αποστάσεως εκπαίδευση είναι η απόσταση που χωρίζει τον εκπαιδευτή από τους ενήλικους εκπαιδευόμενους (Keegan, 2001). Δίνεται έμφαση στη διαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού έτσι ώστε να διευκολύνεται η διεργασία της μάθησης. Ωστόσο, στην ανοικτή και εξ αποστάσεως εκπαίδευση ο εκπαιδευτής ενηλίκων παραμένει πρόσωπο – κλειδί στη διεργασία της μάθησης (Κόκκος & Λιοναράκης, 1998). Ο ρόλος του είναι καθοριστικός στην όλη διαδικασία. Η έλλειψη αμεσότητας και η απουσία της διαπροσωπικής επαφής, η μη συχνή επικοινωνία μεταξύ

του εκπαιδευτή και των εκπαιδευόμενων, καθώς και ο περιορισμένος χρόνος μπορεί να οδηγήσει τους ενήλικους εκπαιδευόμενους σε φαινόμενα πρόωρης εγκατάλειψης

Η επικοινωνία και η αλληλεπίδραση αναδεικνύονται ως σημαντικοί παράγοντες. Ο εκπαιδευτής ενηλίκων στην ανοικτή και εξ αποστάσεως εκπαίδευση χρειάζεται να λειτουργήσει ως διευκολυντής της μαθησιακής διεργασίας και παράλληλα να υιοθετήσει ένα συμβουλευτικό ρόλο απέναντι στους ενήλικους εκπαιδευόμενους, παρέχοντάς τους την απαραίτητη υποστήριξη που χρειάζονται και δίνοντάς τους έτσι το κίνητρο να συνεχίσουν τις προσπάθειες τους ξεπερνώντας όποια εμπόδια προκύβουν. Με αυτό τον τρόπο, ο εκπαιδευτής ενηλίκων μπορεί να βοηθήσει τους ενήλικους εκπαιδευόμενους να ανακαλύψουν τον τρόπο καλύτερης αξιοποίησης του υλικού και ορθότερης διαχείρισης του χρόνου τους, απαντώντας ταυτόχρονα μέσα από τα σχόλιά του σε απορίες για το γνωστικό αντικείμενο (Barker κ.ά., 1989, όπ. αναφ. στο Keegan, 2001).

4.6 Σύνοψη

Η εκπαίδευση ενηλίκων εντάσσεται στο ευρύτερο πεδίο της διά βίου εκπαίδευσης και μάθησης. Στις μέρες μας, μια σειρά από διεθνείς εξελίξεις στον οικονομικό, τεχνολογικό, κοινωνικό και πολιτιστικό τομέα καθιστά αναγκαία για ολόένα και περισσότερους ενήλικους την απόκτηση ποικίλων γνώσεων και δεξιοτήτων, προσαρμοσμένων στις συντελούμενες αλλαγές.

Άλλωστε, κάθε ενήλικος στην εποχή μας χρειάζεται να μπορεί, σε διάφορες φάσεις της ζωής του, να έχει πρόσβαση σε νέες γνώσεις και ικανότητες που να του επιτρέπουν να εξελίσσεται, να προσαρμόζεται στις συνθήκες που αλλάζουν και να αυτοκαθορίζεται (Κόκκος, 2005).

Σύμφωνα με τη βιβλιογραφική επισκόπηση, δεν υπάρχει μία μόνο θεωρία που να καλύπτει το πεδίο της εκπαίδευσης ενηλίκων. Μολαταύτα, αρκετές θεωρίες έχουν μεταξύ τους κοινά σημεία και κοινές επιρροές.

Η εξΑΕ με τη χρήση των νέων τεχνολογιών παίζει καθοριστικό ρόλο στην ανάπτυξη της διά βίου εκπαίδευσης, δίνοντας ευκαιρίες μόρφωσης στα άτομα ανεξαρτήτως κοινωνικού, οικονομικού ή μορφωτικού επιπέδου, συμβάλλοντας στην επαγγελματική ένταξη, εξέλιξη και κατάρτιση των ατόμων στον εργασιακό τους τομέα, στον εμπλουτισμό της προσωπικής τους ζωής και στον εκδημοκρατισμό της κοινωνίας.

ΜΕΡΟΣ Γ: ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΚΑΙ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ ΥΛΙΚΟΥ

5. Εκπαιδευτικό Υλικό στην εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση

5.1 Εισαγωγή

Βασικό χαρακτηριστικό της εξ αποστάσεως εκπαίδευση είναι η φυσική απόσταση μεταξύ του εκπαιδευτή και του εκπαιδευόμενου σε όλη τη διάρκεια της εκπαίδευσης.

Η φυσική απουσία του εκπαιδευτή και η περιορισμένη επικοινωνία μεταξύ των εμπλεκόμενων, οδηγεί στην ανάγκη ύπαρξης μέσου που να αναπληρώνει το κενό που δημιουργείται προκειμένου να επιτευχθεί η διδασκαλία και η μάθηση. Το εκπαιδευτικό υλικό έρχεται να ανταποκριθεί στις ανάγκες που έχουν δημιουργηθεί.

Οι εκπαιδευόμενοι που εκπαιδεύονται από απόσταση, εξαρτώνται πολύ περισσότερο από το εκπαιδευτικό υλικό απ' ό,τι οι εκπαιδευόμενοι μιας παραδοσιακής μορφής εκπαίδευσης. Σύμφωνα με τον Rowntree (1994), το εκπαιδευτικό υλικό είναι ένα κουτί που περιέχει έναν δάσκαλο, έτοιμο να βοηθήσει τον διδασκόμενο να μάθει μόλις το κουτί ανοιχθεί.

5.2 Ο ρόλος του εκπαιδευτικού υλικού στην εξΑΕ

Στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση, το ίδιο το εκπαιδευτικό υλικό είναι που διδάσκει τον εκπαιδευόμενο σε όσο το δυνατόν μεγαλύτερο βαθμό (Ματραλής, 1998).

Ο ρόλος του εκπαιδευτικού υλικού είναι να κατευθύνει τον εκπαιδευόμενο, να του επεξηγεί τα δυσνόητα σημεία, να του επιτρέπει να αξιολογεί την πρόοδό του και να τον ενθαρρύνει να συνεχίσει την προσπάθειά του, παρέχοντάς του παράλληλα τη δυνατότητα να επιλέγει ελεύθερα τον τόπο, τον χρόνο και τον ρυθμό της μελέτης του (Λιοναράκης, 2009).

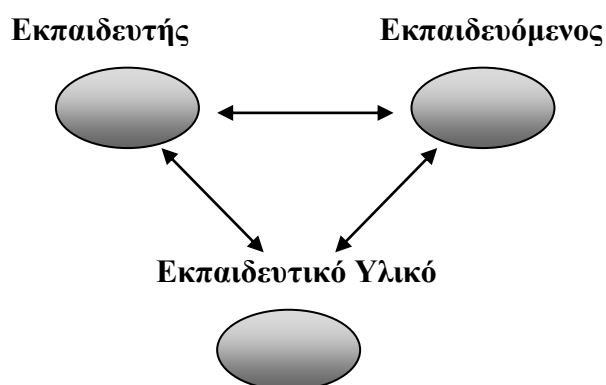
Η εξ αποστάσεως εκπαίδευση βασίζεται σε τρεις άξονες: τον εκπαιδευτή, τον εκπαιδευόμενο και το εκπαιδευτικό υλικό. Αντίθετα, η συμβατική εκπαίδευση χαρακτηρίζεται από τη δυαδική σχέση εκπαιδευτή και εκπαιδευόμενου (Λιοναράκης, 2001α).

Οι Γκιόσος & Κουτσούμπα (2005) τονίζουν τη σημασία της αλληλεπιδραστικής σχέσης μεταξύ του διδακτικού υλικού και του διδασκόμενου υπό τη μορφή της προτροπής για

ανταλλαγή απόψεων, για υποβολή ερωτημάτων και για πραγματοποίηση κριτικού αναστοχασμού.

Σύμφωνα με τους Χουλιάρα, Λιοναράκη & Σπανακά (2011), ο προσδιορισμός των χαρακτηριστικών του εκπαιδευτικού υλικού στην εξΑΕ, ξεκινά από τη βασική αρχή ότι οφείλει να παρακινήσει και να διευκολύνει τους εκπαιδευόμενους στη μελέτη τους, δημιουργώντας κατά τον Holmberg ένα καθοδηγούμενο διάλογο που συμβάλλει στην ενεργητική πορεία μάθησης, που είναι και το ζητούμενο στη μορφή αυτή εκπαίδευσης.

Στο σχήμα που ακολουθεί (Σχήμα 1), φαίνονται οι συντελεστές της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης, όπου το εκπαιδευτικό υλικό έχει το πιο σημαντικό ρόλο στη διαδικασία της μάθησης και αποτυπώνεται η αλληλεπιδραστική και αμφίδρομη σχέση μεταξύ τους. Ο εκπαιδευόμενος μαθαίνει μέσα από το υλικό και ο εκπαιδευτής λειτουργεί ως διευκολυντής της μαθησιακής διεργασίας με το ρόλο του να είναι υποστηρικτικός και συμβουλευτικός απέναντι στους εκπαιδευόμενους.

Σχήμα 1: Οι συντελεστές της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης

Σύμφωνα με τον Λιοναράκη (2009), ο εκπαιδευόμενος στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση πρέπει να γνωρίζει από την αρχή όλα τα στοιχεία του εκπαιδευτικού προγράμματος που θα ακολουθήσει και αναλυτικότερα πρέπει να γνωρίζει:

- τι πρέπει να κάνει,
- γιατί το κάνει,
- πότε πρέπει να το κάνει,
- πώς να το κάνει και
- αν το έκανε σωστά.

Στόχος του κάθε εκπαιδευτικού υλικού είναι να βοηθήσει τους εκπαιδευόμενους να λειτουργήσουν ανεξάρτητα και αυτόνομα, όντας σε μια φυσική απόσταση από τον εκπαιδευτή τους.

5.3 Μορφές εκπαιδευτικού υλικού στην εξΑΕ

Το κείμενο αποτελεί την κυριότερη μορφή παρουσίασης του εκπαιδευτικού υλικού. Αποτελεί τον κύριο κορμό πάνω στον οποίο προσαρτώνται όλες οι άλλες μορφές εκπαιδευτικού υλικού που θα οδηγήσουν τον εκπαιδευόμενο στην αυτόνομη μάθηση χωρίς την παρουσία του εκπαιδευτή.

Το εκπαιδευτικό υλικό αποτελείται από διάφορα στοιχεία, όπως το διδακτικό κείμενο, τον αναλυτικό οδηγό σπουδών, τα βιβλιογραφικά βοηθήματα, τα παράλληλα κείμενα, τις δραστηριότητες, τις ασκήσεις αυτοαξιολόγησης, τα οπτικοακουστικά μέσα και τα μέσα της τεχνολογίας της πληροφορίας και της επικοινωνίας (ΤΠΕ).

Σύμφωνα με τον Rowntree (1994α), τα δομικά στοιχεία του διδακτικού υλικού στα προγράμματα εξ αποστάσεως είναι τα εξής τρία:

α) *Κείμενα*: Ανήκουν τα βιβλία, οι σημειώσεις, οι περιλήψεις, οι δραστηριότητες, οι ασκήσεις αυτοαξιολόγησης, τα σχεδιαγράμματα, οι πίνακες και τα παραρτήματα.

β) *Οπτικοακουστικά μέσα*: Ανήκουν οι κασέτες ήχου και βίντεο, οι τηλεοπτικές και ραδιοφωνικές εκπομπές και προγράμματα, οι διαφάνειες και τα σλάιντς.

γ) *Σύγχρονα μέσα της τεχνολογίας της πληροφορίας και της επικοινωνίας (ΤΠΕ)*: Ανήκουν το εκπαιδευτικό λογισμικό, το ηλεκτρονικό ταχυδρομείο, η εκπαιδευτική τηλεδιάσκεψη και ο παγκόσμιος ιστός και το διαδίκτυο.

Ο West (1996), σύμφωνα με τη μεθοδολογία που ανέπτυξε για την εξ αποστάσεως εκπαίδευση στην Αγγλία, κατηγοριοποίησε τα βασικά στοιχεία που περιέχει ένα εκπαιδευτικό υλικό για την εκπαίδευση από απόσταση, με βάση τυπολογία δραστηριοτήτων, σε επτά κατηγορίες, στις οποίες κατηγορίες ο Λιοναράκης (2001α) πρόσθεσε δύο επιπλέον.

Παρακάτω παρουσιάζονται συνοπτικά οι κατηγορίες, ταξινομημένες σε τρεις δέσμες ενεργειών, σύμφωνα με την τυπολογία του Λιοναράκη (2005):

1^η Δέσμη:

- *Κείμενα:* ο κύριος κορμός του εκπαιδευτικού υλικού.
- *Προκείμενα:* περιεχόμενα - τίτλος - κεφάλαια - ενότητες - σκοπός και στόχοι- προσδοκώμενα αποτελέσματα – έννοιες κλειδιά κ.ά.. Εισάγουν τον εκπαιδευόμενο στον χαρακτήρα του βασικού κειμένου.
- *Μετακείμενα:* συνόψεις κεφαλαίων και ενοτήτων - βιβλιογραφία – παραπομπές - οδηγό περαιτέρω μελέτης κ.ά. Ελέγχουν τον βαθμό εμπέδωσης της νέας γνώσης.

2^η Δέσμη:

- *Διακείμενα:* δραστηριότητες προβληματισμού, κινητοποίησης, αυτοαξιολόγησης, συμπεράσματα κ.ά. Εναρμονίζουν τις προϋπάρχουσες γνώσεις των εκπαιδευόμενων με τις νέες που αποκτούν μέσα από την εκπαιδευτική διαδικασία.
- *Επικείμενα:* διασαφηνίσεις, γλωσσάρια, ορισμοί, σχόλια μελέτης κ.ά. Πρόκειται για συμπληρωματικό υλικό που έχει σκοπό να υποστηρίξει τον εκπαιδευόμενο στην κατανόηση της προσφερόμενης γνώσης.
- *Παρακείμενα:* φωτογραφίες, εικόνες, γραφήματα, σχήματα, τυπογραφικές ιδιαιτερότητες κ.ά. Προσδίδουν σαφήνεια στο κυρίως κείμενο, ενισχύοντας την επιστημονική του αξία.
- *Περικείμενα:* μελέτες περίπτωσης κείμενα αναφοράς, παράλληλα κείμενα κ.ά. Πρόκειται για κείμενα διάσπαρτα στο εκπαιδευτικό υλικό που έχουν σκοπό τον εμπλουτισμό του κυρίως κειμένου.

3^η Δέσμη:

- *Πολυκείμενα:* οδηγίες συγγραφής γραπτών εργασιών, πληροφορίες για την οργάνωση μελέτης, κριτήρια αξιολόγησης εργασιών κ.ά. Πρόκειται για πληροφορίες που αφορούν τον τρόπο επικοινωνίας μεταξύ εκπαιδευτή και εκπαιδευόμενου.
- *Πολυαντικείμενα:* ηχητικό αρχείο, βίντεο, ψηφιακή παρουσίαση κ.ά. Πρόκειται για τα μέσα που έχουν σκοπό να υποστηρίξουν την εκπαιδευτική διαδικασία.

5.4 Αρχές σχεδιασμού εκπαιδευτικού υλικού στην εξΑΕ

Ένα από τα πιο σημαντικά ζητήματα στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση είναι ο σχεδιασμός και η δημιουργία του εκπαιδευτικού υλικού, το οποίο αποτελεί τον κύριο μοχλό της διαδικασίας της διδασκαλίας. Το εκπαιδευτικό υλικό είναι ένα ευέλικτο διδακτικό

εργαλείο που αποσκοπεί στο να αναλάβει ένα μεγάλο, ίσως το μεγαλύτερο μέρος του ρόλου του διδάσκοντα (Λιοναράκης, 2001).

Η ποιότητα του εκπαιδευτικού υλικού και ο βαθμός αλληλεπίδρασης του με τους εκπαιδευόμενους, εξαρτάται από πολλούς παράγοντες, όπως οι θεωρίες μάθησης σύμφωνα με τις οποίες θα αναπτυχθεί η μεθοδολογία του σχεδιασμού, οι στόχοι αλλά και τα μέσα που θα χρησιμοποιηθούν (Μανούσου, 2005), η ομάδα-στόχος, οι μαθησιακές ανάγκες κ.ά.

Έρευνα έδειξε ότι η ποιότητα του εκπαιδευτικού υλικού βελτιώνεται, όταν αυτό σχεδιάζεται ώστε να λαμβάνει υπόψη του τα ατομικά μαθησιακά στυλ των εκπαιδευόμενων (Mc Loughlin, 1999). Η προσαρμογή του εκπαιδευτικού υλικού στις ιδιαίτερες μαθησιακές ανάγκες, προτιμήσεις, κλίσεις, στυλ του κάθε μαθητευόμενου, όπως αναφέρει η έρευνα, θα έχει ως στόχο τη μεγαλύτερη ενεργοποίηση του μαθητευόμενου και την περισσότερο αποτελεσματική συνδιαλλαγή του με το εκπαιδευτικό υλικό (Ροπόκης, 2011).

Σύμφωνα με τον Holmberg (2002), κάθε εκπαιδευτικός που δημιουργεί μόνος του το εκπαιδευτικό υλικό του, θα πρέπει να τον απασχολεί σε μεγάλο βαθμό α) ο τρόπος οργάνωσης του μαθησιακού περιεχομένου και β) τα μέσα που θα επιλέξει για να παρουσιάσει το περιεχόμενο.

Ο εκπαιδευτικός σχεδιασμός είναι πολύ σημαντικός σε περιβάλλοντα εξ αποστάσεως εκπαίδευσης, καθώς η εκπαιδευτική εμπειρία των εκπαιδευομένων είναι αρκετά σημαντικό να βελτιστοποιείται παρά τη μειωμένη συμβολή ή και την απουσία της διαζώσης παρουσίας του εκπαιδευτή (Σοφός, Κώστας & Παράσχου, 2015). Μάλιστα την ιδιαίτερη σημασία του εκπαιδευτικού σχεδιασμού στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση και ιδιαίτερα στην ηλεκτρονική μάθηση τονίζει και ο Bates (2005), ο οποίος υποστηρίζει ότι ο αποτελεσματικός συνδυασμός των τεχνολογιών επικοινωνίας και συνεργασίας στο πλαίσιο τέτοιων εκπαιδευτικών παρεμβάσεων είναι ιδιαίτερα δύσκολος χωρίς τη συμβολή ειδικών στον εκπαιδευτικό σχεδιασμό.

Πράγματι, την τελευταία δεκαετία, η εισαγωγή και η χρήση των τεχνολογιών της πληροφορίας και της επικοινωνίας (ΤΠΕ) στην εκπαίδευση από απόσταση, έχει δημιουργήσει νέες προοπτικές και προκλήσεις στον σχεδιασμό του εκπαιδευτικού υλικού (Γκιόσος, Κουτσούμπα και Μαυροειδής, 2007).

Σύμφωνα με τη διεθνή και ελληνική βιβλιογραφία, υπάρχουν πολλές θεωρητικές προσεγγίσεις στο σχεδιασμό και ανάπτυξη εκπαιδευτικού υλικού στην εξΑΕ. Ο ιδιαίτερος ρόλος του εκπαιδευτικού υλικού, οδήγησε πολλούς ερευνητές στην προσπάθεια απόδοσης συγκεκριμένων αρχών και προδιαγραφών για αυτό το υλικό.

Ένα μοντέλο είναι των West και Λιοναράκη που παρουσιάστηκε στην προηγούμενη ενότητα, όπου το βασικό συστατικό στοιχείο το οποίο καθορίζει τη δημιουργία εκπαιδευτικού υλικού στην εξ ΑΕ είναι το κριτήριο της πολυμορφικότητας. Το κριτήριο αυτό προσδιορίζεται από τις τρεις δέσμες ενεργειών στις οποίες κατηγοριοποιούνται οι μορφές του εκπαιδευτικού υλικού, οι οποίες παρέχουν τις κατευθυντήριες γραμμές για τον τρόπο δημιουργίας και ανάπτυξης του εκπαιδευτικού υλικού.

Με την αλληλεπίδραση εκπαιδευτικού υλικού και εκπαιδευόμενου έχει ασχοληθεί ο Holmberg εισάγοντας την Καθοδηγούμενη Διδακτική Συνδιάλεξη ως τρόπο συγγραφής του εκπαιδευτικού υλικού.

Όπως αναφέρεται στους Γκιόσο, Κουτσούμπα & Μαυροειδή (2009), ο Holmberg (1983) προσδιορίζει τις αρχές που πρέπει να διέπουν τον σχεδιασμό και την ανάπτυξη εκπαιδευτικού υλικού ως εξής:

1. Απλή και κατανοητή παρουσίαση του γνωστικού αντικείμενου με χρήση της καθομιλουμένης γλώσσας, ευανάγνωστης γραφή και μέτριας πυκνότητα δεδομένων.
2. Ρητές και αιτιολογημένες συμβουλές και προτροπές προς τον εκπαιδευόμενο ως προς το τι πρέπει να κάνει.
3. Πρόσκληση για ανταλλαγή απόψεων, ερωτήσεων και κρίσεων σε σχέση με το τι πρέπει να γίνει αποδεκτό.
4. Προσπάθειες για συναισθηματική εμπλοκή του μαθητευόμενου.
5. Παρουσίαση του υλικού με φιλικό και προσωπικό ύφος.
6. Οριοθέτηση των αλλαγών των θεμάτων μέσα από σαφείς αναφορές και τυπογραφικά μέσα.

Σύμφωνα με την Marta Mena (1992, όπ. αναφ. στη Χαρτοφύλακα, 2007), το διδακτικό υλικό δεν αποτελεί μια μοναδική οντότητα αποκομμένη από το γενικότερο σύστημα της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης στο οποίο ανήκει, αλλά μέρος ενός συστήματος που επηρεάζει και επηρεάζεται από τα υπόλοιπα δομικά στοιχεία του, όπως τον τρόπο διδασκαλίας και τον ρόλο των διδασκόντων, τις ευκαιρίες επικοινωνίας με τους

διδάσκοντες και τους συμφοιτητές, τη μορφή των τελικών εξετάσεων κ.λπ. Για τον λόγο αυτό, η καλή λειτουργία ενός εξ αποστάσεως εκπαιδευτικού συστήματος απαιτεί συνάφεια ανάμεσα στις αρχές σχεδιασμού του διδακτικού υλικού και τις γενικότερες παιδαγωγικές αρχές που διέπουν το συγκεκριμένο εκπαιδευτικό σύστημα ώστε να μη διαταράσσεται η ισορροπία και η αρμονία στο όλο σύστημα.

Η Μena (1992) παραθέτει τις αρχές για τον σχεδιασμό και την ανάπτυξη του έντυπου και μη μαθησιακού υλικού στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση, όπου το υλικό:

1. Ενσωματώνει και αναφέρεται σε διαφορετικές πηγές πληροφόρησης, δεν προσπαθεί να είναι αυτάρκες.
2. Μπορεί να δεχτεί συζήτηση και ανάλυση από τους συμμετέχοντες, δεν λαμβάνεται ως μια αναμφισβήτητη αλήθεια.
3. Θεωρεί τον εκπαιδευόμενο ως μέλος μιας κοινωνικής ομάδας που μοιράζονται τις ανάγκες και τις προσδοκίες.
4. Ενσωματώνει τις απόψεις των εκπαιδευόμενων καθιστώντας τους συνδημιουργούς.
5. Αναπτύσσει διαύλους επικοινωνίας μεταξύ των εκπαιδευόμενων με στόχο την ανατροφοδότησή τους.
6. Δίνει έμφαση στη δημιουργία δραστηριοτήτων που προάγουν την αυτόνομη κριτική σκέψη και όχι την αναπαραγωγή ήδη επεξεργασμένων ιδεών.
7. Θεωρεί την αξιολόγηση ως μέσο αμοιβαίας επαλήθευσης στην επίλυση των προβλημάτων που τίθενται στο πλαίσιο του προγράμματος.

Οι Σπανακά & Λιοναράκης (2017) κατέγραψαν τις παρακάτω επτά αρχές που διέπουν τη σχεδίαση και ανάπτυξη μαθησιακού υλικού για την εξ αποστάσεως εκπαίδευση και όχι μόνο:

1. *Διδακτικοί στόχοι και μαθησιακά αποτελέσματα.* Είναι σημαντικό από την αρχή της κάθε εκπαιδευτικής δράσης να καθοριστούν με σαφήνεια και μετρησιμότητα οι διδακτικοί στόχοι του κάθε διδακτικού αντικειμένου, λαμβάνοντας υπόψη το προφίλ των εκπαιδευόμενων. Η υλοποίηση των διδακτικών στόχων είναι εκείνη που θα οδηγήσει στα μαθησιακά αποτελέσματα.
2. *Ο προφορικός λόγος.* Ο γραπτός λόγος θα πρέπει να σε μορφή προφορικού, να είναι σε μορφή διαλόγου-συζήτησης με τους εκπαιδευόμενους. Σε κάθε περίπτωση να χαρακτηρίζεται με σαφήνεια και κατανοησιμότητα.

3. *Ανακαλυπτική μάθηση.* Το εκπαιδευτικό υλικό, μαζί με τη βοήθεια του εκπαιδευτή-συμβούλου, πρέπει να οδηγεί τους εκπαιδευόμενες στη γνώση, βήμα προς βήμα. Το υλικό δεν χρειάζεται να είναι σε γραμμική μορφή.
4. *Τι είμαι ικανός να κάνω με αυτά που έμαθα;* Οι εκπαιδευόμενοι σε όλη τη διάρκεια των σπουδών τους πρέπει να γνωρίζουν σε κάθε τους ενέργεια τι γνώσεις θα αποκτήσουν και τι δεξιότητες θα αναπτύξουν. Πρέπει όλα τα βήματα που θα ακολουθήσουν οι εκπαιδευόμενοι να είναι ξεκάθαρα σε αυτούς από την αρχή.
5. *Τα αυτονόητα.* Σε όλα τα στοιχεία που συνιστούν το εκπαιδευτικό υλικό θα πρέπει να ορίζονται τα αυτονόητα, δηλαδή αυτά που θεωρούμε ότι οι εκπαιδευόμενοι γνωρίζουν αλλά στην πραγματικότητα είναι πιθανό να αγνοούν.
6. *Γιατί αυτό και όχι το άλλο;* Στο εκπαιδευτικό υλικό οι επιλογές προτάσεων μελέτης πηγών θα πρέπει να είναι αιτιολογημένες και να εξηγείται το γιατί αυτές καθώς και οι λόγοι επιλογής. Με αυτό τον τρόπο εξασφαλίζεται η λογική ροή, απαραίτητη στην εξ αποστάσεως διδασκαλία και μάθηση.
7. *Οι εικόνες στις έννοιες.* Οι αφηρημένες έννοιες, για την καλύτερη κατανόηση τους, πέρα από τον προφορικό λόγο, θα πρέπει να οπτικοποιούνται με εικόνες ή με οπτικό και εποπτικό υλικό κάθε μορφής.

5.5 Σύνοψη

Καταλυτικό ρόλο στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση διαδραματίζει το εκπαιδευτικό υλικό.

Στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση είναι απαραίτητο να δημιουργηθεί ένα ζωντανό, αμφίδρομο, προσιτό και φιλικό εκπαιδευτικό υλικό με δραστηριότητες-ασκήσεις που δραστηριοποιούν τον εκπαιδευόμενο και τον βοηθούν να ενταχθεί στη διαδικασία της μάθησης (Λιοναράκης, 2009).

Ο ρόλος του εκπαιδευτικού υλικού σε ένα εξ αποστάσεως πρόγραμμα είναι να καθοδηγήσει τη μάθηση, προσανατολίζοντας τον εκπαιδευόμενο να μελετήσει ανεξάρτητα. Η μάθηση γίνεται μόνο με ενεργή συμμετοχή και σε καμία περίπτωση ο εκπαιδευόμενος δεν πρέπει να μετατραπεί σε παθητικό δέκτη πληροφοριών.

Έχουν αναπτυχθεί διάφορα μοντέλα για το σχεδιασμό εκπαιδευτικού υλικού.

Σε κάθε περίπτωση, ο σχεδιαστής εκπαιδευτικού υλικού στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση, θα πρέπει κατά το σχεδιασμό να σκέπτεται ότι στην πραγματικότητα το εκπαιδευτικό

*Ευαγγελία Τσαγκαράκη, Οδηγός Απουσιών Μαθητών
Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης*

υλικό που θα προκύψει, θα πρέπει να αναλάβει το μεγαλύτερο μέρος του ρόλου του διδάσκοντα, όπως γίνεται σε μια δια ζώσης διδασκαλία.

Εν κατακλείδι, από τη βιβλιογραφική επισκόπηση γίνεται φανερό ότι ο σχεδιασμός και η ανάπτυξη εκπαιδευτικού υλικού αποτελεί και θα εξακολουθεί να αποτελεί ένα από τα σημαντικότερα κομμάτια της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης.

6. Σχεδιασμός και Ανάπτυξη του Εκπαιδευτικού Υλικού

6.1 Εισαγωγή

Στα πλαίσια της διπλωματικής εργασίας, δημιουργήθηκε εκπαιδευτικό υλικό εξ αποστάσεως εκπαίδευσης σε διαδικτυακό περιβάλλον μάθησης, με σκοπό την επιμόρφωση καθηγητών δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης σε θέματα οργάνωσης της σχολικής ζωής στα σχολεία της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης και συγκεκριμένα σε θέματα που αφορούν τη φοίτηση των μαθητών. Πρόκειται για έναν **Οδηγό Απουσιών Μαθητών Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης**. Απευθύνεται σε όλους τους καθηγητές, γυμνασίων και λυκείων, αφού σχετίζεται άμεσα με τις απουσίες των μαθητών που καταχωρούνται κατά τη διάρκεια του ημερήσιου ωρολογίου προγράμματος, με την ενημέρωση των κηδεμόνων των μαθητών καθώς και με τον χαρακτηρισμό της φοίτησης των μαθητών. Επίσης, ο ρόλος του υπεύθυνου καθηγητή τμήματος είναι σημαντικός και καθοριστικός. Από τη μια πλευρά, μεγάλο πλήθος εκπαιδευτικών καλούνται, στα πλαίσια των εξωδιδασκτικών τους υποχρεώσεων, να αναλάβουν τον ρόλο αυτό και από την άλλη, τα στελέχη της εκπαίδευσης, εκ του νόμου, οφείλουν να γνωρίζουν τη σχετική νομοθεσία. Γίνεται λοιπόν φανερό ότι υπάρχει άμεση ανάγκη επιμόρφωσης στο συγκεκριμένο θέμα. Η αναζήτηση αντίστοιχου εκπαιδευτικού υλικού έφερε ισχνά έως μηδαμινά αποτελέσματα. Το εκπαιδευτικό υλικό που δημιουργήθηκε στην παρούσα διπλωματική εργασία, έρχεται να ικανοποιήσει αυτή την ανάγκη.

6.2 Σχεδιασμός του Εκπαιδευτικού Υλικού - Παιδαγωγικό πλαίσιο

Το διδακτικό περιεχόμενο του εκπαιδευτικού υλικού βασίστηκε σε νόμους και υπουργικές αποφάσεις της εκπαιδευτικής νομοθεσίας. Για τον μετασχηματισμό της νομοθεσίας που σχετίζεται με τις απουσίες και γενικότερα με τη φοίτηση των μαθητών στα σχολεία της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης σε ένα φιλικό και προσιτό εξΑΕ εκπαιδευτικό υλικό, χρειάστηκε να εφαρμοστούν αρχές συγγραφής και ανάπτυξης εκπαιδευτικού υλικού για εξΑΕ.

Το εκπαιδευτικό υλικό απευθύνεται σε ενήλικους εκπαιδευόμενους, οπότε έπρεπε να ληφθούν υπόψη τα χαρακτηριστικά που έχουν οι ενήλικοι εκπαιδευόμενοι.

Σημαντικός στόχος στην ανάπτυξη του υλικού ήταν και η επίτευξη αλληλεπίδρασης εκπαιδευτικού υλικού και εκπαιδευόμενου, οπότε ελήφθησαν υπόψη και οι βασικές αρχές

που πρέπει να διέπουν τον σχεδιασμό και την ανάπτυξη εκπαιδευτικού υλικού σύμφωνα με τον Holmberg(1983).

Αξιοποιήθηκε το παρακινητικό μοντέλο ARCS των τεσσάρων παραγόντων (Προσοχή, Σχετικότητα, Εμπιστοσύνη, Ικανοποίηση) του John Keller (2010). Σύμφωνα με το μοντέλο ARCS, όπως αναφέρεται στους Σοφό, Κώστα & Παράσχου (2015), προκειμένου να μπορεί ένα εκπαιδευτικό πρόγραμμα ή ένα εκπαιδευτικό υλικό να κινητοποιεί τους εκπαιδευόμενους να συμμετέχουν σε αυτό, πρέπει:

1. Να προσελκύει και να διατηρεί αμείωτο το ενδιαφέρον των εκπαιδευόμενων (Attention).
2. Να σχετίζεται το περιεχόμενο του (Relevance) με τις ανάγκες των εκπαιδευόμενων.
3. Να τους κάνει να αισθάνονται αυτοπεποίθηση (Confidence), δηλαδή να αισθάνονται ότι έχουν τις ικανότητες να το ολοκληρώσουν με επιτυχία και να ανταποκριθούν στις απαιτήσεις του.
4. Να τους προσφέρει ικανοποίηση (Satisfaction) η όλη μαθησιακή εμπειρία.

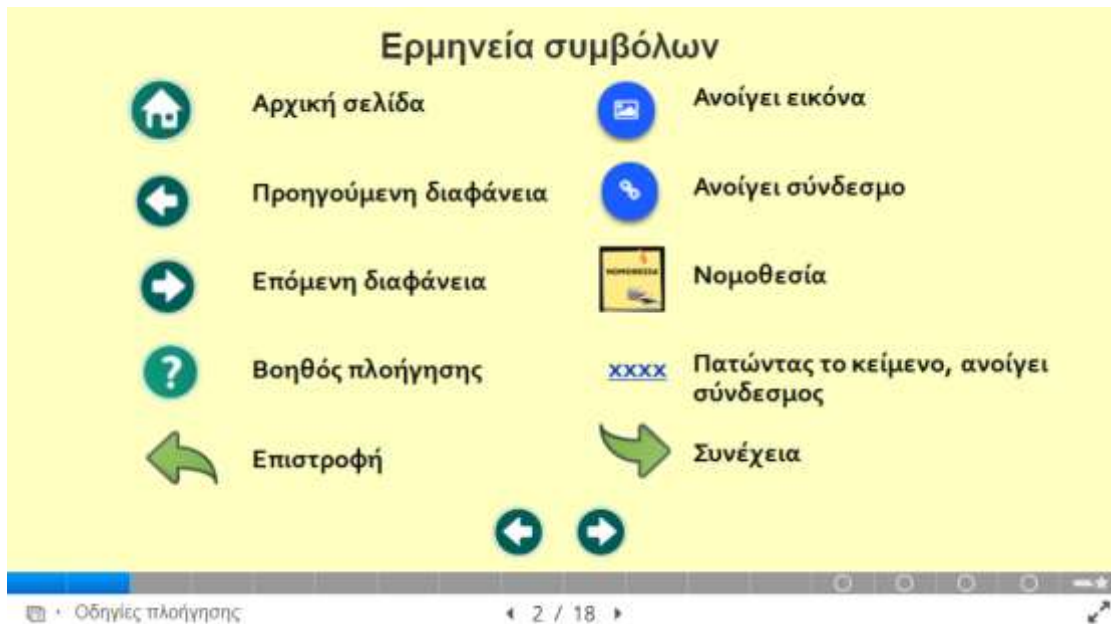
Επίσης αξιοποιήθηκε το μοντέλο των West & Λιοναράκη το οποίο, μέσα από τις τρεις δέσμες ενεργειών στις οποίες κατηγοριοποιούνται οι μορφές του εκπαιδευτικού υλικού, παρέχει τις κατευθυντήριες γραμμές για τον τρόπο δημιουργίας και ανάπτυξης του εκπαιδευτικού υλικού.

6.3 Τεχνολογικό Πλαίσιο

Στην ενότητα αυτή αναφέρονται τα εργαλεία συγγραφής και δημιουργίας του εκπαιδευτικού υλικού.

Τα εικονίδια που χρησιμοποιήθηκαν στις διαφάνειες διατίθενται δωρεάν στο <https://www.flaticon.com/> (βλ. Εικόνα 1).

Για τον συνδυασμό των χρωμάτων στις οθόνες και στα γραφικά του υλικού χρησιμοποιήθηκαν κωδικοί χρωμάτων από το <http://www.colourpod.com/> και <https://www.colorcombos.com/> (βλ. Εικόνα 1).

Εικόνα 3: Υπόδειγμα χρωμάτων και συμβόλων στο Ε.Υ.

Το εκπαιδευτικό υλικό αναπτύχθηκε στην πλατφόρμα chamilo με το εργαλείο H5P.

6.3.1 Πλατφόρμα chamilo

Εικόνα 4: Λογότυπο λογισμικού chamilo

Η πλατφόρμα **chamilo** (<https://www.chamilo.org/>) είναι ένα ελεύθερο λογισμικό (με αδειοδότηση GNU / GPL) για την ηλεκτρονική μάθηση, με στόχο τη βελτίωση της πρόσβασης στην εκπαίδευση και τη γνώση σε παγκόσμιο επίπεδο. Ιδρύθηκε στο Βέλγιο από τον Yannick Warnier το 2010, είναι ανοικτού κώδικα και διατίθεται δωρεάν για εκπαιδευτικούς σκοπούς. Πρόκειται για ένα Σύστημα Διαχείρισης Μάθησης (ΣΔΜ) που έχει σχεδιαστεί για να διευκολύνει τη διαχείριση και την παράδοση των μαθημάτων και την παρακολούθηση της προόδου των μαθητών. Το chamilo υποστηρίζει τη συνεργατική μάθηση, παρέχοντας στους μαθητές μια σειρά εργαλείων που υποστηρίζουν την αποτελεσματική ανεξάρτητη μελέτη με τον δικό τους ρυθμό, καθώς και τα μέσα αλληλεπίδρασης με τους δασκάλους και τους συμμαθητές τους, όπως ηλεκτρονική αλληλογραφία, ομάδες συζητήσεων (forums), συνομιλία (chat) και τηλεδιάσκεψη (videoconference).

6.3.2. Το Εργαλείο H5P

Εικόνα 5: Το εργαλείο H5P (<https://h5p.org/>)

Το **H5P** (HTML5 Package) είναι ένα συγγραφικό εργαλείο ανοικτού κώδικα βασισμένο σε JavaScript, κατάλληλο για e-learning.

Το H5P δημιουργεί αλληλεπιδραστικές παρουσιάσεις με χρήση κειμένου, ήχου, βίντεο, εικόνας, διαδραστικού βίντεο, κουίζ κ.ά. και περιλαμβάνει και μια σειρά από δραστηριότητες όπως, ερωτήσεις σωστού - λάθους, πολλαπλής επιλογής, ασκήσεις συμπλήρωσης κειμένου κ.ά. Το H5P έχει ως στόχο να διευκολύνει τον καθένα να δημιουργεί, να μοιράζεται και να επαναχρησιμοποιεί διαδραστικό περιεχόμενο.

Το H5P είναι αρθρωτό και διατίθενται πολλοί χρήσιμοι τύποι περιεχομένου και εφαρμογές χωρίς να χρειάζονται τεχνικές δεξιότητες. Οι τύποι περιεχομένου έχουν αναπτυχθεί ειδικά για χρήση στην ηλεκτρονική μάθηση. Παρακάτω είναι μερικοί από τους τύπους που χρησιμοποιήθηκαν στην παρούσα εργασία για την ανάπτυξη του εκπαιδευτικού υλικού:

- **Course Presentation** (Διαδραστική Παρουσίαση): Δημιουργεί μια διαδραστική παρουσίαση ενός θέματος με κείμενο, ήχο, βίντεο και πολλά άλλα. Χρησιμοποιήθηκε για τη δημιουργία του βασικού εκπαιδευτικού υλικού.
- **Interactive Video** (Διαδραστικό Βίντεο): Προσθέτει αλληλεπιδράσεις και κουίζ σε βίντεο. Ενσωματώθηκαν διαδραστικά βίντεο μέσα στις παρουσιάσεις του εκπαιδευτικού υλικού.
- **Drag and Drop** (Σύρε και Άφησε): Διαδικασία μεταφοράς και απόθεσης με τη χρήση εικόνων. Χρησιμοποιήθηκε στις ασκήσεις αυτοαξιολόγησης.
- **Drag the words** (Σύρε τις λέξεις): Διαδικασία μεταφοράς και απόθεσης με τη χρήση λέξεων. Χρησιμοποιήθηκε στις ασκήσεις αυτοαξιολόγησης.

- **Fill in the Blanks** (Συμπλήρωση κενών): Διαδικασία συμπλήρωσης λέξεων που λείπουν σε κείμενο. Χρησιμοποιήθηκε στις ασκήσεις αυτοαξιολόγησης.
- **Multiple Choice** (Πολλαπλή επιλογή): Δημιουργεί ευέλικτες ερωτήσεις πολλών επιλογών. Χρησιμοποιήθηκε στις ασκήσεις αυτοαξιολόγησης.
- **Single Choice Set** (Μοναδική επιλογή): Δημιουργεί ερωτήσεις με μια μόνο σωστή απάντηση. Χρησιμοποιήθηκε στις ασκήσεις αυτοαξιολόγησης.
- **True/False Question** (Σωστό/Λάθος): Δημιουργεί ερωτήσεις σωστού-λάθους. Χρησιμοποιήθηκε στις ασκήσεις αυτοαξιολόγησης.

Για τη δημιουργία των διαδραστικών βίντεο με το εργαλείο H5P στο εκπαιδευτικό υλικό, έπρεπε να δημιουργηθούν αρχεία τύπου .mp4, τα οποία ενσωματώθηκαν στις διαδραστικές παρουσιάσεις. Στην πραγματικότητα, δημιουργήθηκαν βίντεο χρησιμοποιώντας το λογισμικό **Windows Movie Maker** για Windows 7, το οποίο είναι δωρεάν και αποτελεί μέρος της σουίτας [Windows Essentials](#). Το Movie Maker έχει αποσυρθεί επίσης στις 10 Ιανουαρίου του 2017 και αντικαταστάθηκε με το Windows Story Remix το φθινόπωρο του 2017.

Τα βίντεο δημιουργήθηκαν με στιγμιότυπα (screenshots), η καταγραφή των οποίων έγινε στην οθόνη του υπολογιστή με τη χρήση της δωρεάν έκδοσης του λογισμικού εγγραφής οθόνης, **Icecream Screen Recorder** (<https://icecreamapps.com/Screen-Recorder/>). Πρόκειται για ένα λογισμικό που μας επιτρέπει πολύ εύκολα να καταγράψουμε οποιαδήποτε περιοχή της οθόνης του υπολογιστή. Επιπλέον, προσφέρει ένα πλήθος εργαλείων επεξεργασίας και ειδικών εφέ των εικόνων, η χρήση των οποίων επιτρέπει τη δημιουργία του επιθυμητού αποτελέσματος.

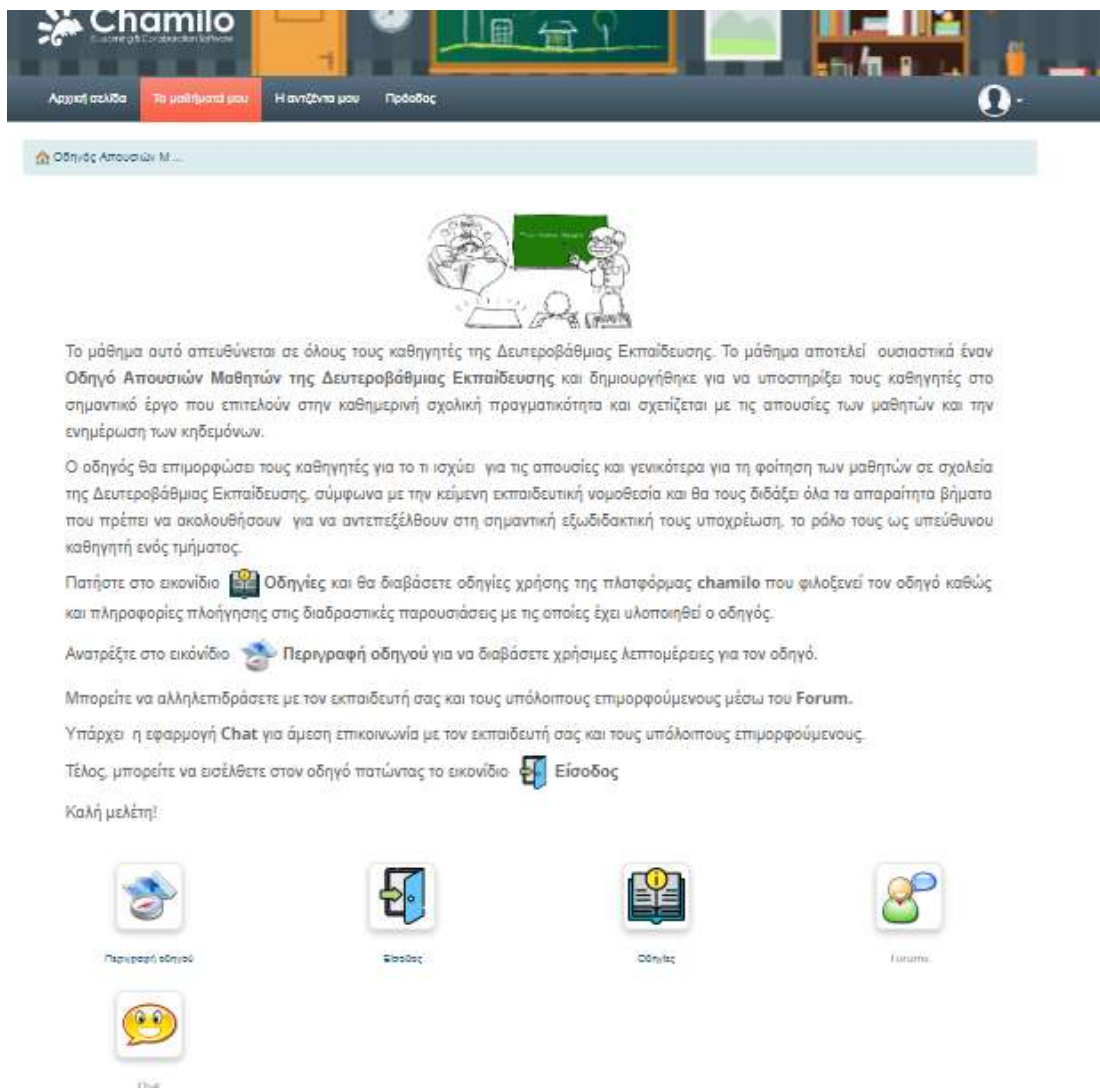
6.4 Στάδια Υλοποίησης του Εκπαιδευτικού Υλικού

Εικόνα 6: Η οθόνη του Ε.Υ.

Το υλικό είναι ψηφιακό με αρκετά πολυμεσικά στοιχεία, όπως διαδραστικά βίντεο και σχεδιαγράμματα, ενώ η παρουσίαση του υλικού γίνεται με φιλικό και προσωπικό ύφος και τα κείμενα χαρακτηρίζονται από σαφές, ευανάγνωστο, κατανοητό και επεξηγηματικό ύφος.

Η αρχική οθόνη που εμφανίζεται με την εισαγωγή στην πλατφόρμα chamilo είναι:

Εικόνα 7: Εισαγωγική οθόνη Ε.Υ.

Το εκπαιδευτικό υλικό συνοδεύεται από:

- **περιγραφή μαθήματος**, όπου αναφέρονται ο σκοπός, οι στόχοι και η δομή του μαθήματος και γενικότερα αναφέρονται πληροφορίες για το μάθημα και
- **οδηγίες πλοήγησης** στην πλατφόρμα chamilo που φιλοξενεί τον οδηγό, καθώς και πληροφορίες πλοήγησης τις διαδραστικές παρουσιάσεις με τις οποίες έχει υλοποιηθεί ο οδηγός,

Επιλέγοντας το εικονίδιο **Είσοδος** και ακολουθώντας το μονοπάτι γνώσης, εισερχόμαστε στο μάθημα και η οθόνη που εμφανίζεται είναι:

Εικόνα 8: Οθόνη μαθήματος

Ο “**Οδηγός Απουσιών Μαθητών Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης**” χωρίζεται σε πέντε διδακτικές ενότητες:

Στην πρώτη ενότητα, **Απουσίες μαθητών**, αποτυπώνεται η διαδικασία με την οποία γίνεται η καταχώριση των απουσιών.

Στη δεύτερη ενότητα, **Απουσίες μη λαμβανόμενες υπόψη**, αναφέρονται οι περιπτώσεις όπου οι απουσίες δεν λαμβάνονται υπόψη στον χαρακτηρισμό φοίτησης των μαθητών, καθώς και τα κριτήρια που πρέπει να ισχύουν.

Στην τρίτη ενότητα, **Έλεγχος και καταχώρηση απουσιών**, αποτυπώνεται η διαδικασία με την οποία γίνεται η ενημέρωση των απουσιών στο πληροφοριακό σύστημα του Υπουργείου Παιδείας, myschool, καθώς και η εκτύπωση των αναφορών με τις απουσίες των μαθητών.

Στην τέταρτη ενότητα, **Ενημέρωση κηδεμόνων**, αποτυπώνεται η διαδικασία με την οποία γίνεται η ενημέρωση των κηδεμόνων των μαθητών για τις απουσίες τις.

Στην πέμπτη ενότητα, **Χαρακτηρισμός φοίτησης μαθητών**, αναφέρεται πώς γίνεται και τι ισχύει για τον χαρακτηρισμό της φοίτησης των μαθητών.

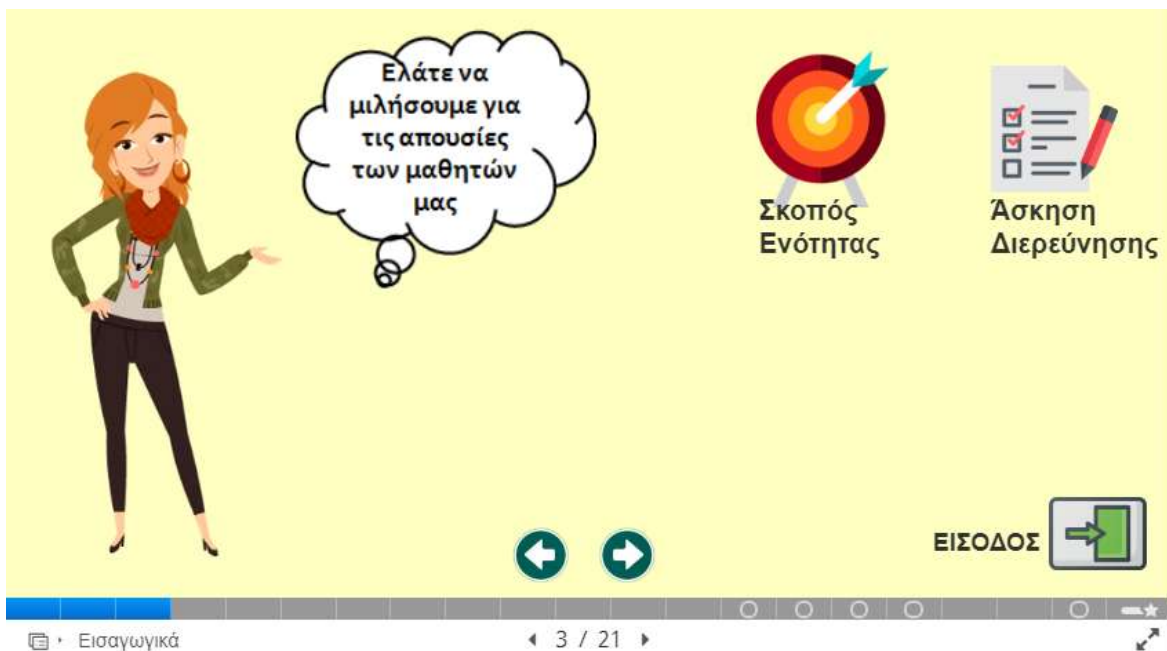
Κάθε μία από τις παραπάνω ενότητες έχει υλοποιηθεί με το συγγραφικό εργαλείο ανοικτού κώδικα **H5P**.

Επιλέγοντας, για παράδειγμα, την ενότητα **Απουσίες μη λαμβανόμενες υπόψη** εμφανίζεται η οθόνη:

Εικόνα 9: Οθόνη ενότητας μαθήματος

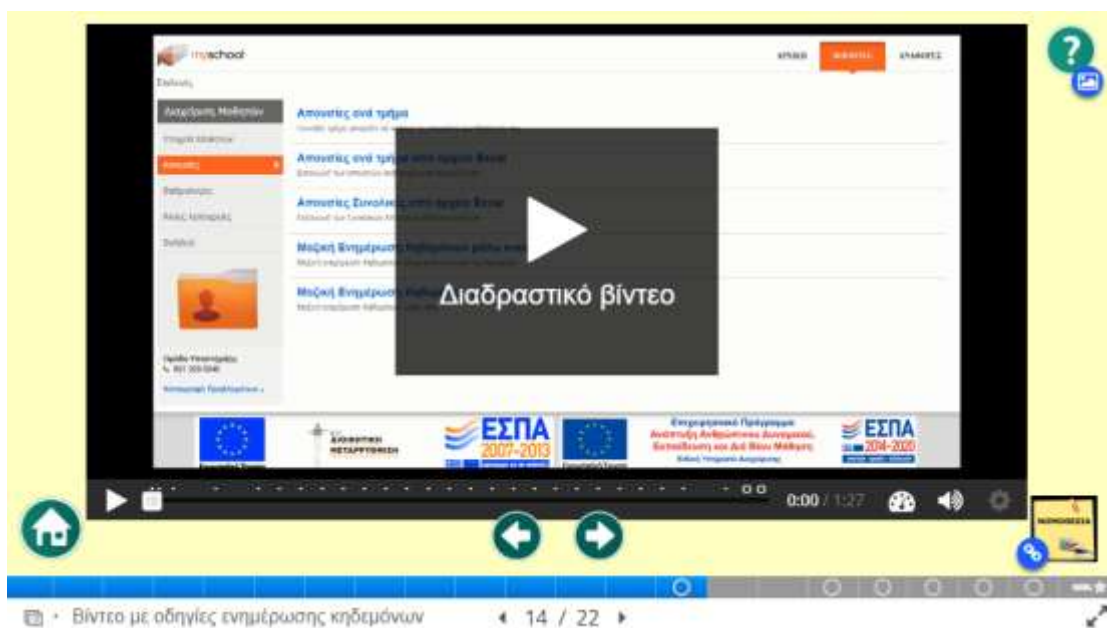
Το μάθημα ακολουθεί την αρθρωτή δομή που αποτελεί δομικό στοιχείο της εξΑΕ. Η δομή της κάθε ενότητας είναι τέτοια ώστε να παρέχει στον εκπαιδευόμενο ευελιξία και ανεξαρτησία όσον αφορά το χώρο, τον χρόνο και τον ρυθμό μάθησης (Λιοναράκης & Λυκουργιώτης, 1998). Αυτό σημαίνει ότι η μελέτη μπορεί να πραγματοποιηθεί είτε σειριακά είτε όχι, ανάλογα με τις ανάγκες του εκπαιδευόμενου, και κάθε ενότητα μπορεί να μελετηθεί ανεξάρτητα από τις υπόλοιπες (βλ. Εικόνα 8).

Εικόνα 10: Εισαγωγική οθόνη ενότητας μαθήματος

Για τη διευκόλυνση της μελέτης, η ύλη παρουσιάζεται κατατμημένη σε μικρά και οργανωμένα τμήματα γνώσης. Ο τρόπος αυτός, σύμφωνα με τον Mayer (2005) βοηθάει στην αποτελεσματικότερη πρόσληψη της πληροφορίας από τους επιμορφούμενους, ενώ ταυτόχρονα τους επιτρέπει να καθορίσουν μόνοι τους το ρυθμό μελέτης.

Το υλικό, όπως αναφέρθηκε προηγουμένως, περιλαμβάνει διαδραστικά βίντεο και σχεδιαγράμματα (βλ. Εικόνες 9 & 10).

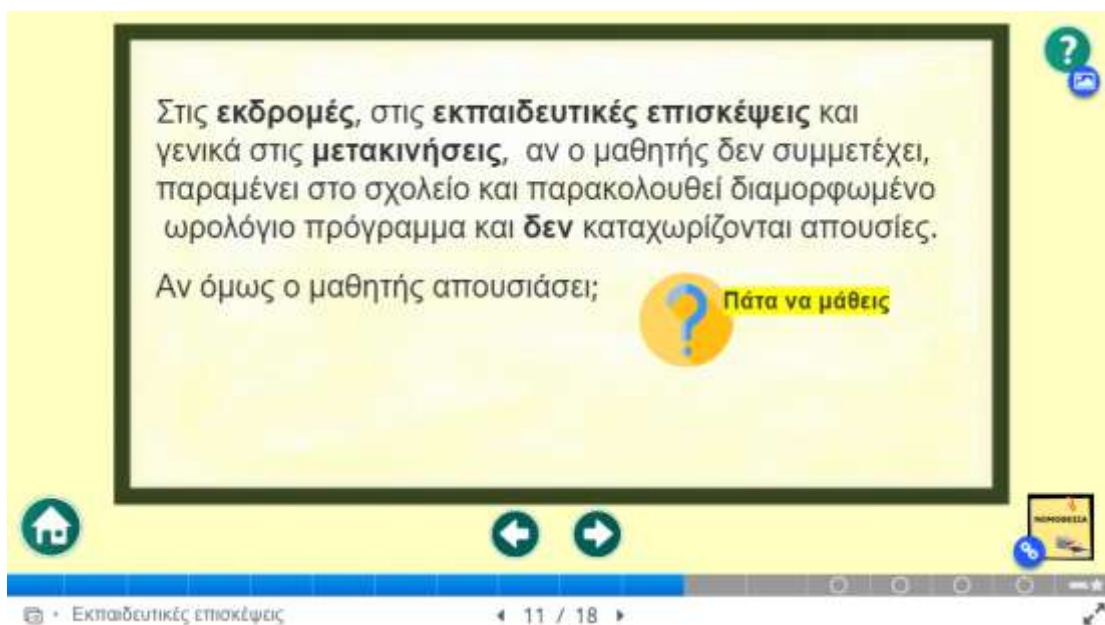

Εικόνα 11 : Διαδραστικό βίντεο στο E.Y.

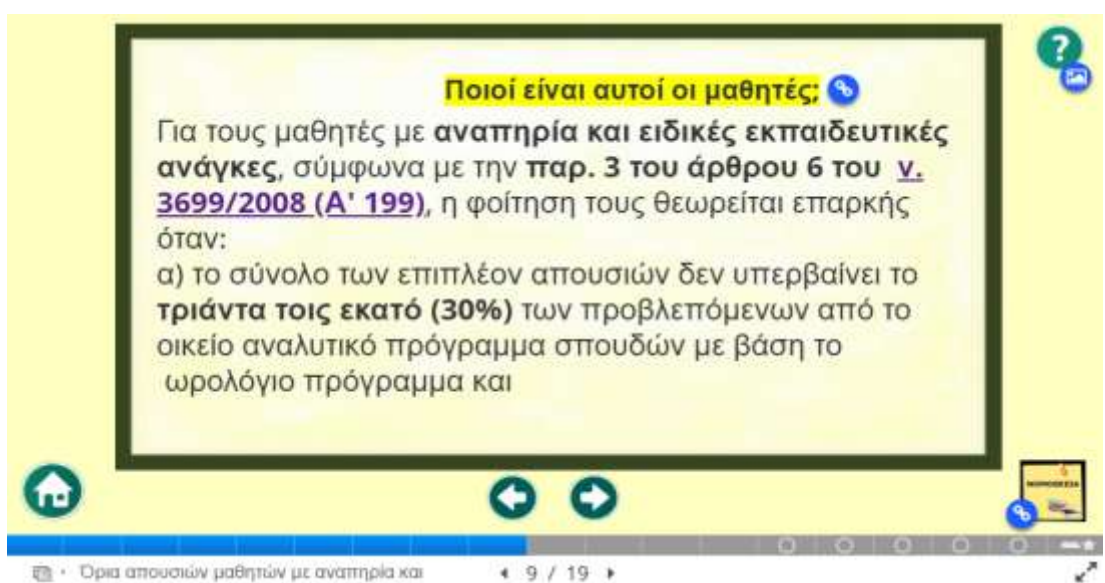
Εικόνα 12: Σχεδιάγραμμα στο E.Y.

Σε σημαντικά και κρίσιμα σημεία του υλικού, υπάρχουν επεξηγήσεις σημαντικών δεδομένων και τονισμός με χρώμα και έντονους χαρακτήρες (bold) όρων και στοιχείων όπου απαιτείται η προσοχή του εκπαιδευόμενου (Ματραλής, 1998α) (βλ. Εικόνα 11).

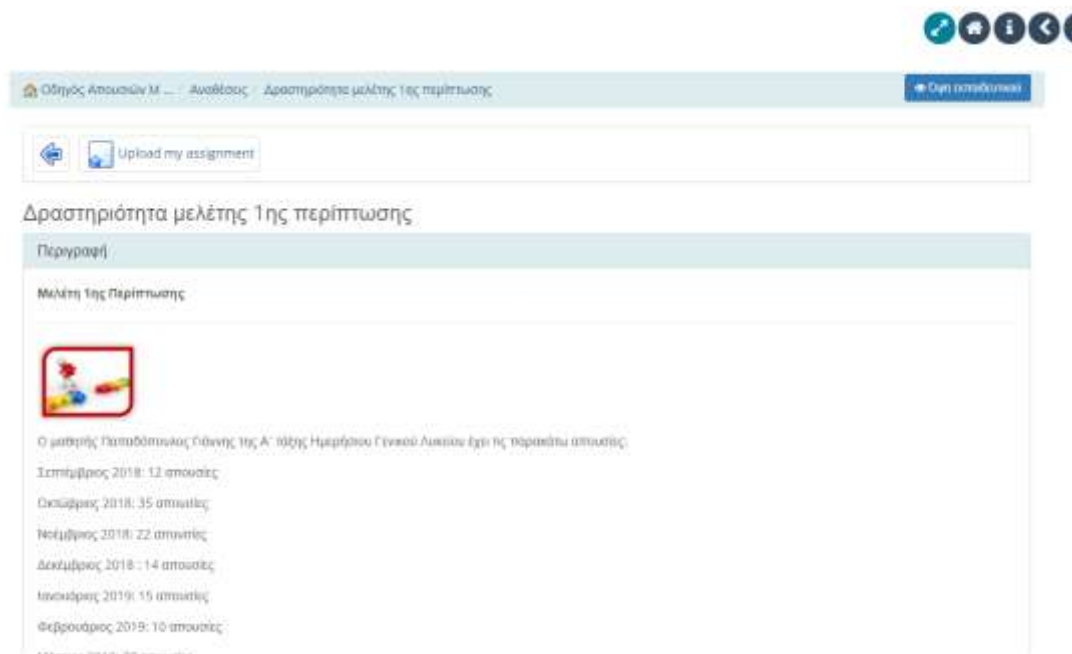
Εικόνα 13: Χρώματα και έντονα γράμματα στο Ε.Υ

Μέσα στο κείμενο χρησιμοποιούνται αρκετές φορές υπερκείμενα (σύνδεση των λέξεων και φράσεων με άλλο κείμενο), ώστε να δίνεται η δυνατότητα στον εκπαιδευόμενο για δυναμική πρόσβαση στις παρεχόμενες πληροφορίες (Σπαντιδάκης, Αναστασιάδης & Βασαρμίδου, 2013) (βλ. Εικόνα 12).

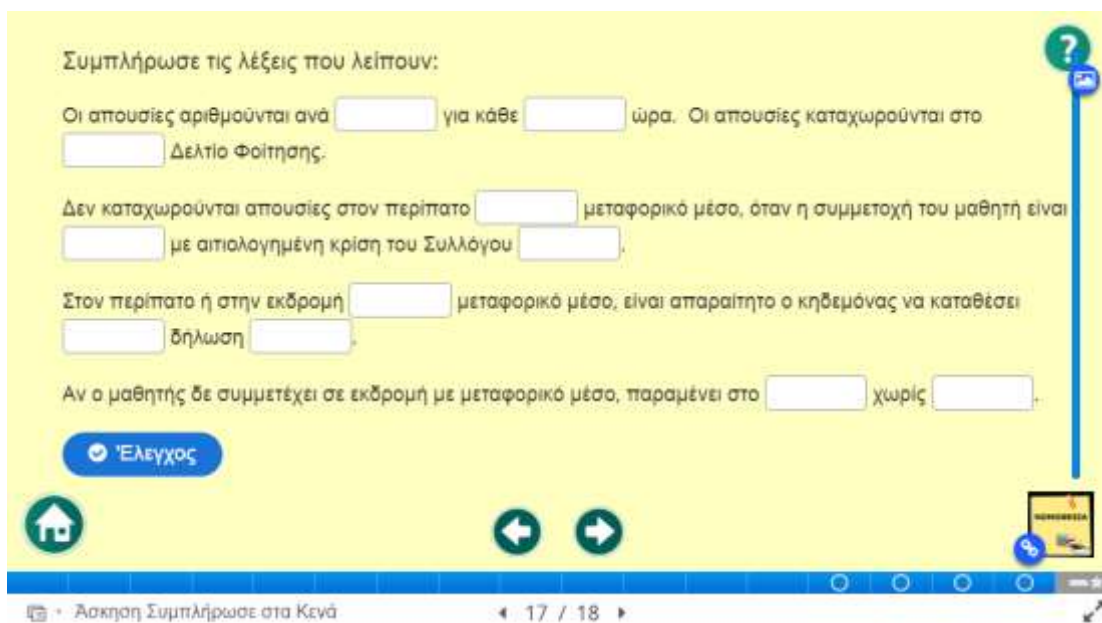

Εικόνα 14: Υπερκείμενα στο Ε.Υ.

Το εκπαιδευτικό υλικό ξεκινάει με δραστηριότητα αφόρμησης και ολοκληρώνεται με δραστηριότητες μελέτης περιπτώσεων (βλ. Εικόνα 13). Σε κάθε ενότητα υπάρχουν ασκήσεις αυτοαξιολόγησης (βλ. Εικόνα 14).

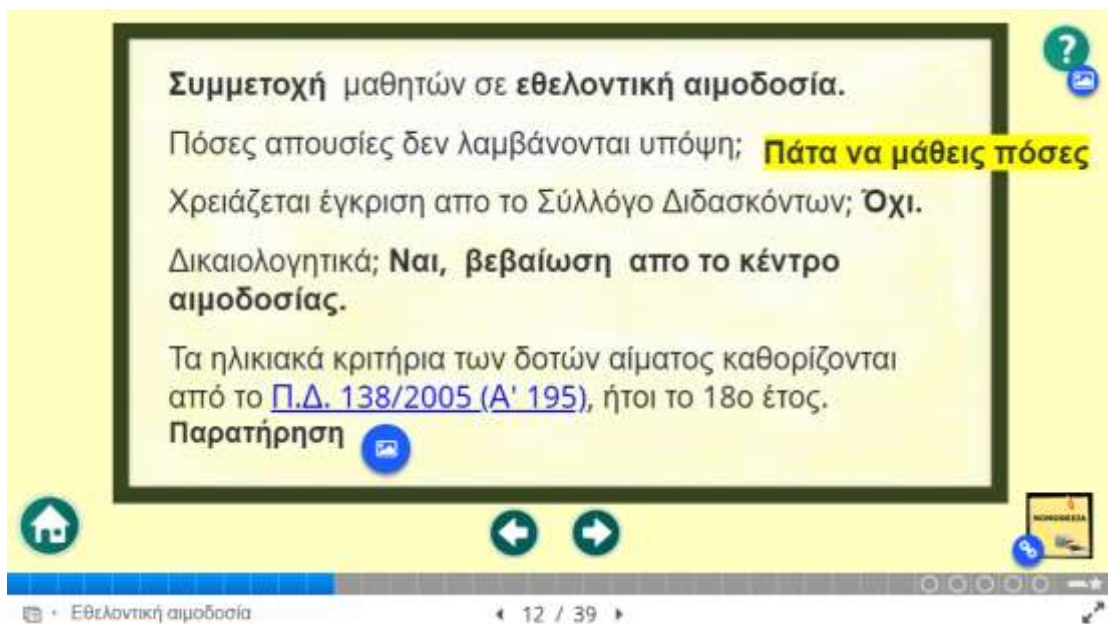

Εικόνα 15: Δραστηριότητα μελέτης περίπτωσης

Εικόνα 16: Άσκηση αυτοαξιολόγησης

Η εξατομίκευση επιτυγχάνεται σε μεγάλο βαθμό με την παροχή άμεσης ανατροφοδότησης κατά τη διάρκεια της πλοήγησης στο ψηφιακό υλικό (βλ. Εικόνα 15).

Εικόνα 17: Ανατροφοδότηση στο E.Y.

Επίσης, μεγάλη προσοχή δόθηκε στην παροχή της ανατροφοδότησης σε κάθε δραστηριότητα, δίνοντας σαφείς οδηγίες και κατευθύνσεις στο εκπαιδευόμενο έτσι ώστε όχι μόνο να εντοπίσει τα λάθη του, αλλά να βελτιώσει και την απόδοσή του (βλ. Εικόνα 16).

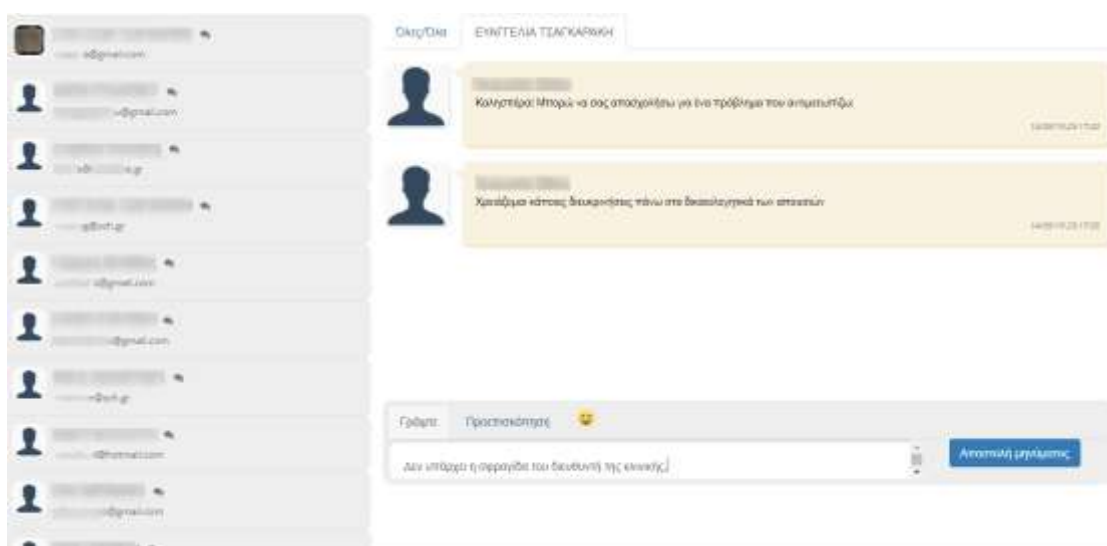
Εικόνα 18: Ανατροφοδότηση σε άσκηση αυτοαξιολόγησης

Επιπλέον, τα επαινετικά σχόλια που εμφανίζονται στον εκπαιδευόμενο που ολοκληρώνει με επιτυχία τις δραστηριότητες αποτελούν ισχυρό κίνητρο για να συνεχίσει τη μελέτη του (Ματραλής, 1998β) (βλ. Εικόνα 17).

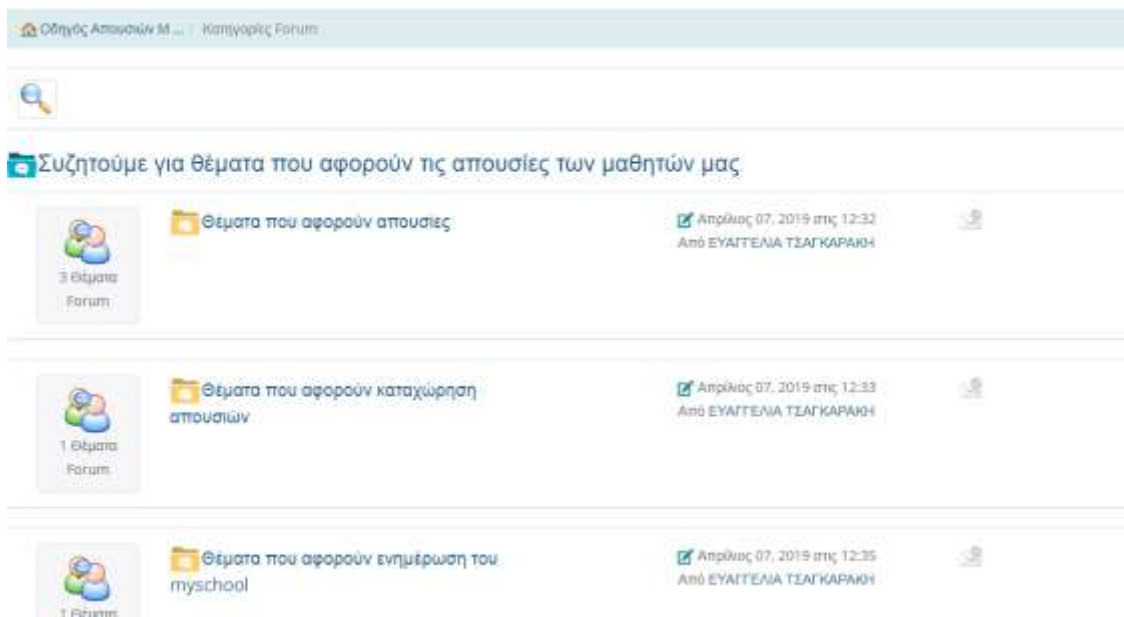

Εικόνα 19: Θετική ανατροφοδότηση σε άσκηση αυτοαξιολόγησης

Τέλος, η αλληλεπίδραση μεταξύ εκπαιδευτή-εκπαιδευόμενου και μεταξύ των εκπαιδευόμενων επιτυγχάνεται μέσα από τους χώρους του **chat** και των **forums**. Ο μεν χώρος **chat** είναι ένας χώρος συνομιλίας-επικοινωνίας, όπου δίνεται ή δυνατότητα άμεσης επικοινωνίας με τον εκπαιδευτή αλλά και με τους εκπαιδευόμενους, ενώ τα **forums** είναι οι χώροι όπου όλοι οι χρήστες του μαθήματος, εκπαιδευτές – εκπαιδευόμενοι, μπορούν να αλληλεπιδράσουν μεταξύ τους ανταλλάσσοντας απόψεις και πληροφορίες για θέματα που αφορούν τις απουσίες των μαθητών (βλ. Εικόνες 18 & 19).

Εικόνα 20: Οθόνη chat του μαθήματος

Εικόνα 21: Οθόνη forums του μαθήματος

6.5 Σύνοψη

Για το σχεδιασμό και την υλοποίηση του εκπαιδευτικού υλικού με τη μέθοδο της εξΑΕ για την παρούσα διπλωματική εργασία, απαιτούνταν συγκεκριμένα βήματα καθώς και υιοθέτηση αρχών και προδιαγραφών που οδηγούν σ' ένα πολυμορφικό υλικό, ικανό να εκπαιδεύσει από απόσταση.

Η συνεισφορά των εργαλείων της τεχνολογίας στην υλοποίηση του εκπαιδευτικού υλικού είναι σημαντική και κρίσιμη, διότι ενισχύει τη μαθησιακή διαδικασία παρέχοντας ένα περιβάλλον μάθησης το οποίο προσελκύει και να διατηρεί αμείωτο το ενδιαφέρον των εκπαιδευόμενων.

Σκοπός ήταν να σχεδιαστεί ένα εκπαιδευτικό υλικό που να αποτελέσει ένα ευέλικτο διδακτικό εργαλείο που αποσκοπεί στο να αναλάβει ένα μεγάλο, ίσως το μεγαλύτερο μέρος του ρόλου του διδάσκοντα (Λιοναράκης, 2001). Πρέπει να είναι ικανό να καθοδηγεί τον εκπαιδευόμενο στη μελέτη του, στον χρόνο, στο χώρο και με τον δικό του ρυθμό, να παρέχει την απαραίτητη ανατροφοδότηση και να επεξηγεί δύσκολα σημεία και έννοιες, να ευνοεί την αλληλεπίδραση, να προσφέρει ικανοποίηση στο εκπαιδευόμενο και να τον ενθαρρύνει να συνεχίζει τη μελέτη.

Άλλωστε, το εκπαιδευτικό υλικό, σύμφωνα με τον Rowntree (1994), είναι ένα κουτί που περιέχει έναν δάσκαλο, έτοιμο να βοηθήσει τον διδασκόμενο να μάθει μόλις το κουτί ανοιχθεί.

ΜΕΡΟΣ Δ: ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ ΥΛΙΚΟΥ

7. Αξιολόγηση Εκπαιδευτικού Υλικού από τους Εκπαιδευτικούς

7.1 Παρουσίαση Αποτελεσμάτων

Στην παρούσα ενότητα θα γίνει η παρουσίαση των αποτελεσμάτων, κατά την οποία παρατίθενται οι απόψεις των ερωτώμενων για το εκπαιδευτικό υλικό, ανά αντικείμενο και ανά άξονα.

Οι δύο άξονες και τα βασικά αντικείμενα ανά άξονα που προέκυψαν, καθώς και η ονομασία των αντικειμένων στο λογισμικό Atlas.ti, είναι τα παρακάτω:

ΒΑΣΙΚΑ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΑ ΑΝΑ ΑΞΟΝΑ	
1^{ος} άξονας: Χαρακτηριστικά του Υλικού	
Εμφάνιση	ΥΛΙΚΟ_EMFANISI
Κατανόηση	ΥΛΙΚΟ_KATANOISI
Αυτονομία	ΥΛΙΚΟ_AYTONOMIA
2^{ος} άξονας: Αποτελεσματικότητα του Εκπαιδευτικού Υλικού	
Μάθηση	ΥΛΙΚΟ_MATHISI
Ανατροφοδότηση	ΥΛΙΚΟ_ANATROFODOTISI
Ενίσχυση	ΥΛΙΚΟ_ENISXISI
Κίνητρο	ΥΛΙΚΟ_KINITRA

Πίνακας 2: Τα βασικά αντικείμενα ανά άξονα

7.1.1 1ος άξονας: Χαρακτηριστικά του εκπαιδευτικού υλικού

Οι απόψεις των εκπαιδευτικών για το εκπαιδευτικό υλικό θα παρουσιαστούν μέσα από τις αναφορές τους στα βασικά αντικείμενα του εν λόγω άξονα, που είναι τα παρακάτω: η εμφάνιση, η κατανόηση και η αυτονομία του εκπαιδευτικού υλικού.

Εμφάνιση του εκπαιδευτικού υλικού

Από τις απαντήσεις των ερωτηματολογίων γίνεται φανερό ότι το εκπαιδευτικό υλικό από αισθητικής άποψης, ικανοποίησε πλήρως τους εκπαιδευτικούς. Βρήκαν τα δομικά του στοιχεία καλόγουστα και ελκυστικά. Σε όλους άρεσαν περισσότερο, σύμφωνα με τα σχόλια τους, τα χρώματα, η γραμματοσειρά και η φιγούρα παρουσίασης. Λιγότερα σχόλια

είχαν τα εικονίδια καθώς και το πλαίσιο παρουσίασης. Παραθέτουμε αυτούσιες τις απόψεις τους:

Ωραία χρώματα, ευανάγνωστες γραμματοσειρές **EΚΠ1**

Ξεκούραστο φόντο, αρμονικά χρώματα **EΚΠ2**

Σχήματα ωραία συνδυασμένα **EΚΠ3**

Συμμετρία και αρμονία, το πλαίσιο παρουσιάσεων εξαιρετικά ενδιαφέρον **EΚΠ4**

Ωραία κουμπιά, ελκυστική εμφάνιση σε όλη την παρουσίαση **EΚΠ5**

Η φιγούρα της παρουσίασης χαριτωμένη, το περιβάλλον πολύ ξεκάθαρο και καθόλου φλύαρο **EΚΠ6**

Τα εικονίδια πολύ χαριτωμένα και η γραμματοσειρά μεγάλη γι' αυτό και ξεκούραστη **EΚΠ7**

Κατανόηση του εκπαιδευτικού υλικού

Οι εκπαιδευτικοί δεν εντόπισαν παρερμηνείες και ασάφειες στο περιεχόμενο του εκπαιδευτικού υλικού. Βρήκαν τη γλώσσα γραφής φιλική και κατανοητή. Η πλοήγηση μέσα στο εκπαιδευτικό υλικό γινόταν με ευκολία, με πλήκτρα πολύ βοηθητικά. Παραθέτουμε αυτούσιες τις απόψεις τους:

Το υλικό πολύ κατατοπιστικό και καθορισμένο με σαφήνεια, η πλοήγηση γίνεται με ευκολία **EΚΠ1**

Εύχρηστη πλοήγηση με πολύ βοηθητικά πλήκτρα και σαφείς οδηγίες, κατανοητό ύφος, εύστοχες συνδέσεις και επεξηγηματικές πληροφορίες **EΚΠ2**

Η γλώσσα κατανοητή και εύχρηστη, απλό κι ευχάριστο περιεχόμενο **EΚΠ3**

Το υλικό ήταν απόλυτα κατανοητό, σαφέστατο και πολύ φιλικό. Δεν υπήρχαν παρερμηνείες καθώς το υλικό παρουσιαζόταν με τρόπο απλό, σαφή και περιεκτικό, η γλώσσα γραφής ήταν απλή **EΚΠ4**

Δεν υπήρχε σημείο του περιεχομένου που να μου άφησε ερωτήματα, η πλοήγηση πολύ εύκολη χωρίς προβλήματα **EΚΠ5**

Τα πλήκτρα πλοήγησης πολύ βοηθητικά **EΚΠ6**

Οι πληροφορίες δοσμένες με σαφήνεια, μπορούσα να βρεθώ μέσα στον οδηγό σε οποιοδήποτε σημείο πολύ εύκολα **EΚΠ7**

Η αυτονομία του εκπαιδευτικού υλικού

Το εκπαιδευτικό υλικό φαίνεται, σύμφωνα με τις απαντήσεις των εκπαιδευτικών, ότι κατάφερε να οδηγήσει τους εκπαιδευόμενους στην αυτόνομη μάθηση. Οι οδηγίες ήταν σαφείς και ακριβείς έτσι ώστε να μπορεί κάποιος να μάθει μόνος του, χωρίς να χρειάζεται περαιτέρω βοήθεια. Παραθέτουμε αυτούσιες τις απόψεις τους:

Με ιδιαίτερη ευκολία ολοκλήρωσα την επιμόρφωση ΕΚΠ1

Υπήρχε σαφήνεια και ακρίβεια στις οδηγίες, οι δραστηριότητες παρείχαν κίνητρο για την εμπέδωση της ύλης. ΕΚΠ2

κυλούσε τόσο ευχάριστα παρέχοντας μου ότι γνώση χρειαζόμουνα. Επιτυχημένη ενημέρωση για όποιον κατέφευγε σ' αυτό , χωρίς να είναι απαραίτητες ιδιαίτερες ικανότητες σε ΤΠΕ ΕΚΠ3

Πραγματικά ενθουσιάστηκα, καθώς κατάφερα να ολοκληρώσω τη μελέτη χωρίς να αντιμετωπίσω κανένα απολύτως πρόβλημα δεδομένου ότι οι γνώσεις μου στους Η/Υ κυμαίνονται σε μέτριο επίπεδο ΕΚΠ4

Αισθάνθηκα σίγουρος ότι θα τα καταφέρω. Άλλωστε θα μπορούσα να ζητήσω βοήθεια μέσα από τα forums και το chat ΕΚΠ5

Οι πληροφορίες και οι οδηγίες ήταν άκρως κατατοπιστικές. Ήταν ξεκάθαρες και στη σωστή κατεύθυνση. Ένιωθα σίγουρη για τον εαυτό μου ότι είχα τις ικανότητες να τα καταφέρω ΕΚΠ6

Δεν χρειάστηκα εξωτερική βοήθεια, διότι ότι απορία είχα μπορούσα να την λύσω μέσα από τον οδηγό ΕΚΠ7

7.1.2 2ος άξονας: Αποτελεσματικότητα του εκπαιδευτικού υλικού

Οι απόψεις των εκπαιδευτικών για την αποτελεσματικότητα του εκπαιδευτικού υλικού θα παρουσιαστούν μέσα από τις αναφορές τους στα βασικά αντικείμενα του εν λόγω άξονα, που είναι τα παρακάτω: η μάθηση, η ανατροφοδότηση, ο ενισχυτικός ρόλος και τα κίνητρα του εκπαιδευτικού υλικού για περαιτέρω επιμόρφωση.

Η μάθηση του εκπαιδευτικού υλικού

Οι απαντήσεις στα ερωτηματολόγια στο συγκεκριμένο ερώτημα ήταν όλες θετικές. Το εκπαιδευτικό υλικό οδήγησε όλους τους εκπαιδευόμενους στη μάθηση. Θεώρησαν πολύ σημαντικό το γεγονός ότι στον Οδηγό Απουσιών είχε συγκεντρωθεί όλη η νομοθεσία που

σχετίζεται με τις απουσίες και γενικότερα με τη φοίτηση των μαθητών. Σχεδόν όλοι θεώρησαν ότι το υλικό σχετίζεται με πραγματικές καταστάσεις που συναντούν στη σχολική ζωή. Υπήρχαν διάφορες απόψεις όσον αφορά ποιο στοιχείο του εκπαιδευτικού υλικού συνέβαλε περισσότερο στη μάθηση σχετικά με τη φοίτηση των μαθητών. Σχεδόν όλοι συμφώνησαν ότι περισσότερο συνέβαλαν τα διαδραστικά βίντεο, οι ασκήσεις και οι μελέτες περιπτώσεων. Παραθέτουμε αυτούσιες τις απόψεις τους:

Οι μελέτες περιπτώσεων και τα διαδραστικά βίντεο είναι επιλεγμένα με προσοχή και καλύπτουν μεγάλο φάσμα από τις πραγματικές καταστάσεις που συναντάει ο υπεύθυνος καθηγητής του τμήματος στην καθημερινότητα του στο σχολείο **EKP1**

Το υλικό χαρακτηρίζεται από σαφήνεια και πληρότητα, εμπάθυνση και κάλυψη όλων των αναγκών & περιπτώσεων που σχετίζονται με το γνωστικό αντικείμενο **EKP2**

Συνέβαλε αρκετά στην επίλυση προβλημάτων που μου προκύπτουν καθημερινά **EKP3**

Όλη η νομοθεσία ήταν συγκεντρωμένη, οι παραπομπές ήταν πολύ βοηθητικές γιατί εστίαζαν σε συγκεκριμένα σημεία της νομοθεσίας. Τώρα πια νοιώθω μεγαλύτερη αυτοπεποίθηση, καθώς το εν λόγω εκπαιδευτικό υλικό με διευκόλυνε πάρα πολύ να αφομοιώσω την ισχύουσα νομοθεσία που αφορά στη φοίτηση των μαθητών και να την εφαρμόσω στη σχολική πραγματικότητα. **EKP4**

Ναι, το εκπαιδευτικό υλικό με οδήγησε στη μάθηση. Ανταποκρίνεται στις ανάγκες μου. Σχετίζεται με πραγματικά γεγονότα **EKP5**

Οι ασκήσεις αυτοαξιολόγησης πολύ βοηθητικές καθώς και τα διαδραστικά βίντεο. Τώρα γνωρίζω καλύτερα πώς να καταχωρώ απουσίες στο myschool. Νιώθω μεγαλύτερη αυτοπεποίθηση. Έχω αντιμετωπίσει περιπτώσεις απουσιών στην πραγματικότητα, ίδιες με αυτές στη μελέτη περιπτώσεων. **EKP6**

Το εκπαιδευτικό υλικό ανταποκρίνεται αποτελεσματικά στις ανάγκες του υπεύθυνου καθηγητή ειδικά τα διαδραστικά βίντεο, οι ασκήσεις και οι μελέτες περιπτώσεων **EKP7**

Η ανατροφοδότηση του εκπαιδευτικού υλικού

Όλοι οι εκπαιδευτικοί αναφέρθηκαν στην παροχή ανατροφοδότησης με θετικά σχόλια. Η θετική ανατροφοδότηση τους ενθάρρυνε να συνεχίσουν τη μελέτη του Οδηγού Απουσιών, αλλά και η αρνητική ανατροφοδότηση λειτούργησε με τον ίδιο τρόπο. Το σημαντικό ήταν

ότι η ανατροφοδότηση συνέβαλε αποτελεσματικά στην κατανόηση του εκπαιδευτικού υλικού. Παραθέτουμε αυτούσιες τις απόψεις τους:

*Ένα πολύ χρήσιμο στοιχείο του εκπαιδευτικού υλικού είναι η σωστή εστιασμένη ανατροφοδότηση που σε καθοδηγεί στα κατάλληλα σημεία μελέτης για αποσαφήνιση αμφιβολιών που πιθανόν να προκύπτουν στη μελέτη υλικού **EΚΠ1***

*Η ανατροφοδότηση ήταν ιδιαίτερα ενθαρρυντική και κατατοπιστική για τη βελτίωση της μαθησιακής διαδικασίας **EΚΠ2***

*Η ανατροφοδότηση ήταν χρήσιμη, συνέβαλε στην καλύτερη κατανόηση του θέματος και μου έδωσε να καταλάβω ότι έκανα λάθος σε κάποια πράγματα που θεωρούσα δεδομένα **EΚΠ3***

*Οι ασκήσεις αυτοαξιολόγησης με ενθάρρυναν να συνεχίσω τη μελέτη ακόμη και όταν έκανα λάθος και έδιναν σε κάθε περίπτωση την απαραίτητη ανατροφοδότηση **EΚΠ4***

*Η θετική αλλά και η αρνητική ανατροφοδότηση με ενθάρρυνε να συνεχίσω τη μελέτη. Η θετική με ικανοποιούσε και η αρνητική με πείσμωνε για να τα καταφέρω **EΚΠ5***

*Ένιωσα ικανοποίηση με τα θετικά σχόλια όταν έκανα σωστά τις ασκήσεις. Μου άρεσε η επιβράβευση. Αλλά και η αρνητική είναι πολύ βοηθητική, οδηγώντας στη σωστή απάντηση **EΚΠ6***

*Οι ασκήσεις αυτοαξιολόγησης με ενθάρρυναν να συνεχίσω τη μελέτη γιατί ακόμη και όταν έκανα λάθος επέμενα περισσότερο επιστρέφοντας πίσω και ξεκαθαρίζοντας το σημείο που είχα μελετήσει **EΚΠ7***

Ο ενισχυτικός ρόλος του εκπαιδευτικού υλικού

Το εκπαιδευτικό υλικό λειτούργησε ενισχυτικά στη μάθηση σχετικά με τις απουσίες των μαθητών. Ο σχεδιασμός και ο τρόπος παρουσίασης του υλικού λειτούργησε θετικά και υποστηρικτικά, προσφέροντας στους εκπαιδευόμενους την απαραίτητη ικανοποίηση με την ολοκλήρωση της επιμόρφωσης. Παραθέτουμε αυτούσιες τις απόψεις τους:

*Η παρουσίαση του εκπαιδευτικού υλικού επιδρά πολύ θετικά και υποστηρικτικά στην ολοκλήρωση της μελέτης,..... πολύ καλή πρακτική να σταματάει το βίντεο σε σημεία που απαιτείται επιπλέον μελέτη **EΚΠ1***

*Ο τρόπος παρουσίασης αξιοποιώντας σύγχρονες τεχνολογικές δυνατότητες ήταν ενισχυτικός, οικείος ξεκούραστος και ελκυστικός **EΚΠ2***

Ένιωσα μεγάλη ικανοποίηση που χειρίστηκα επιτυχώς την πλατφόρμα αυτή και τις παρουσιάσεις του εκπαιδευτικού υλικού, ιδίως στην εκμάθηση της νομοθεσίας **ΕΚΠ3**

Πολύ χρήσιμο το γεγονός ότι το βίντεο σταματούσε μόνο του σε σημεία που έπρεπε να εμβαθύνω περισσότερο και το ότι μπορούσα να επιλέξω τις παρουσιάσεις σειριακά ή μη ανάλογα με το θέμα **ΕΚΠ4**

Ο τρόπος που έχει σχεδιαστεί το υλικό με παραπομπές, παρατηρήσεις, διευκρινίσεις, βοηθητικά βίντεο ήταν πολύ ενισχυτικός στην όλη διαδικασία της μάθησης **ΕΚΠ5**

Η όλη παρουσίαση ήταν πολύ καλή. Πρόκειται για μια πολύ καλή προσπάθεια **ΕΚΠ6**

Είναι μια πολύ καλή προσπάθεια. Ειδικά τα εκπαιδευτικά βίντεο και οι δραστηριότητες συμβάλλουν βιωματικά στη μάθηση **ΕΚΠ7**

Το κίνητρο του εκπαιδευτικού υλικού για περαιτέρω επιμόρφωση

Το εκπαιδευτικό υλικό, σύμφωνα με τις απόψεις των ερωτώμενων, προκάλεσε το ενδιαφέρον για περαιτέρω επιμόρφωση με τη μέθοδο της εξΑΕ. Οι εκπαιδευτικοί εξέφρασαν την ικανοποίησή τους για το συγκεκριμένο εκπαιδευτικό υλικό και ομόφωνα εκδήλωσαν το ενδιαφέρον τους και για άλλα επιμορφωτικά προγράμματα που σχετίζονται, τόσο με θέματα λειτουργίας και οργάνωσης της σχολικής ζωής, όσο και με θέματα που αφορούν το αντικείμενο της ειδικότητά τους. Παραθέτουμε αυτούσιες τις απόψεις τους:

Είναι μια πολύ συγκροτημένη και σωστά δομημένη παρουσίαση, που σου κινεί το ενδιαφέρον για επιπλέον επιμόρφωση εξ αποστάσεως **ΕΚΠ1**

Για παράδειγμα επιμόρφωση στις άλλες λειτουργίες του myschool **ΕΚΠ2**

Θεωρώ ότι είναι εξαιρετική ιδέα η επιπλέον επιμόρφωση σε άλλες λειτουργίες του MySchool ή θέματα διαχείρισης τάξης **ΕΚΠ3**

Μου κέντρισε το ενδιαφέρον για επιπλέον επιμόρφωση με τη μέθοδο της εξΑΕ και σε άλλα θέματα που αφορούν στη σχολική ζωή **ΕΚΠ4**

Χωρίς να έχω εμπειρία στην εξΑΕ, κατάλαβα ότι είναι ένας τρόπος πολύ εξυπηρετικός για να επιμορφωθώ σε θέματα που με απασχολούν. Θα ήθελα και άλλα επιμορφωτικά προγράμματα με την ίδια μέθοδο σε θέματα που άπτονται της διοίκησης ενός σχολείου **ΕΚΠ5**

Είναι εξαιρετική ιδέα για να επιμορφωθούμε και σε άλλα θέματα που σχετίζονται με τη λειτουργία και οργάνωση του σχολείου. Μου άρεσε που επέλεξα το χρόνο και τον τρόπο που επιμορφώθηκα, πηγαίνοντας σε όποια σημεία του υλικού ήθελα και όποτε ήθελα **ΕΚΠ6**

Πολύ καλή ιδέα για επιμορφωτικά προγράμματα και σε άλλα θέματα που αφορούν τη σχολική ζωή και σε θέματα πάνω στο αντικείμενο της ειδικότητας μου **ΕΚΠ7**

7.2 Συμπεράσματα – Προτάσεις

7.2.1 Συμπεράσματα

Σύμφωνα με την ποιοτική ανάλυση και την επεξεργασία των απόψεων των εκπαιδευτικών, το εκπαιδευτικό υλικό έτυχε μεγάλης αποδοχής και ικανοποίησε πλήρως όλους τους εκπαιδευτικούς του δείγματος, ανεξαρτήτως των γενικών χαρακτηριστικών τους (φύλο, ηλικία, ειδικότητα, έτη υπηρεσίας, θέση ευθύνης). Αυτό αφορά τόσο τα χαρακτηριστικά, όσο και την αποτελεσματικότητα του εκπαιδευτικού υλικού.

Παρόλο που οι εκπαιδευτικοί που αποτελούν το δείγμα της παρούσας έρευνας δεν είναι όλοι άριστοι χρήστες των ΤΠΕ, κατάφεραν με ευκολία, χωρίς περαιτέρω βοήθεια, να πλοηγηθούν μέσα στον Οδηγό Απουσιών και να ολοκληρώσουν με επιτυχία τη μελέτη του συγκεκριμένου υλικού.

Αυτό σημαίνει ότι το εκπαιδευτικό υλικό είναι κατατοπιστικό και σαφές, παρέχει τις απαραίτητες οδηγίες και διευκρινίσεις και οδηγεί τους επιμορφούμενους στην αυτόνομη μάθηση. Σύμφωνα πάλι με τις απόψεις των ερωτώμενων, το εκπαιδευτικό υλικό τους πρόσφερε ένα εύχρηστο, αρμονικό στην εμφάνιση και φιλικό περιβάλλον επιμόρφωσης.

Η διερεύνηση της αποτελεσματικότητας του εκπαιδευτικού υλικού στηρίχθηκε στις απόψεις και εκτιμήσεις των διευθυντικών στελεχών σχολικών μονάδων δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, οι οποίοι εκ του νόμου είναι υποχρεωμένοι να γνωρίζουν τη σχετική με το συγκεκριμένο θέμα νομοθεσία το οποίο η παρούσα διπλωματική εργασία πραγματεύεται, δηλαδή τις απουσίες και γενικότερα τη φοίτηση των μαθητών. Ταυτόχρονα, όλοι οι εκπαιδευτικοί του δείγματος, οι οποίοι εγκρίνουν θετικά τα αποτελέσματα της μάθησης, έχουν επιτελέσει υπεύθυνοι τμήματος σε σχολεία της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Το γεγονός αυτό προσδίδει, μέσω της κατάθεσης των απόψεων τους, την απαραίτητη εγκυρότητα στο εκπαιδευτικό υλικό. Θεωρούν επίσης, ότι το εκπαιδευτικό υλικό τους βοήθησε να αποκτήσουν σημαντικές γνώσεις, λειτούργησε ενισχυτικά, τους ενθάρρυνε να συνεχίσουν τη μελέτη σε όλη την πορεία της μαθησιακής διαδικασίας και τους διέγειρε

το ενδιαφέρον για περαιτέρω επιμόρφωση και σε άλλα θέματα που σχετίζονται γενικότερα με το εκπαιδευτικό τους έργο.

Σύμφωνα με τα παραπάνω, είναι φανερό ότι απαντήθηκαν τα ερευνητικά ερωτήματα που είχαν τεθεί για το εκπαιδευτικό υλικό που αναπτύχθηκε στην παρούσα εργασία. Αναλυτικότερα, όσον αφορά το πρώτο ερευνητικό ερώτημα, επιβεβαιώνεται ότι ο Οδηγός Απουσιών έχει ελκυστική εμφάνιση, κατανοητό περιεχόμενο και αυτονομία στη μάθηση, δηλαδή έχει τα βασικά χαρακτηριστικά που συμβάλλουν στην εκμάθηση του αντικειμένου για το οποίο προορίζεται. Το εκπαιδευτικό υλικό περιλαμβάνει τα κατάλληλα στοιχεία (π.χ. διαδραστικά βίντεο, μελέτες περιπτώσεων, ασκήσεις αυτοαξιολόγησης) που εξασφαλίζουν μαθησιακές λειτουργίες, όπως καθοδήγηση του εκπαιδευόμενου στη μελέτη του, ανατροφοδότηση και διευκρινίσεις σε σημεία που χρήζουν αποσαφήνιση, έτσι ώστε να μπορεί να μάθει χωρίς να χρειάζεται επιπλέον βοήθεια.

Αναφορικά με το δεύτερο ερευνητικό ερώτημα και συγκεκριμένα με το βαθμό αποτελεσματικότητας του εκπαιδευτικού υλικού, επιβεβαιώνεται ότι το υλικό οδηγεί στη μάθηση, σχετίζεται άμεσα με τις επιμορφωτικές ανάγκες των επιμορφούμενων, πραγματεύεται καταστάσεις που αντιμετωπίζει ένας εκπαιδευτικός στη σχολική ζωή (π.χ. μελέτες περιπτώσεων), λειτουργεί ενισχυτικά και ανατροφοδοτικά και ο τρόπος παρουσίασης του υλικού κεντρίζει το ενδιαφέρον τους, τους ενθαρρύνει και τους παρακινεί να συνεχίσουν τη μελέτη τους.

Όσον αφορά το τρίτο και τελευταίο ερευνητικό ερώτημα, λαμβάνοντας υπόψη ότι το επιμορφωτικό υλικό σχεδιάστηκε σύμφωνα με τη μεθολογία της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης, ότι απευθύνεται σε καθηγητές της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης και ότι βασίζεται στην εκπαιδευτική νομοθεσία, γίνεται φανερό ότι τα κριτήρια παραγωγής του επιμορφωτικού υλικού είναι τα ακόλουθα:

- Το Ε.Υ. να καλύπτει τις επιμορφωτικές ανάγκες των επιμορφούμενων.
- Το Ε.Υ. να προσελκύει και να διατηρεί αμείωτο το ενδιαφέρον τους.
- Το Ε.Υ. να τους προσφέρει ικανοποίηση μέσα απ' όλη τη μαθησιακή διαδικασία.

Καταλήγοντας, μπορούμε να υποθέσουμε ότι η υλοποίηση ενός προγράμματος με τη μέθοδο της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης, αποτελεί έναν επιθυμητό τρόπο επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών σε θέματα που σχετίζονται με τις απουσίες των μαθητών στα σχολεία

της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Οι εκπαιδευτικοί που συμμετέχουν στην έρευνα, παρόλο που δεν έχουν όλοι εμπειρία στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση, ενθουσιάστηκαν με αυτό τον τρόπο επιμόρφωσης, αφού τους έδινε τη δυνατότητα να επιμορφωθούν στο χώρο τους, με τον χρόνο και το ρυθμό μάθησης που επιθυμούσαν.

7.2.2 Μελλοντικές Προτάσεις

Ο Οδηγός Απουσιών που υλοποιήθηκε για τις ανάγκες της παρούσας διπλωματικής εργασίας, σύμφωνα πάντα με τις απόψεις των ερωτώμενων εκπαιδευτικών που συνιστούν το δείγμα της έρευνας, αποτέλεσε κίνητρο για επιμόρφωση με τη μέθοδο της εξΑΕ και σε άλλα θέματα που άπτονται των ενδιαφερόντων τους.

Όπως αναφέρθηκε προηγουμένως, το δείγμα της έρευνας που πραγματοποιήσαμε, είναι ένα μικρό δείγμα που επιλέχθηκε με τη μέθοδο της δειγματοληψίας κριτηρίου. Για το λόγο αυτό, τα αποτελέσματα της έρευνάς μας δεν μπορούν να γενικευτούν. Μπορούμε όμως να αναφέρουμε ότι τα αποτελέσματα αυτά, έχουν περισσότερο χαρακτήρα ενδείξεων παρά γενικεύσιμων αποτελεσμάτων.

Πρότασή μας είναι ότι η εργασία αυτή μπορεί να αποτελέσει έναυσμα για υλοποίηση και άλλων προγραμμάτων επιμόρφωσης εκπαιδευτικών με τη μέθοδο της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης, είτε σε θέματα που σχετίζονται με την ειδικότητα των εκπαιδευτικών, είτε σε θέματα λειτουργίας και οργάνωσης της σχολικής ζωής. Τέτοια θέματα μπορούν να είναι για παράδειγμα, η διαχείριση της σχολικής τάξης, η ενημέρωση για τα νέα αναλυτικά προγράμματα σπουδών, η διοίκηση μιας σχολικής μονάδας κ.ά.

Η εξ αποστάσεως επιμόρφωση μπορεί και πρέπει να αποτελέσει ένα σημαντικό κεφάλαιο στην επιμόρφωση των εκπαιδευτικών. Με το κατάλληλο εκπαιδευτικό υλικό, μπορεί να ανταποκριθεί στις πραγματικές ανάγκες των εκπαιδευτικών.

7.2.3 Συνεισφορά της Εργασίας

Το εκπαιδευτικό υλικό που σχεδιάστηκε και υλοποιήθηκε απευθύνεται σε όλους τους καθηγητές, γυμνασίων και λυκείων, αφού σχετίζεται άμεσα με τις απουσίες των μαθητών που καταχωρούνται κατά τη διάρκεια του ημερήσιου ωρολογίου προγράμματος καθώς και με την ενημέρωση των κηδεμόνων των μαθητών και τη φοίτησή τους γενικότερα.

Όπως έχει προαναφερθεί, μεγάλο πλήθος εκπαιδευτικών καλούνται, κατά τη διάρκεια της εκπαιδευτικής τους πορείας και στα πλαίσια των εξωδιδασκτικών τους υποχρεώσεων, να μάθουν πώς να χειρίζονται τις απουσίες των μαθητών. Από την άλλη πλευρά, τα στελέχη

*Ευαγγελία Τσαγκαράκη, Οδηγός Απουσιών Μαθητών
Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης*

της εκπαίδευσης, οφείλουν εκ του νόμου να γνωρίζουν τη σχετική νομοθεσία. Γίνεται λοιπόν φανερό, ότι για να αντεπεξέλθει ο εκπαιδευτικός με επιτυχία στα καθήκοντα του, έχει ανάγκη παροχής και αξιοποίησης εκ μέρους του, μια συνεχούς και αδιάλειπτης επιμορφωτικής ενίσχυσης και ανατροφοδότησης στο συγκεκριμένο θέμα. Η αναζήτηση αντίστοιχου εκπαιδευτικού υλικού έφερε ισχνά έως μηδαμινά αποτελέσματα. Το εκπαιδευτικό υλικό που δημιουργήθηκε στην παρούσα διπλωματική εργασία, έρχεται να ικανοποιήσει αυτή την ανάγκη.

Το εκπαιδευτικό υλικό είναι σχεδιασμένο με τέτοιο τρόπο ώστε να είναι δυνατή η εύκολη και η άμεση ενημέρωσή του, προκειμένου πάντα να ανταποκρίνεται στην ισχύουσα εκπαιδευτική νομοθεσία.

Ο συγκεκριμένος Οδηγός Απουσιών Μαθητών Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης, σχεδιάστηκε και αναπτύχθηκε βασιζόμενος στην εκπαιδευτική νομοθεσία της φοίτησης των μαθητών στα σχολεία της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης που ίσχυε τον Απρίλιο του 2019. Αποτελεί την πρώτη έκδοση.

Βιβλιογραφία

- Ackermann, E. (1995). *Learning to use the Internet*. Wilsonville, OR: Franklin, Beedle and Associates Inc.
- Barker, B., Frisbie, B., & Patrick, K. (1989). Broadening the definition of distance education in the light of the new telecommunications technologies. *The American Journal of Distance Education*, 3(1), σσ. 20-29.
- Berelson. (1952). *Content Analysis in Communication Research*. New York: Hafner Press.
- Bates, A. (2005). *Technology, e-Learning and Distance Education*. London/New York: Routledge.
- Freire, P. (1970). *Pedagogy of the Oppressed*. New York: Seabury Press.
- GUnet. (2005). <http://eclass.gunet.gr>
- Holmberg, B. (1977). *Distance Education: A Survey and Bibliography*. London: Kogan Page.
- Holmberg, B. (1983). Guided didactic conversation in distance education. In D. Sewart, D. Keegan, & B. Holmberg (Eds.), *Distance education: International perspectives* (pp. 114-122). London: Croom Helm.
- Holmberg, B. (1986). *Growth and structure of distance education*. London: Croom Helm.
- Holmberg, B. (1995). *Theory and Practice of distance education (2nd Ed)*. London and New York: Routledge Studies in Distance Education.
- Holmberg, B. (2002). *Εκπαίδευση εξ Αποστάσεως. Θεωρία και Πράξη*. Αθήνα: 'Ελλην.
- Huckin, T. (2004). Content Analysis: What Texts Talk About. In C. Bazerman, & P. Prior (Eds.), *What writing does and how it does it : an introduction to analyzing texts and textual practices* (pp. 13-32). Mahwah N.J.: Lawrence Erlbaum Associates.
- Jarvis, P. (2004). *Συνεχιζόμενη εκπαίδευση και κατάρτιση. Θεωρία και Πράξη*. Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Johnson, B., & Onwuegbuzie, A. (2004). Mixed Methods Research: A research paradigm whose time has gone. *Educational Researcher*, 33(7), pp. 14-16.
- Keegan, D. (1986). *The foundations of distance education*. London: Croom Helm.

- Keegan, D. (2001). *Οι βασικές αρχές της ανοικτής και εξ αποστάσεως εκπαίδευσης*. Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Keller, M. J. (2010). *Motivational Design for Learning and Performance: The ARCS Model Approach*. New York: Springer.
- Knowles, M. (1973). *The Adult Learner: A Neglected Species*. Houston: Gulf Publishing Company. Ανακτήθηκε από <https://eric.ed.gov/?id=ED084368>
- Knowles, M. S. (1998). *The Modern practice of adult education - from pedagogy to andragogy*. New Jersey: Cambridge books.
- Kolb, D. A. (1984). *Experiential Learning: Experience as the Source of Learning and Development*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall. Ανακτήθηκε από https://www.researchgate.net/publication/235701029_Experiential_Learning_Experience_As_The_Source_Of_Learning_And_Development
- Krippendorff, K. (1989). Content analysis. In E. Barnouw, G. Gerbner, W. Schramm, T. L. Worth, & L. Gross (Eds.), *International encyclopedia of communication* (Vol. 1, pp. 403-407). New York, NY: Oxford University Press. Ανακτήθηκε από http://repository.upenn.edu/asc_papers/226
- Kuhn, T. (1970). *The structure of scientific revolutions*. Chicago: University of Chicago Press.
- Kvale, S. (1996). *Interviews, an introduction to qualitative research interviewing*. Thousand Oaks: SAGE Publications.
- Lieberman, A. (1996). Practices that support teacher development: Transforming conceptions of professional learning. In M. W. McLaughlin, & I. Oberman (Eds.), *Teacher Learning: New Policies, New Practices*. New York: College Press.
- Mayer, R. E. (2005). Principles based on social cues: Personalization, voice, and image principles. In R. E. Mayer (Ed.), *The Cambridge handbook of multimedia learning* (pp. 201-212). Cambridge University Press.
- McLoughlin, C. (1999). The implications of the research literature on learning styles for the design of instructional material. *Australian Journal of Educational Technology*, 15(3), pp. 222-241.

- Mena, M. (1992). New Pedagogical Approaches to Improve Production of Materials in Distance Education. *CADE: Journal of Distance Education/ Revue de l'enseignement à distance*, 7(3), σσ. 131-140. Ανακτήθηκε από <http://www.ijede.ca/index.php/jde/article/view/510/673>
- Mezirow, J. (2007). *Η Μετασχηματιζουσα Μάθηση*. Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Moore, M. (1993). Theory of transactional distance. In D. Keegan (Ed.), *Theoretical principles of distance education*. London: Routledge.
- Parker, I. (1995). Qualitative research. *Psychology Review*, 2(2), pp. 13-15.
- Patton, M. Q. (2002). *Qualitative research and evaluation methods (3rd ed.)*. Thousand Oaks: Sage Publications.
- Perraton, H. (1988). A theory for distance education. In D. Sewart, D. Keegan, & B. Holmberg (Eds.), *Distance education: International perspectives* (pp. 34-45). New York: Routledge.
- Peters, O. (1993). Distance Education in Postindustrial society. Στο D. Keegan (Επιμ.), *Theoretical Principles of Distance Education*. London: Routledge.
- Rogers, A. (1999). *Η εκπαίδευση ενηλίκων*. (Μ. Κ. Παπαδοπούλου, & Μ. Τόμπρου, Μεταφρ.) Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Rowntree, D. (1994). *Preparing materials for open, distance and flexible learning: an action guide for teachers and trainers*. London: Kogan Page.
- Rowntree, D. (1994α). *Teaching with audio in open and distance learning, Open and distance learning series*. London: Kogan Page.
- Schlosser, L., & Simonson, M. (2002). *Distance Education: Definition and Glossary of Terms*. AECT Publications.
- Tennant, M. (1997). *Psychology & Adult Learning 2nd ed*. London: Routledge.
- Weber, R. P. (1990). *Basic Content Analysis*. London: Sage Publications.
- Wedemeyer, C. A. (1977). Independent study. In A. S. Knowles (Ed.), *The International Encyclopedia of Higher Education*. Boston: North Eastern University Wisconsin Press.

- West, R. (1995). *Concepts of text in distance education in Distance education for language teachers*. University of Manchester.
- Αναστασιάδης, Θ., & Μανούσου, Ε. (2017). Η συμβολή των νέων τεχνολογιών στην επιμόρφωση και επαγγελματική ανάπτυξη των εκπαιδευτικών: ζητήματα ανάπτυξης και οργάνωσης. *Διεθνές Συνέδριο για την Ανοικτή & εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση*, 9, σσ. 189-190. Αθήνα.
- Αναστασιάδης, Π. (2006). Περιβάλλοντα Μάθησης στο Διαδίκτυο και Εκπαίδευση από Απόσταση. Στο Α. Λιοναράκης (Επιμ.), *Ανοικτή και εξ αποστάσεως Εκπαίδευση: Στοιχεία θεωρίας και πράξης* (σσ. 108-150). Αθήνα: Προπομπός.
- Αναστασιάδης, Π. (2016). *Εξ Αποστάσεως Επιμόρφωση των Εκπαιδευτικών με τη χρήση προηγμένων μαθησιακών τεχνολογιών διαδικτύου (e-Learning)*. Από τη θεωρία στην πράξη. Αθήνα: Gutenberg.
- Αναστασιάδης, Π. (2016α). Η έρευνα για την ΕξΑΕ με τη χρήση των ΤΠΕ (e-learning) στο Ελληνικό Τυπικό Εκπαιδευτικό Σύστημα. Ανασκόπηση και προοπτικές για την Πρωτοβάθμια, Δευτεροβάθμια και Τριτοβάθμια Εκπαίδευση. *Ανοικτή Εκπαίδευση: το περιοδικό για την Ανοικτή και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση και τη Εκπαιδευτική Τεχνολογία*, 10(1), σσ. 5-32.
- Αποστολάκης, Ε., Κουλούρης, Π., Σωτηρίου, Σ., & Τσολακίδης, Κ. (2008). Το πρόγραμμα ΔΙΑΣ: Επιμόρφωση εκπαιδευτικών ολιγοθέσιων σχολείων μέσω Τηλεδιάσκεψης με την αξιοποίηση Δορυφορικής Τεχνολογίας. Στο Π. Αναστασιάδης (Επιμ.), *Η Τηλεδιάσκεψη με την αξιοποίηση Δορυφορικής Τεχνολογίας* (σσ. 315-378). Αθήνα: Gutenberg.
- Βάμβουκας, Μ. (1998). *Εισαγωγή στην Ψυχοπαιδαγωγική Έρευνα και Μεθοδολογία*. Αθήνα: Εκδόσεις Γρηγόρη.
- Γκικόσος, Ι., & Κουτσούμπα, Μ. (2005). Θεωρητικές προσεγγίσεις στο σχεδιασμό και την ανάπτυξη εκπαιδευτικού υλικού στην ΑεξΑΕ. Στο *Ανοικτή και Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση—Τόμος Δ- Παιδαγωγικές και Τεχνολογικές Εφαρμογές*. Πάτρα: ΕΑΠ.
- Γκικόσος, Ι., Κουτσούμπα, Μ., & Μαυροειδής, Η. (2007). Το ηλεκτρονικό κείμενο στην Ανοικτή και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση. *Open Education*, 3(2), σσ. 30-42.

- Γκικόσος, Ι., Κουτσούμπα, Μ., & Μαυροειδής, Η. (2009). Βασικές αρχές σχεδιασμού εκπαιδευτικού υλικού στην εκπαίδευση από απόσταση: γενική θεώρηση. *Μουσική σε Πρώτη Βαθμίδα* (7-8), σσ. 7-14. Ανακτήθηκε από http://mspv.primarymusic.gr/mspv/images/stories/Teychos_7_8/giosos_koutsoumpa_mavroeidis_7-14.pdf
- Δημητρόπουλος, Ε. (2004). *Εισαγωγή στη μεθοδολογία της επιστημονικής έρευνας: προς ένα συστηματικό δυναμικό μοντέλο μεθοδολογίας επιστημονικής έρευνας*. Αθήνα: Έλλην.
- Είδη Ερευνών (2019, Αύγουστος 13). Ανακτήθηκε από <http://www.ucy.ac.cy/pakepe/el/research-services/research-kind>
- Ζαβλανός, Μ. (1983). Επιμόρφωση εκπαιδευτικού προσωπικού στην υπηρεσία του. *Σύγχρονη Εκπαίδευση*(10), σσ. 104-110.
- Ίσαρη, Φ., & Πουρκός, Μ. (2018). *Ποιοτική μεθοδολογία έρευνας (ηλεκτρ. βιβλ.)*. Αθήνα: Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών. Ανακτήθηκε από <http://hdl.handle.net/11419/5826>
- Κασιμάτη, Α. (2008). *Εισαγωγή στη διδακτική μεθοδολογία - Μεθοδολογία εκπαιδευτικής έρευνας*. Αθήνα: Παιδαγωγική Επιμόρφωση Εκπαιδευτικών του ΟΑΕΔ.
- Καψάλης, Α., & Παπασταμάτης, Α. (2002). *Εκπαίδευση Ενηλίκων Τόμος Α' - Γενικά εισαγωγικά θέματα*. Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Πανεπιστημίου Μακεδονίας.
- Κιουλάνης, Σ. (2008). *Ανοικτή και εξ αποστάσεως εκπαίδευση στην επιμόρφωση των εκπαιδευτικών*. Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Βάνιας.
- Κιουλάνης, Σ., & Καρακός, Α. (2006). Στατιστική επεξεργασία αξιολόγησης εξ αποστάσεως επιμόρφωσης. *Πρακτικά 19ου Πανελληνίου Συνεδρίου Στατιστικής* (σσ. 241-247). Καστοριά: ΕΣΙ.
- Κόκκος, Α. (2005). *Εκπαίδευση Ενηλίκων: Ανιχνεύοντας το πεδίο*. Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Κόκκος, Α., & Λιοναράκης, Α. (1998). *Ανοικτή και Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση Τόμος Β. Σχέσεις διδασκόντων - διδασκομένων*. Πάτρα: ΕΑΠ.

- Κόκκος, Α., Κουτρούμπα, Κ., & (Επιμ.). (2010). *Εκπαίδευση Εκπαιδευτών Ενηλίκων: Εισαγωγή στην εκπαίδευση ενηλίκων*. Αθήνα: Ι.Δ.ΕΚ.Ε. Ανακτήθηκε από https://eclass.uoa.gr/modules/document/file.php/PPP397/ENOTHTA_1.pdf
- Κόλλιας. (2006). Πανεπιστημιακές σημειώσεις ανάλυσης περιεχομένου με τη χρήση νέων τεχνολογιών.
- Κοντάκος, Α., & Γκόβαρης, Χ. (2006). *Εκπαίδευση Ενηλίκων: 2. Θεωρίες και μοντέλα εκπαίδευσης ενηλίκων*. Αθήνα : Ι.Δ.ΕΚ.Ε. Ανακτήθηκε από <https://repository.edulll.gr/edulllretrieve/2528/778.pdf>
- Λιντζέρης, Π. (2010). Θεωρία της Μετασχηματίζουσας Μάθησης : Δυνατότητα για μια κριτική και χειραφετική στροφή στην πρακτική της Εκπαίδευσης Ενηλίκων. Στο Δ. Βεργίδης, & Α. Κόκκος (Επιμ.), *Εκπαίδευση Ενηλίκων: διεθνείς προσεγγίσεις και ελληνικές διαδρομές* (σσ. 94-123). Αθήνα: Μεταίχιμο.
- Λιοναράκης, Α. (2001). Για ποια "εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση" μιλάμε;. Στο Α. Λιοναράκης (Επιμ.), *1ο Διεθνές Συνέδριο για την Ανοικτή και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση. Α'*, σσ. 185-194. Αθήνα: Προπομπός.
- Λιοναράκης, Α. (2001α). Ανοικτή και εξ αποστάσεως πολυμορφική εκπαίδευση. Προβληματισμοί για μια ποιοτική προσέγγιση σχεδιασμού διδακτικού υλικού. Στο Α. Λιοναράκης (Επιμ.), *Απόψεις κα Προβληματισμοί για την Ανοικτή και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση* (σσ. 33-77). Αθήνα: Προπομπός.
- Λιοναράκης, Α. (2005). Ανοικτή και εξ αποστάσεως εκπαίδευση και διαδικασίες μάθησης. Στο Α. Λιοναράκης (Επιμ.), *Ανοικτή και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση. Παιδαγωγικές και Τεχνολογικές Εφαρμογές* (σσ. 13-38). Πάτρα: ΕΑΠ.
- Λιοναράκης, Α. (2006). Η θεωρία της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης και η πολυπλοκότητα της πολυμορφικής της διάστασης. Στο Α. Λιοναράκης (Επιμ.), *Ανοικτή και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση – Στοιχεία Θεωρίας και Πράξης* (σσ. 7-41). Αθήνα: Προπομπός.
- Λιοναράκης, Α. (2009). *Η Εκπόνηση Μεθοδολογικής Προσέγγισης (Διδακτική) των Προγραμμάτων Δια Βίου Εκπαίδευσης από Απόσταση*. Αθήνα: Δια Βίου.
- Λιοναράκης, Α., & Λυκουργιώτης, Α. (1998). Ανοικτή και Παραδοσιακή Εκπαίδευση. Στο Δ. Βεργίδης, Α. Λιοναράκης, Α. Λυκουργιώτης, Β. Μακράκης, & Χ.

- Ματραλής (Επιμ.), *Ανοικτή και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση* (Τόμ. Α). Πάτρα: ΕΑΠ.
- Μανούσου, Ε. (2005). Σχεδιασμός εναλλακτικού διδακτικού υλικού για Αεξαιε στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση. Στο Α. Λιοναράκης (Επιμ.), *3ο Διεθνές Συνέδριο για την ανοικτή και εξ αποστάσεως εκπαίδευση. Α'*, σσ. 629-637. Προπομπός.
- Μάντζαρης, Γ. (2004). *Επιστημονική έρευνα. Συγγραφή-Διαμόρφωση-Παρουσίαση Επιστημονικών Εργασιών*. Θεσσαλονίκη: C4V.
- Ματθαίου, Δ., Αγγελάκος, Κ., Κωστάτος, Α., Μάρκου, Π., Μπενέλου, Ε., & Σπυροπούλου, Δ. (1999). Θεσμοθετημένες Μορφές Επιμόρφωσης: Μελέτη της Πιλοτικής Εφαρμογής των Ταχύρυθμων Προαιρετικών Επιμορφωτικών Προγραμμάτων σε τρία ΠΕΚ της Χώρας κατά το Χρονικό Διάστημα Οκτωβρίου 1995 – Ιουνίου 1996. *Επιθεώρηση Επιστημονικών και Εκπαιδευτικών Θεμάτων*(1).
- Ματραλής, Χ. (1998). Ύπαρξη-Σχεδιασμός ειδικού εκπαιδευτικού υλικού. Στο Α. Κόκκος, Α. Λιοναράκης, & Χ. Ματραλής (Επιμ.), *Ανοικτή και εξ αποστάσεως εκπαίδευση. Θεσμοί και λειτουργίες* (Τόμ. Α', σσ. 47-55). Πάτρα: ΕΑΠ.
- Ματραλής, Χ. (1998α). Το έντυπο υλικό στην εκπαίδευση από απόσταση. Στο Α. Κόκκος, Α. Λιοναράκης, Χ. Ματραλής, & Χ. Παναγιωτοκόπουλος (Επιμ.), *Ανοικτή και εξ αποστάσεως εκπαίδευση. Το εκπαιδευτικό υλικό και οι νέες τεχνολογίες, τ. Γ*. Πάτρα: ΕΑΠ.
- Ματραλής, Χ. (1998β). Ασκήσεις αυτοαξιολόγησης. Στο Α. Κόκκος, Α. Λιοναράκης, Χ. Ματραλής, & Χ. Παναγιωτακόπουλος (Επιμ.), *Ανοικτή και εξ αποστάσεως εκπαίδευση. Το εκπαιδευτικό υλικό και οι νέες τεχνολογίες, τ. Γ*. (σσ. 71-104). Πάτρα: ΕΑΠ.
- Ματραλής, Χ., & Λυκουργιώτης, Α. (1998). Ιδιαίτερα εκπαιδευτικά "εργαλεία"-μέθοδοι. Στο Δ. Βεργίδης, Α. Λιοναράκης, Α. Λυκουργιώτης, Β. Μακράκης, & Χ. Ματραλής (Επιμ.), *Ανοικτή και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση. Θεσμοί και λειτουργίες* (Τόμ. Α, σσ. 37-94). Πάτρα: ΕΑΠ.
- Μαυρογιώργος, Γ. (1983). Μορφές επιμόρφωσης: Ενωσιολογικές διευκρινήσεις. Το πολιτικο-κοινωνικό τους πλαίσιο. Προϋποθέσεις. *Σύγχρονη Εκπαίδευση*, (10).

- Μαυρογιώργος, Γ. (2009). Επιμόρφωση Εκπαιδευτικών: Γιατί οι εκπαιδευτικοί δεν αντιμετωπίζονται ως ενήλικες διανοούμενοι. *Πρακτικά Συνεδρίου Βασική Εκπαίδευση και Επιμόρφωση Εκπαιδευτικών*. Π.Τ.Δ.Ε. Πανεπιστήμιο Κρήτης Ρέθυμνο.
- Μουζάκης, Χ. (2006). *Η εξ αποστάσεως εκπαίδευση στην εκπαίδευση ενηλίκων. Παραδείγματα και περιπτώσεις εφαρμογής*. Αθήνα: Ινστιτούτο Διαρκούς Εκπαίδευσης Ενηλίκων (ΙΔΕΚΕ).
- Μπαγάκης, Γ. (Επιμ.). (2005). *Επιμόρφωση και επαγγελματική ανάπτυξη του εκπαιδευτικού*. Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Μπίκος, Κ., & Τζιφόπουλος, Μ. (2011). Εκπαιδευτικοί και ΤΠΕ: διευκολυντές και εμπόδια στη χρήση ψηφιακών εφαρμογών στη σχολική τάξη. Στο Θ. Παναγιωτακόπουλος (Επιμ.), *Πρακτικά 2ου Πανελληνίου συνεδρίου, Ένταξη και χρήση των ΤΠΕ στην εκπαιδευτική διαδικασία*, (σσ. 585-590). Πάτρα.
- Ξωχέλλης, Π. (2005). *Ο εκπαιδευτικός στο σύγχρονο κόσμο*. Αθήνα: Τυπωθήτω - Γιώργος Δάρδανος.
- Παπαδάκης, Σ., & Φραγκούλης, Ι. (2005). Διερεύνηση επιμορφωτικών αναγκών και στάσεων εκπαιδευτικών για την παροχή εξ αποστάσεως επιμόρφωσης σε περιβάλλον ηλεκτρονικής μάθησης (e-Learning). Στο Γ. Μπαγάκης (Επιμ.), *Επιμόρφωση και επαγγελματική ανάπτυξη του εκπαιδευτικού*. Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Παπαναούμ, Ζ. (2005). Ο ρόλος της επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών στην επαγγελματική τους ανάπτυξη: γιατί, πότε, πώς. Στο Γ. Μπαγάκης (Επιμ.), *Επιμόρφωση και επαγγελματική ανάπτυξη του εκπαιδευτικού* (σσ. 82-91). Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Παπαναούμ, Ζ. (2008). Για ένα καλύτερο σχολείο: Ο ρόλος της επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών. Στο *Εκπαίδευση και ποιότητα στο Ελληνικό σχολείο* (σσ. 54-61). Αθήνα: Παιδαγωγικό Ινστιτούτο. Ανακτήθηκε από <https://www.openbook.gr/ekpaideysi-kai-poiotita-sto-elliniko-sxoleio-eisigiseis-diimeridwn/>
- Ροπόκης. (2011). Σχεδιασμός και ανάπτυξη καινοτόμου εξ αποστάσεως εκπαιδευτικού υλικού βασισμένο στο 4MAT Model της Mc Carthy και σύγκρισή του με εξ

- αποστάσεως εκπαιδευτικό υλικό στο Ε.Α.Π.. Μια εφαρμογή με θέμα τον εμβολιασμό των ποωδών λαχανικών. *Διεθνές Συνέδριο για την Ανοικτή & εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση*, 6.
- Σαλτερής, Ν. (2006). *Διαρκής εκπαίδευση εκπαιδευτικών: Αναζητώντας τον αναστοχαστικό επαγγελματία*. Αθήνα: Ταξιδευτής.
- Σοφός, Α., Κώστας, Α., & Παράσχου, Β. (2015). Online εξ αποστάσεως εκπαίδευση [ηλεκτρ. βιβλ.]. Αθήνα: Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών. Ανακτήθηκε από <http://hdl.handle.net/11419/182>
- Σπανακά, Α., & Λιοναράκης, Α. (2017). Οι Επτά Αρχές Δημιουργίας Εκπαιδευτικού Υλικού. *Διεθνές Συνέδριο για την Ανοικτή & εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση*, 9, σσ. 121-123.
- Σπαντιδάκης, Γ., Αναστασιάδης, Π., & Βαρσαμίδου, Δ. (2013). Διαδικτυακό περιβάλλον μάθησης της ελληνικής ως δεύτερης και ως ξένης γλώσσας: Το Συνδυαστικό Δυναμικό Μοντέλο Γλωσσικής Μάθησης (ΣΔΜΓΜ). Στο Α. Λιοναράκης (Επιμ.), *Πρακτικά του 5ου Διεθνούς Συνεδρίου Ανοικτής & εξ Αποστάσεως Εκπαίδευσης, Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο, Ελληνικό Δίκτυο Ανοικτής & εξ Αποστάσεως Εκπαίδευσης*. Αθήνα.
- Χαρτοφύλακα, Α. Μ. (2007). Προς ένα δυναμικό διδακτικό υλικό εξ αποστάσεως εκπαίδευσης. *Ανοικτή Εκπαίδευση: το περιοδικό για την Ανοικτή και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση και την Εκπαιδευτική Τεχνολογία*, 3(2),σ.Ανακτήθηκε από https://www.academia.edu/1201100/Towards_a_dynamic_distance_learning_material
- Χασάπης, Δ. (1994). *Πρόσβαση, ποιότητα και εύρος της συνεχιζόμενης επαγγελματικής κατάρτισης στην Ελλάδα*. Αθήνα: Ε.Ι.Ε.
- Χατζηδήμου, Δ. (2012). *Παιδαγωγική και Εκπαίδευση: Αναζητήσεις, θέσεις και προτάσεις*. Θεσσαλονίκη: Εκδοτικός Οίκος Αδελφών Κυριακίδη.7
- Χουλιάρα, Λιοναράκης, & Σπανακά. (2011). Η έννοια της πολυμορφικότητας στο εξΑΕ διδακτικό υλικό: θεώρηση, σχεδιασμός, ζητήματα εφαρμογής. *Διεθνές Συνέδριο για την Ανοικτή & εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση*, 6.

Νομοθεσία

Νόμος 1566/1985 «Δομή και λειτουργία πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης και άλλες διατάξεις»

Νόμος 1824/1988 «Ρύθμιση θεμάτων εκπαιδευτικών και άλλες διατάξεις»

Νόμος 2009/1992 «Εθνικό σύστημα επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης και άλλες διατάξεις»

ΥΠΕΠΘ, «Επιχειρησιακό Σχέδιο Επιμόρφωσης Εκπαιδευτικών Γενικής Εκπαίδευσης», Αθήνα, (1995)

ΠΔ 250/1992 «Ρύθμιση θεμάτων υποχρεωτικής επιμόρφωσης εκπαιδευτικών και θεμάτων λειτουργίας των Περιφερειακών Επιμορφωτικών Κέντρων»

Νόμος 2327/1995 «Εθνικό Συμβούλιο Παιδείας ρύθμιση θεμάτων έρευνας παιδείας και μετεκπαίδευσης εκπαιδευτικών και άλλες διατάξεις»

Νόμος 2986/2002 «Οργάνωση των περιφερειακών υπηρεσιών της Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης, αξιολόγηση του εκπαιδευτικού έργου και των εκπαιδευτικών, επιμόρφωση των εκπαιδευτικών και άλλες διατάξεις»

Νόμος 3966/2011 «Θεσμικό πλαίσιο των Πρότυπων Πειραματικών Σχολείων, Ίδρυση Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής, Οργάνωση του Ινστιτούτου Τεχνολογίας Υπολογιστών και Εκδόσεων "ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ" και λοιπές διατάξεις»

Νόμος 3879/2010 «Ανάπτυξη της Δια Βίου Μάθησης και λοιπές διατάξεις»

ΦΕΚ 120τΒ'/2018 «Εγγραφές, μετεγγραφές, φοίτηση και θέματα οργάνωσης της σχολικής ζωής στα σχολεία της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης»

Παράρτημα Α: «Ερωτηματολόγιο Αξιολόγησης Ε.Υ.»

Ερωτηματολόγιο Αξιολόγησης “Οδηγού Απουσιών Μαθητών Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης”

Αφού μελετήσετε τον Οδηγό Απουσιών Μαθητών Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης, παρακαλώ όπως αφιερώσετε λίγο χρόνο για να συμπληρώσετε το παρακάτω ερωτηματολόγιο που σχετίζεται με την αξιολόγηση του εκπαιδευτικού υλικού. Σας ευχαριστώ για τη συμμετοχή σας.

Γενικά Στοιχεία

1. Φύλο

- Άρρεν
 Θήλυ

2. Ηλικία

- < 40 ετών
 40-50 ετών
 >50 ετών

2. Ειδικότητα

.....

3. Χρόνια Υπηρεσίας

- < 10 έτη
 10-20 έτη
 >20 έτη

4. Έχετε ή είχατε θέση ευθύνης σε σχολική μονάδα;

- Ναι
 Όχι

5. Αν ναι, επιλέξτε τη θέση ευθύνης

- Διευθυντής
 Υποδιευθυντής

6. Ασκείτε ή έχετε ασκήσει καθήκοντα υπεύθυνου τμήματος σε σχολική μονάδα;

- Ναι
 Όχι

7. Ποιο είναι το επίπεδο γνώσης χρήσης των ΤΠΕ;

- Αρχάριος
 Μέτριος
 Άριστος

8. Έχετε παρακολουθήσει άλλο επιμορφωτικό πρόγραμμα με τη μέθοδο της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης;

- Ναι
 Όχι

Ερωτήσεις Αξιολόγησης

9. Πώς αξιολογείτε την εμφάνιση του εκπαιδευτικού υλικού από αισθητική άποψη; Ήταν ελκυστικό; Σχολιάστε τα δομικά στοιχεία του, όπως γραμματοσειρά, χρώματα, σχήματα, εικονίδια κλπ. Τι σας άρεσε περισσότερο και τι λιγότερο;

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

10. Εντοπίσατε ασάφειες στο υλικό; Το ύφος/γλώσσα γραφής ήταν φιλικό και κατανοητό; Η πλοήγηση στο υλικό ήταν εύχρηστη; Υπήρχαν σημεία στο υλικό που δεν κατανοήσατε;

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

11. Χρειαστήκατε βοήθεια για να ολοκληρώσετε μόνοι σας τη μελέτη του Οδηγού Απουσιών, τις δραστηριότητες αυτοαξιολόγησης και τις μελέτες περιπτώσεων; Οι πληροφορίες και οι οδηγίες/διευκρινίσεις που σας δόθηκαν ήταν επαρκείς; Αισθανθήκατε ότι είχατε τις ικανότητες να ολοκληρώσετε με επιτυχία την επιμόρφωση;

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

12. Το εκπαιδευτικό υλικό σας οδήγησε στη μάθηση; Ανταποκρίνεται στις ανάγκες σας για να μπορείτε να εκτελείτε αποτελεσματικά τα καθήκοντα του υπεύθυνου καθηγητή σε σχολείο της Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης; Το περιεχόμενο, οι

ασκήσεις και οι μελέτες περιπτώσεων σχετίζονται με πραγματικές καταστάσεις που συναντάτε στη σχολική ζωή; Τι σας βοήθησε περισσότερο (διαδραστικά βίντεο, διευκρινίσεις, παραπομπές στη νομοθεσία, ασκήσεις, μελέτες περιπτώσεων, κλπ.);

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

13. Η ανατροφοδότηση, είτε θετική είτε αρνητική, που έδιναν οι ασκήσεις αυτοαξιολόγησης ήταν χρήσιμη και επαρκής; Σας ενθάρρυνε ή αποθάρρυνε να συνεχίσετε τη μελέτη του υλικού;

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

14. Ο τρόπος παρουσίασης του εκπαιδευτικού υλικού λειτούργησε ενισχυτικά προκειμένου να ολοκληρώσετε τη μελέτη του; Σας πρόσφερε ικανοποίηση η όλη μαθησιακή διαδικασία;

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

15. Η μελέτη του Οδηγού Απουσιών σας κίνησε τον ενδιαφέρον για επιμόρφωση με τη μέθοδο της εξΑΕ και σε άλλα θέματα που αφορούν γενικότερα το εκπαιδευτικό σας έργο; Αν ναι, τι θα επιθυμούσατε;

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....